

Mihus

Teadmus- ja tõenduspõhine noorsootöö 14

Eesti tuleviku heaks

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

SISUKORD

Sissejuhatus

Marit Kannelmäe-Geerts

2

Teadmus- ja tõenduspõhisus noorsootöös

Lii Araste

4

Noorsootöös tõenditeta hakkama ei saa

John Bamber

6

Hästi ja/või palju. Mõtteid väärt noorsootööst

Piret Talur

10

Kommentaar – Epp Reedik ja Kaisa Orunuk

14

Kes on meie Jüri ja Mari?

Missioon noorsootöö mõju hindamise tööriistaks

Jaan Aps

15

Tartu noorsootöö „teadmus- ja tõenduspõhisuse“ puu kasvatamisest

Kristel Altosaar

18

Kommentaar – Edvard Ljulko

21

Hea noorsootöötaja teab, miks ta oma tööd teeb

Einike Mõttus

22

Kus asub noori puudutav teadmus?

Marti Taru

23

Raske tee iseendani

Marju Lauristin

25

Noorteseire – teadmispõhise noortepoliitika tugi ja eestvedaja

Katrin Pihor

26

Mõtestades lahti digitaalseid põliselanikke: digitaalne mitmekesisus ja ebavõrdsus euroopa noorte hulgas

Ellen Helsper

28

“Noored, YOLO, mäss ja tarbimine“ vestlus professor Steven Milesiga

Katrin Tiidenberg

32

Eesti noortepoliitika areng noortevaldkonna praktikute seisukohast

Tanja Dibou

34

Lühikokkuvõtte lõputööst „Kriminaalpreventiivne tegevus Järva-Jaani valla noorte näitel“

Teele Idavain

38

Sisse- juhatus

Marit Kannelmäe-Geerts

Ajakirja MIHUS peatoimetaja

Palun saa tuttavaks!

Siin on selle numbri peategelased Mari ja Jüri.

Uudishimu peab olema teie igapäevane vari...

Lennart Meri

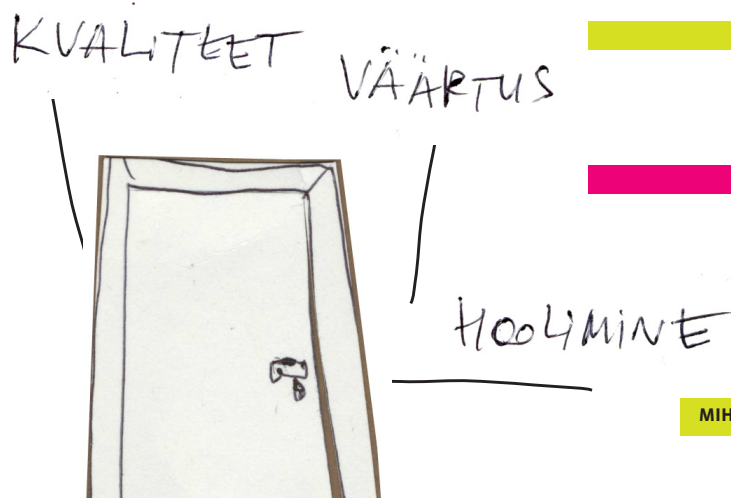
2009. aasta juunis, kui ilmus ajakirja MIHUS esimene number, tõi sissejuhatuses välja sõna „mihus“ sünonümidena „kvaliteet“ ja „väärtus“. Sõnaraamatu selgitusele lisasime tookord omalt poolt veel „hoolivuse“. Kirjutasin, et need kolm sõna iseloomustavad noorsootööd, kuhu poole püüdleme. Käesoleval hetkel, neli aastat hiljem, on noorsootöö kvaliteet ja mõju rohkem fookuses kui kunagi varem. Soovituslikust eesmärgist ja ootusest on saanud nõue ning igapäevane osa noorsootööst. Seejuures ei ole piisav rääkida heast praktikast, vaid ka sellest, millel see põhineb ja kuidas praegused tegevused mõjutavad edaspidist ettevõtmist. Sellest tulenevalt võtsime seekordset ajakirja numbrit koostades ülesande luua arusaamist ja tähendust terminile „teadmus- ja tõenduspõhisus“, ootuses, et enam noorsootöötajaid avastab seejärel endaski huvi nende sõnade taga peituva maailma vastu. Juba enne ajakirja sisu kallale asumist oli mul aga tunne, et siinkohal võib olla tegemist teemaga, mille puhul just teema ise on raudraskeks ukseks, mille taha vaatamine tähendaks esmalt nendest mõistetest läbinärimist ja arusaamist. Mistõttu leidub ehk neidki, kes peale seda, kui teemat avavad artiklid loetud, võib julgelt kinnitada, et tema töös, organisatsioonis, omavalitsuses on teadmus- ja tõenduspõhisusega kõik hästi.

Esimene osa käesolevast ajakirja numbrist on pühendatud sellele, et mõista, mis seisneb „teadmus- ja tõenduspõhisuse“ kui mõiste taga ja miks see noorsootöös oluline on. Lisaks pakume juurde mõned näited ja mõtisklused sellest, mis hetkel Eesti noorsootöös toimub. Lii Araste abil saavad mõlemad terminid lihtsamaks ja see aitab teemaga edasi töötada. Saame teada, et „teadmus“ on olemas siis, kui oleme oma „teadmised“ süsteemselt läbi mõelnud. Teadmised moodustavad omavahel seotud piltmõistatuse ja ainult eri osade ühendamisel saame laiemat pildi ja oskame kergemini vastata küsimustele „Miks?“ ja „Kuidas?“. Paljudel noorsootöötajatel või teistel noortevaldkonnas tegutsejatel on tõenäoliselt mitmed mõistatuse tükid olemas, kuid puudu jääb ajast, oskusest või vajadusest neid tükke kokku panna, tõdevad autorid. John Bamber aitab lahti mõtestada, miks seda kõike üldse noorsootöös võiks ja peaks ette võtma ja innustab nägema selle kasu nii enda tööle kui ka laiemalt noorsootöö olemasolu põhjendamisel.

„Tõenduspõhisuse“ mõiste ja olemuse lahti harutamisele andis oma panuse ka Piret Talur, kes sarnaselt Bamberile toob sisse uue mõiste „tõenditeadlikkus“. See mõiste toob noorsootöösse tegutsemisrõõmu, mis võib muidu väga teaduslikena tunduvate mõistete taha takerduda. Samas nõuab see lähenemine veelgi enam teadmisi ja analüüsi. „Tõenditeadlik töö rajatakse süstemaatilistele teadmistele ning varasemate kogemuste analüüsile; neile toetudes valitakse, kombineeritakse ja luuakse tegutsemisviise, mille tõhusus ei pruugi olla kinnitust leidnud“, selgitab Talur. Julgustades aga praktikast tegema ja märkama nii „tõhususkinnitust leidnud kui tõenditeadlikku noorsootööd“. Olulise sõnumina toovad autorid välja, et noorsootöös on võrdselt olulised nii sisend, protsess kui ka väljund. Viimast mõtestab lahti Jaan Aps tutvustades üht võimalikku lihtsat lähenemist noorsootöö mõju hindamisele.

Ajakirja teine osa toob lugejani kuhjaga uut teadmist, mida siis oma teadmuse „pusles“ kasutada. Marti Taru avab teadmistemaaailma aknad ja ukсед ehk tutvustab allikaid, kust noortest ja nende elust nii Eestis, Euroopas kui mujal maailmas rohkem teada saada. Lisaks on võimalus lugeda artikleid, mis toovad teieni eri viisil uusi teadmisi noorte elust ja noortevaldkonnast laiemalt nii Eestis kui mujal.

Teadmus- ja tõenduspõhisus on noorsootöö paratamatu ning vajalik osa. Igaüks peab esmalt avama ukse ja seejärel leidma enda osa sellest maailmast. Mitmed autorid tõid välja, et igaüks saab vastavalt oma huvile, ajaressursile ja ametikohale panustada noorsootöö teadmus- ja tõenduspõhisemaks muutmisesse täpselt oma jagu. Kuid päris kõrvale jääda ja õlgu kehitades pealt vaadata pole enam kerge. Võib-olla isegi võimatu? Loodan, et käesolev ajakirjanumber toob teemasse vajalikku selgust, tekitab uudishimu ja tegutsemisjulgest.

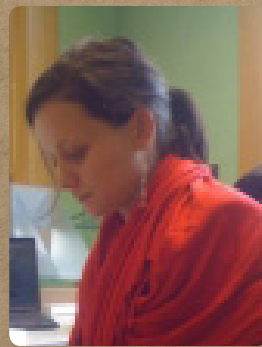

Teadmus- ja tõendus põhised noorsootöös

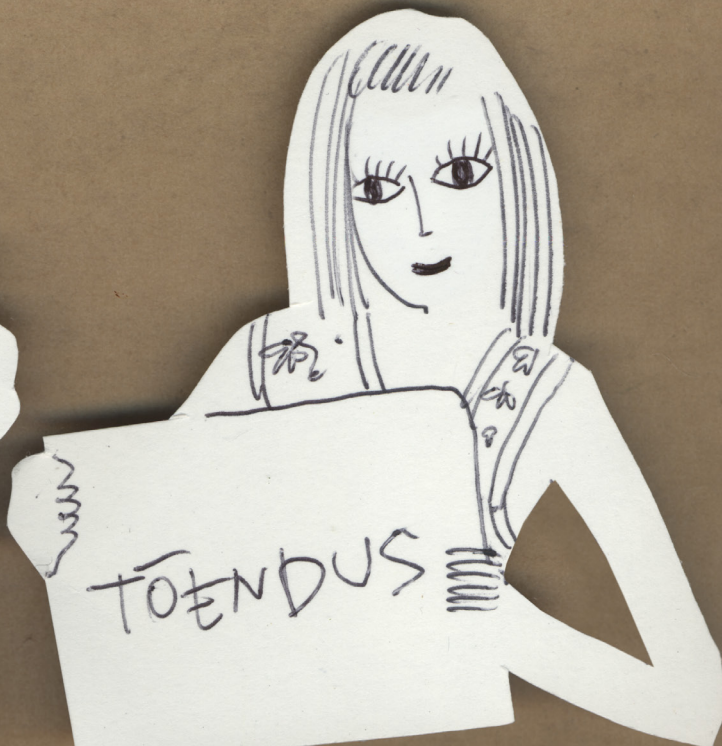
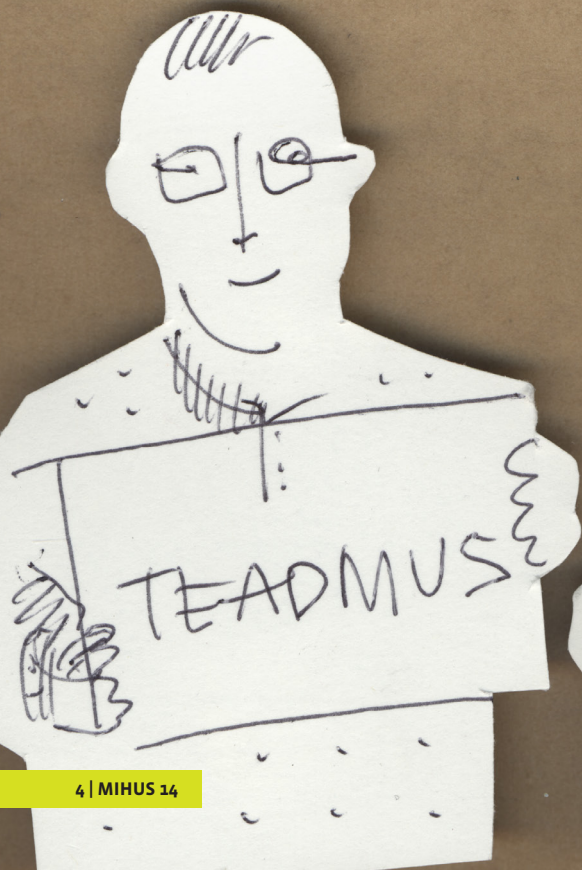
Lii Araste

Tartu Ülikooli Narva Kolledži noorsootöö lektor

Erinevatel aegadel on noorsootöömaastikul olnud populaarsed erinevad teemad või sõnad, mida kogukond eksploateerib nii, et need muutuvad kas koomiliseks või surmani tüütuks. Näiteks ajab mind siiani pisut mui-gama, kui kuulen sõna „mobiilne noorsootöö“ – mäletame ju kõik kuidas hoogsalt kaarikuid korrastama hakkasime või sellest vähemalt järjepanu rääkisime. Viimasel ajal on üheks selliseks teemaks „teadmused“ ja „tõendus“ ning nende „põhisus“. Tihti kasutatakse neid pisut pühalikul toonil. Eeldan, et praktiseerivate noorsootöötajate jaoks, kelle iga tööpäev kulub tuhandele ning ühele kiirele teole, jäävad need teemad vähemalt esmapilgul üsna kaugeks ja tekitavad paremal juhul vaid õlakehitust.

Viimasel ajal on üheks selliseks teemaks „teadmused“ ja „tõendus“ ning nende „põhisus“.

Pisut hägusate ja hoomamatute mõistete avamine on tänamatu töö: kui tahta olla täpne, jõuab teadmuse selgitus informatsiooni- ja kommunikatsiooniteooriatest pika ja igava teadusfilosoofilise heietuseni, mis ikkagi on teadmine ja kuidas seda saadakse. Seega piirdun vaid üldsõnalise seletusega ja püüan keskenduda enam sellele, kuidas noorsootöös teadmust rakendada võiks. Õigekeelsussõnaraamatu seletusest „teadmised millegi kohta (kogumina); süstemaatiliselt kasutamiseks korraldatud faktide, sündmuste ja tõdemuste kogu“ ehk üldjoontes piisab.

Kõige arusaadavam viis teadmisi süstematiseerida ning sündmusi ja kogemusi koguks korraldada on teadus. On rida meetodikaid, kuidas üht või teist sündmust uurida ning see keerukas valdkond on ilmselt otstarbekas jätta vastava ala spetsialistide hoolde. Nii fundamentaalteadus kui rakendusuringud pakuvad olulist ainet erinevate elualade, seal hulgas noorsootöötajate, praktikutele ja otsustajatele. Lihustatult võib väita, et süstematiseeritud andmeid ja teooriaid leidub pea kõikide probleemide kohta. Paraku tundub sageli, et need kaks maailma – teadlaste ja praktikute oma – astuvad tugevalt erinevat jalga. Eestis on korduvalt tehtud katseid neid „maailmu“ ühendada, kuid paraku ei ole seni praktikute jaoks arusaadavaid ja jätkusuutlikke lahendusi luua suudetud. Varjusurmas ENI oli üheks ideeliselt heaks lahenduseks, kuidas noorsootöösse puutuv teadmus tegijateni jõuaks. Paraku on sellega läinud nii, nagu paljude teiste lootustandvate algatustega.

Kõige laiemas mõttes võiks teadmus- ja tõenduspõhisuse temaatika noorsootöö igapäevases kontekstis väljenduda kahes küsimuses iga tegevuse kohta: miks ja kuidas. Ehk millisel eesmärgil me üht või teist praktikat viljeleme ja kas see konkreetne tegevus on parim võimalik viis selle eesmärgi saavutamiseks. Teaduspõhisus peaks ideaalis läbima kogu planeerimise protsessi ning looma allika uue teadmise juurde. Seega on teadmus- ja tõenduspõhisus kõige olulisemaks just noorsootöö valdkonna otsustajate jaoks, kes defineerivad üldisemaid suundumusi kogu maastikul. Selleks, et teha strateegilisi plaane ja katta nende rakendused

toimivate meetoditega, ei ole kuigi mõistlik tugineda pelgalt sisetundele, vaid kontrollitud teadmistele, mis sisetundest suuresti erineda võivad. Pean möönma, et otsustajate huvi teadmuse vastu on üha kasvav. Paraku lähtutakse sageli näppu juhtunud uuringutest ja infost, mis on inimesete töökoormust arvestades igati mõistetav, kuid kahjuks mitte alati just tervikpilti toetav.

Kõige enam takistab teaduspõhist lähenemist „platsi“ noorsootöös, nagu ka ühiskonnas tervikuna, valitsev projektipõhine tööstiil. Tööd tehakse rasketes majanduslikes tingimustes ning sageli eesmärgistatakse tegevus selle järgi, mida ühe või teise projektkonkursi tingimused ette näevad. Ei ole näha, et see trend vaibuma hakkaks. Mida siis sellises olukorras teha? Üheks võimaluseks on seada ise oma tegevusele süstematiseeritud teadmistest tulenevad sihid. See ei tähenda tingimata kulukate ja mahukate uuringute tellimist, mõistlik oleks tutvuda juba tehtuga. Avaliku kasutamiseks on olemas kasvõi näiteks statistikaameti andmebaas, mille abil on võimalik otsida taustateadmist kohalike noorte olukorra kohta. See süstematiseeritud teadmine on hea algus oma tegevuse planeerimiseks. Spetsiifilistemade teemade puhul saab otsida infot näiteks Eesti teadusinfoportaalist. Olukorra fikseerimine annab võimaluse otsustada, millises suunas on vajalik liikuda ning olemasolevaid projektikonkursse selles võtmes ära kasutada.

Kuigi ma ei arva, et teaduspõhisus oleks ainuvõimalik tee mõjusa noorsootööni, leian siiski, et tegemist on võtmega targa planeerimise juurde, mis omakorda on nii ressursside mõistliku kasutamise kui ka sislise efektiivsuse alus. Tasub aeg-ajalt küsida „miks“ ja „kuidas“ ning neile küsimustele teaduspõhiseid vastuseid leida.

Paraku tundub sageli, et need kaks maailma – teadlaste ja praktikute oma – astuvad tugevalt erinevat jalga.

Noorsootöös tõenditeta hakkama ei saa

John Bamber

Noorsootöö toimub mitmel pool maailmas kontekstis, kus on rõhk vastutusel, aruandlusel, tulemustel, mõdikutel ja hindamisel. Keskkel kohal on püüde tagada tõhusus ning tulemused selliste turumehhanismide kaudu nagu konkurents, hanked, testimine ja analüüs. Nii tekib vajadus tulemusi üha täpsemalt ette planeerida ning detailideni täpsustada ning see toob kaasa ka üha karmimad järelevalve- ning aruandlussüsteemid, mille tulemuseks on märgatav kontrolli ja bürokratia kasv (Bamber, 2000).

Kastis 1 on näide hetkel Inglismaal kasutusel olevast raportist, kus keskendutakse kohtumisele, mis kestab 2 kuni 3 tundi. Kõikidele küsimustele tuleb vastata peale iga noortega kohtumist.

Ühe noorsootöö kohtumise aruanne

Milliseid õppekava valdkondi soovite käsitleda (projekt „Every Child Matters – 5“ (Iga laps loeb-5))?

Kas saavutati plaanitud eesmärgid?

Kirjeldage protsessi

Noorsootöö kvaliteet (7-punktilisel skaalal)

Noorte poolt tõstatatud teemad?

Tegevused järgmiseks kohtumiseks, vastutus?

Kohalolijate nimekiri (sünniaeg, postiidex, N-M, saavutatud tulemus)

Uute klientide registreerimisavaldused

Vihaga seotud vahejuhtumite arv, seksuaaltervise sekkumiste arv, narkootikumidega seotud vahejuhtumite arv

Õpitulemused

Mida noored teavad, mõistavad, väärtustavad või suudavad paremini sooritada selles noorsootöö tegevuses osalemise tulemusena?

Taalised küsimused võivad olla abiks professionaalse õppimise ja arengu soodustamisel sellise projekti puhul, mis on juba mõnda aega kestnud ning noorsootöötajate ja noorte vahelistel suhetel on olnud aega areneda. Sobivalt ümbersõnastatuna võib neist küsimustest olla abi ka teadustegevuses ja lõpparuandluses ning nendele saavad tugineda kohakülastuse puhul isegi välishindajad. Küsimusi on aga liiga palju ja need on liiga keerulised välja pakutud tähtaegu arvestades ning neis ei kajastu ei arusaam noorsootöö protsessidest ega sellest, kuidas inimesed õpivad ja arenevad.

Praeguse ülemaailmse majanduskriisi tingimustes on avaliku raha jagamine üüratu surve all, kuid peamine väljakutse seisneb puudulikes mõjususe kohta käivate tõendites. Pärast sektoriüleste ekspertide ärakuulamist järeldas Briti parlamendi alamkoja noortele pakutavate teenuste seirekomisjon järgmist (2011, lõige 30):

Eraldiseisvate tunnistuste kaalukusest hoolimata oli meil väga keeruline leida teenuste mõju kohta objektiivseid tõendeid, seda nii akadeemiliste või sõltumatute teadusasutuste poolt läbi viidud temaatiliste uuringute kui ka teatud teenuste hindamise puhul. See probleem jäigi meie analüüsi kummitama ning mitmed noorsootöötajad tunnistasid ka ise, et tegemist on juba ajaloolise probleemiga, mis kestab üha edasi ja edasi (kursiivis tekst on autori lisatud).

Objektiivsete tõendite all mõtleb komisjon selliseid tõendeid, mis aitavad määratleda soovitud tulemusi ja samal ajal tõendavad, et tulemused saavutati teatud kindlate sekkumiste tulemusena. Tegemist on põhjus---tagajärg-mudeliga. Selline eeldus viib paratamatult tõendus põhiste programmideni, millel on väidetavalt etteennustatavad ja korratavad tulemused juhul, kui programmijuhiseid väga rangelt

järgitakse (vt ka Blueprints for Healthy Youth Development). Tõenduspõhised programmid on aga üks ühine omadus, nimelt põhinevad nad puudulikul mudelil, mis tähendab, et nad on suunatud teatud isikutele, gruppidele või elanikkonnale, keda peetakse riskirühmaks, kes on hädas või problemaatilised. Taolised programmid lähevad aga vastuollu noorsootööga, mis pigem peab problemaatiliseks teatud sotsiaalseid tingimusi, mitte aga noori, kes nende tingimuste tõttu kannatavad.

Teiseks probleemiks on teadusparadigma, mille põhjal programmide tõendatavust hinnatakse. Tegemist on n-ö kullastandardiga, kus kasutatakse kontrollgruppe, et tuvastada erinevusi nende vahel, kes tegevustes osalesid ja kes ei osalenud. Asi pole mitte selles, et noorsootöö oleks puudulik, sest ei vasta sellele tingimusele, vaid konkreetne standard ei sobi väga hästi meetodile, mis on oma olemuselt paindlik ja reageeriv. Nendel ja muudel põhjustel vajame tõsiseltvõetavat alternatiivi praegu kehtivale standardile, mis oleks üheaegselt nii jõuline ja range kui ka realistlik. Alternatiivi otsingutel tuleb alustuseks tunnistada seda, et tõenduspõhiste praktikate väljakutse esitab noorsootööle kolm põhjendatud küsimust:

Mida noorsootöö teeb?

Mida see muudab (tulemused)?

Kas tulemused on saavutatud noorsootöö sekkumiste tagajärjel?

Oluline on mõista, et noorsootöö tegeleb isikliku ja sotsiaalse arenguga. Merton ja teised autorid on selle kohta öelnud järgmist (Youth Affairs Unit, 2004: 5):

On jõutud üksmeelele, et noorsootöö põhieesmärk on noorte inimeste isiklik ja sotsiaalne areng mitteformaalse hariduse kaudu. Sellest tulenevalt seotakse eesmärki tihti sotsiaalse kaasatuse [ja] sotsiaalse kapitali arendamise temaatikaga.

Seetõttu on kasulik mõelda tulemustest kui skaalast, kus mikrotasandi muudatused teadmistes, oskustes, hoiakutes ja käitumises on skaala ühes otsas ning teises otsas on makrotasandi muudatused süsteemis, institutsioonides ning sotsiaalmajanduslikes tingimustes. Keskel on n-ö mesotasandi muudatused praktikates, büroodes, kohalikes kogukondades ning kohalikes teenustes. Kuigi rahastajad ja poliitikakujundajad eelistavad mikrotasandi muudatusi, ei hinnata piisavalt mesotasandi muudatusi ega nähta selle potentsiaali noorsootöö tulemuste mõjutajana.

Üks näide selle kohta on Londonis 2011. aasta mais toimunud mõjude ja tulemuste teemaline konverents („Impacts and Outcomes Conference“), mille korraldas Children and Young People Now (CYPN). Sel üritusel töid juhid sotsiaal- ja tervishoiuteenuste ning eluasemepoliitika valdkondadest mitmeid häid näiteid, kuidas noorte kaasamine planeerimis-, otsustamis- ja hindamisfaasis tõi kaasa muudatusi teenuste osutamisel. Tegemist on oluliste tõenditega tulemuste kohta, mis ei ole piiratud ainult isikliku arenguga. Enamgi veel, tegemist on tõsiseltvõetavate väliste tõenditega ning nende kinnitamiseks ei ole vaja läbi viia lisauuringuid. Mis põhiline, võttes arvesse eelpoolmainitud seirekomisjoni seisukohta, ei sõltu need tõendid noorsootöötajate poolt räägitud lugudest.

Oluline on, et sektorisiseses teadustegevuses on hakatud keskenduma tulemustele. Selle tagajärjel on kergem selgitada noorsootöö tulemusi ka huviliste väljaspool noorsootööd. Järgnevalt lisatud Tabelis 1 on toodud Devlini ja Gunningu poolt Iirimaaal läbiviidud uuringu tulemused (2009).

Tabel 1: Näidistulemused

Tulemusvaldkond	Näidistulemused
Hoiakud, uskumused	Osalejad on rohkem valmis kaasa lööma uutes ja keerulisemates tegevustes. Eneseusalduse, enesehinnangu ja teadlikkuse tõus (isiklik ja sotsiaalne). Suurem avatus erineva taustaga inimeste suhtes.
Teadmised	Suurenenud teadmine noorsootöö arengueesmärkidest. Suurenenud teadmine grupidünaamikast. Varasemast suurem teadlikkus tervishoiu, seksuaalsuse, seadusandluse, karjääri ja formaalhariduse teemadel.
Oskused	Pädevuste kasv järgmistes valdkondades: avalik esinemine, probleemide lahendamine, enesetõhusus, otsuste tegemine, kriitiline mõtlemine. Paranenud meeskonna-, grupitöö ja suhtlusoskused. Suurenenud oskused kunsti- ja loomingulises tegevuses järgmistes valdkondades: muusika, tants, näitlemine, kirjutamine. Füüsiliste pädevuste kasv järgmistes valdkondades: sport, mängud, õuetegevused.
Käitumine	Suurenenud osalemine struktureeritud ja konstruktiivsetes tegevustes. Otsustusprotsessides osalemise kasv. Positiivse ja prosotsiaalse käitumise kasv ning negatiivse ja antisotsiaalse käitumise vähenemine.

(mugandatud uuringust Devlin and Gunning, 2009)

Teine näide pärineb hiljuti sihtasutuse Young Foundation in the United Kingdom poolt välja antud kogumikust „Noticing the Change: a framework of outcomes for young people – in practice“. Kuigi fookuses on personaalne, mitte sotsiaalne muutus, pööratakse siiski tähelepanu teooriale, tuginetakse tõsiseltvõetavatele teadusuuringutele ning antakse põhjalikum ülevaade noorsootöö arengute mõõtmisviisidest.

Arusaam noorsootöö mõistest on samuti muutunud üha selgemaks. Kuigi noorsootöötajad on teatud küsimustes eriarvamustel, ollakse väga mitmes küsimuses ka ühel meelel ning paljud seisukohad kattuvad. Inglismaal andis In Defence of Youth Work Campaign hiljuti välja raamatu põhjalikult kirjeldatud noorsootöö praktikate kohta. Raamatust on selgesti näha, et noorsootöö on väärtus- ja dialoogi-põhine, võimestav ning hariv. Nüüd on oluline sellest teavitada ka ini-

mesi, kes on noorsootööst väljaspool ning teha seda neile mõistetavas keeles. See on äärmiselt oluline, eriti arvestades, et sõltumatute teadusuuringutega on noorsootöö tulemusi kinnitatud väga vähe.

Selleks, et lahendada see kinnitamis puudutat väljakutse, vajame me „tõenditeadlikku“ (i.k. evidence-informed) lähenemist. Nii kirjeldatakse praktikaid, mis põhinevad erinevate kogemuste, hinnangute ja ekspertteadmiste lõimimisel tõendusmaterjalidega parimatest kättesaadavatest süstemaatilistest uurin-gutest. Sellise lähenemise puhul tuleb info kild killu haaval teadusuuringutest ning praktilistest teadmis-test, poliitikasuunistest ja konsultatsioonidest tarbi-jate ja ekspertidega välja sõeluda. „Tõendusmaatrik-sit“ saaks kasutada võimalike noorsootöö lähenemisi puudutava info ja toetavate praktikate koondamiseks (vt. Tabel 2).

Tabel 2: Noorsootöö tõendusmaatriks

Tase	Uuringud	Teooria	Hall kirjandus	Praktika-tarkused	Konsul-tatsioon	Järelevalve ja hindamine	Välis-hindamine
Konkreetsed sekkumised							
Tegevusvaldkond							
Sektor							

Töötajad saaksid sellise maatriksi põhjal välja pak-kuda ja rakendada konkreetseid praktilisi teadmisi tuginedes nii enda kui ka teiste kogemusele. Lisaks saaksid nad soovi korral tutvuda nende valdkonnas läbiviidud uuringutega, mis on avaldatud ajakirjades või kasutades erinevaid otsingumootoreid. Näide valdkonda puudutavast uuringust on kättesaadav näiteks siin - Youth Work: A Systematic Map of the Research Literature, mille on välja andnud EPPI Kes-kuse Haridusinstituut Londonis. Kuigi see süsteemne kaart ei kajasta täielikult kogu rikkust ja mitmeke-sisust noorsootöös, on siiski tegemist esmakordse katsega koondada kokku kõik valdkonda puudutavad

rahvusvahelised uuringud. Kui kaart saab valmis, on tegemist väärtusliku andmebaasiga, mida valdkonna-põhiselt kasutada.

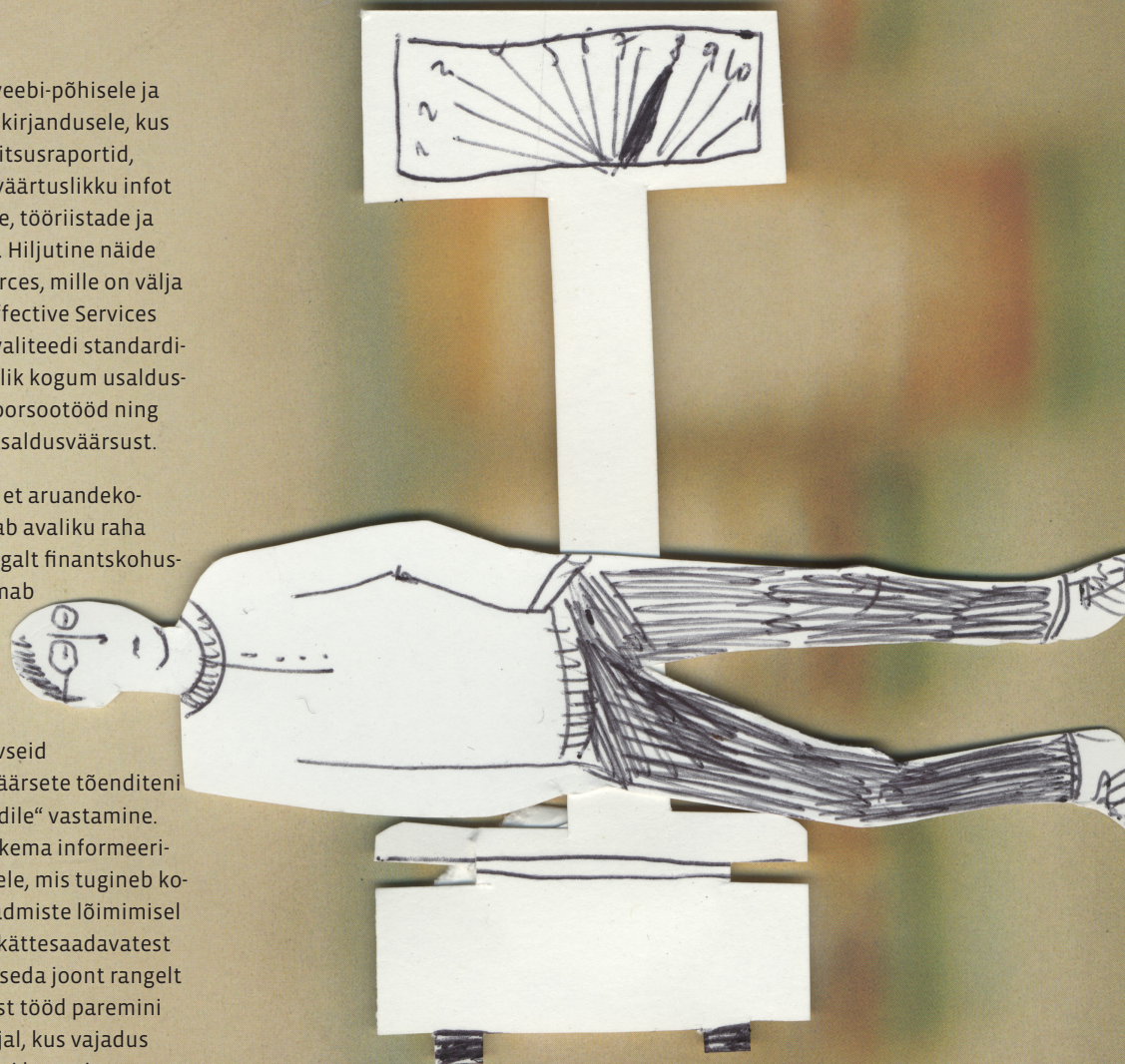
See, mida tahavad saavutada töötajad, võiks selguda noortega konsulteerimise tulemusena; noored aitak-sid täpsustada vajaduse olemust ja ulatust, teemat või võimalust ning kuidas vastuseks käituda. Töötaja-te mõtlemine võib toetuda ka vastavatele teoreetilis-tele allikatele nagu õpiteooria või kogukonna arengu-teooria. Kui nende tööd on hinnatud või on läbiviidud välis-hindamine näiteks kohaküllastuse kaudu, siis oleks ka see info kättesaadav.

Töötajatel oleks ligipääs ka sageli veebi-põhisele ja lihtsasti kättesaadavale n-ö hallile kirjandusele, kus kajastuvad avaldamata allikad, valitsusraportid, materjalid ja allikad, mis pakuvad väärtuslikku infot kogemuste, praktikate, strateegiate, tööriistade ja materjalide kohta kogu maailmast. Hiljutine näide selle kohta on Route Map to Resources, mille on välja andnud Dublinis asuv Centre for Effective Services koostöös Iiri riikliku noorsootöö kvaliteedi standardite raamistikuga. Allikad on väärtuslik kogum usalduslikest teadmistest, mis toetavad noorsootööd ning selle kaudu tõstavad noorsootöö usaldusväärset.

Kokkuvõttes tuleb leppida sellega, et aruandekohustus on vajalik, eriti mis puudutab avaliku raha kasutamist. Tegemist ei ole aga pelgalt finantskohustusega, sest aruandekohustus hõlmab erinevaid sidusrühmi (sh noori), keda kõiki huvitab noorte heaolu. Samuti on oluline esitada vastuväiteid seisukohale, et noorsootöö mõju kohta ei ole mingeid objektiivseid tõendeid või et ainus viis usaldusväärsete tõenditeni on teaduses levivale „kullastandardile“ vastamine. Selle asemel on vajadus nüansirohkema informeeritud tõendus põhise lähenemise järele, mis tugineb kogemuste, hinnangute ja ekspertteadmiste lõimimisel tõendusmaterjalidega parimatest kättesaadavatest süstemaatilistest uuringutest. Kui seda joont rangelt järgida, siis võib see aidata ka senist tööd paremini põhjendada, seda eriti praegusel ajal, kus vajadus noorsootööd kaitsta on tugevam kui kunagi varem. Võibolla on põhiline meeles pidada, et võrreldes peamiste eelarvevaldkondadega nagu haridus, tervishoid ja heaolu, saab noorsootöö vähe toetust. Sellisel juhul on äärmiselt oluline kättesaadavate allikate mõju maksimeerida. Parim võimalus seda saavutada on teatavasti järgides täpselt sõnastatud, teada-tuntud ja üldiselt heakskiidetud noorsootöö protsesse.

John Bamber

John on olnud noorsootöötaja, vastutanud noorte pakutavate teenuste eest ning töötanud õppejõuna kogukonna hariduse vallas. Alates 2009. aastast on ta seotud organisatsiooniga Centre for Effective Services, kus ta on toetanud Noorte ja Laste osakonna tööd noortepoliitika väljatöötamisel. Hetkel juhib John Euroopa Komisjoni ekspertgruppi, mis tegeleb mitteformaalse hariduse kaudu noorte loomingu- ja innovatsiooni edendamisega.

Viited

Aylott, M., McNeil, B., Reeder, N. and Hibbert, T. (2013) *Noticing the Change: A Framework of Outcomes for Young People – in Practice*. The Young Foundation. <http://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2013/04/Presentation-FINAL.pdf> (accessed 18.7.13).

Bamber, J. (2000) 'Managing Youth Work in Scotland – A Diversionary Tale'. *Youth and Policy – The Journal of Critical Analysis*, 68, pp. 5-18.

Centre for Effective Services <http://www.effectiveservices.org/ces-projects/youth-policy-framework-development>

Centre for the Study and Prevention of Violence: 'Blueprints for Healthy Youth Development – a research project within the Institute of Behavioural Research'. University of Colorado, Boulder. Available at: <http://www.colorado.edu/cspv/blueprints/> (accessed 18.7.13).

Devlin, M. and Gunning, A. (2009) *The Purpose and Outcomes of Youth Work Report to the Youth Services Interagency Group*. Dublin: Irish Youth Work Press.

Dickson, K., Vigurs, C.A. and Newman, M. (forthcoming) *Positive Youth Work: A Systematic 'Map' of the Research Literature*. EPPI-Centre, Social Science Research Unit, Institute of Education, University of London.

House of Commons Education Committee (2011) *Services for Young People: Third report of Session 2010-11*, London: The Stationary Office. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmeduc/744/744i.pdf> (accessed 18.7.13).

In Defence of Youth Work (2011) *This is Youth Work: Stories from Practice*. Available at: http://www.indefenceofyouthwork.org.uk/wordpress/?page_id=837 (accessed 18.7.13).

Merton B. et al; Youth Affairs Unit (2004) *An Evaluation of the Impact of Youth Work in England*. London: Department of Education and Skills.

Eesti noorsootöö statistika näeb väga esinduslik välja. Noortekeskuste, huvikoolide ja noortelaagrite võrk on muljetavaldav – Eestis on iga üldhariduskooli kohta juba poolteist koolitunnivälisele tegevusele suunatud asutust.¹ 9 Eesti noort 10-st on olnud viimase 3 aasta jooksul seotud mingi noorsootöö valdkonnaga ettevõtmisega.² Viimastel aastatel on senistele noorsootöö rahaeraldistele lisandunud Euroopa Liidu tõukefondide panus – perioodil 2008-2013 toetatakse noorsootöö arendamist ligikaudu 16 euroga iga noore kohta.³ Noortevaldkonnal läheb struktuuri ja võimaluste arendamise seisukohalt ilmselgelt tõusvas joones.

Noorsootöö kvaliteedi hindamine on aga mitmekihilisem teema kui asutuste, osalejate või raha ülelugemine. Noorsootöö toimimise ja mõju kohta on aruteludes tõendite asemel enamasti lauale panna üksnes uskumused ning noorsootöö kui kontekstitundliku ja isiksusekeskse protsessi mõõdetavates kvaliteedinäitajates näib olevat peaaegu võimatu ühele nõule jõuda.

Maht + rahulolu = kvaliteet?

Küllap seepärast ongi senine kohalike omavalitsuste noorsootöö kvaliteedi hindamine Eestis tegelikult rohkem kvantiteedi hindamine – lihtsam on tõdeda, **kui palju** midagi tehakse kui anda hinnang, **kui hästi** midagi tehakse. Eeldatakse ju kvaliteedihindamise protsessis tõendite esitamist, aga usaldusväärsete mõju-uuringute tulemusi on noortevaldkonnas vähe võtta. Lihtsustatult öeldes on praeguses Eesti kohalike omavalitsuste

¹ 532 üldhariduskoolikooli Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehe andmetel <http://www.hm.ee>; 790 noorsootöö asutust, sh 36 noortelaagrit Eesti Noorsootöö Keskuse kodulehe andmetel <http://www.entk.ee/laagrid>, 527 huvikooli ja 227 noortekeskust Noorteseire aastaraamat 2012. Noored ja sotsiaalne kaasatus. Tallinn: SA Poliitikauuringute Keskus Praxis & Eesti Noorsootöö Keskus lk 20 andmetel

² Pihor, K., Taru, M., Batueva, V. (2012) Eesti noorte osalemine noorsootöös: ülevaade peamistest suundumustest. Poliitikaülevaade 3/12. Noorteseire Eestis. Tallinn: SA Poliitikauuringute Keskus Praxis & Eesti Noorsootöö Keskus

³ Arvutuste alus: programmi „Noorsootöö kvaliteedi arendamine“ 2008-2013 kogumaht 4 708 559 € haridus- ja teadusministri käskkirja 30.06.2008 nr 718 jj andmetel; 7-26-aastaste noorte arv 288 492 Statistikaameti andmetel <http://www.stat.ee> (seisuga 1.01.2013)

Hästi ja/või palju? Mõtteid väärt noorsootööst

Piret Talur

Tartu Ülikool & MTÜ Persona

kvaliteedihindamise mudelis kasutatud noorsootöö kvaliteedi määratlemiseks valemit maht + rahulolu = kvaliteet. Kindlasti ongi see üks võimalik lähenemisviis ja omas ajahetkes ennast õigustanud. Kas just noorsootöö mõju näitajana, aga noorsootööle tähelepanu tõmbajana ja valdkonnast ülevaate saamise abinõuna kindlasti. Praegusel kujul on kohalike omavalitsuste kvaliteedihindamine siiski pigem noorsootöö hetkeolukorra kaardistamine kui noorsootöö sisulist arengut mõjutav protsess.

Viis küsimust

Sügavuti minemiseks on kvaliteedi hindamisel mõistagi erinevaid võimalusi. Näiteks hiljuti ilmunud noorsootöö töukafondide rahakasutuse analüüsis lähtusid Haaristo, Kirss, Mägi & Nestor (2013) viiest aspektist, mis saab põhimõtteliselt kasutada ka valdkonna kui terviku hindamiseks: asjakohasus (i.k. *relevance*), kooskõla (i.k. *consistency*), tõhusus (i.k. *efficiency*), tulemuslikkus (i.k. *effectiveness*), jätkusuutlikkus (i.k. *sustainability*).⁴ Nendest lähtudes saab noorsootöö toimimist eri tasanditel ja vormides hinnata näiteks selliste küsimuste alusel:

- kuivõrd vastab tegevus sihtrühma vajadustele? (asjakohasus)
- kuivõrd on erinevad töösuunad omavahel seotud ja vastastikku täiendavad? (kooskõla)
- kuivõrd on rahakasutus tegevuste ja tulemustega seotud? ((kulu)tõhusus)
- kuivõrd on oodatavad tulemused saavutatud? (tulemuslikkus)
- kuivõrd on tulemus ja mõju püsivad ka pärast tegevuse lõppu? (jätkusuutlikkus)

Siinkirjutaja poolt ülalpool pakutud *kuivõrd* asemel võiks samaväärsena olla ka iga küsimuse alguses *kas ja miks*, et rõhutada põhjuste leidmise olulisust ja juhtida mõtled eemale numbrilise väljenduse kesksusest. Ka juhul, kui tagasiside on positiivne, on vaja teadvustada õnnestumise põhjuseid, et välistada juhuslikkus ja jätkata pika-ajaliselt edukalt.

Need eelpool toodud viis aspekti on igati kohased ühe konkreetse programmi hindamiseks, kuid valdkonna kui terviku kvaliteediaruteludes peaks kindlasti lisanduma oodatav ühiskondlik mõju. Siingi ei ole noorsootööl vaja nullist alustada, vaid inspiratsiooni võib saada mitmetest juba kasutusel olevatest lähenemisviisidest. Näiteks on Kaarna & Jürgenson (2012) välja pakkunud kodanikuühenduste ühiskondliku mõju hindamise mudeli, mille keskseks mõisteks on ühiskondlik kulu või tulu. Selle lähenemisviisi järgi võib tegevused jagada kolmeks:

tegevused probleemide ärahoidmiseks (näiteks ennetav tegevus HIVsse nakatumise vastu) – väheneb tuleviku ühiskondlik kulu (kulu oleks suurem ilma tegevusteta);

probleemide tagajärgedega tegelemine (näiteks puuetega inimeste hõive parandamine) – väheneb praegune ühiskondlik kulu (kulu oleks suurem ilma tegevusteta);

lisaväärtuse loomine (näiteks kogukonnatunde suurendamine,

⁴ Haaristo, H.-S., Kirss, L., Mägi, E., Nestor, M. (2013) Üldhariduse ja noorte valdkonna struktuurifondide meetmete vahehindamine. Tallinn: Poliitikauringute Keskus Praxis. *Toetudes Indicative Guidelines on Evaluation Methods: Evaluation During the Programming Period. Working Document No. 5. European Commission, DG Regional Policy, DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, 2007 jt*

eeskujuks olemine, sotsiaalse kapitali suurendamine jne) – tekib ühiskondlik tulu (tulu oleks väiksem ilma tegevusteta).⁵

Niimoodi lähenedes võiks saada Eesti noorsootöö tegelikust mahu ja rahulolu kaardistamisega võrreldes sisulisema ülevaate.

Tõenduspõhisus kvaliteedi ühe aspektina

Ilmselt on kõik noorsootöö kvaliteedi alases arutelus osalejad nõus, et tõenduspõhisus on üks kõrgetasemelise noorsootöö tunnuseid. Noorsootöö tõenduspõhisuse arendamisel on siiski rida mõttekohti.

Paljudes riikides on noorsootöö kui pereväline täiskasvanute ja laste ühistegevus suurel määral põhinenud juhendajate vabatahtlikul panusel, innukusel ja isiklikul eeskujul. (Näiteks Malta, mille noorsootööga on siinkirjutajal olnud võimalus lähemalt tutvuda, on praegugi valdav osa noorsootöötajatest vabatahtlikud.⁶) Tõenduspõhisuse nõue ei sobi sellise entusiasmi-põhise arenguteega kuigi ladusalt kokku. Teisalt on Eesti olnud ajalooliselt püsivalt nende riikide seas, kus noorsootöö rolli ja võimalusi väärtuskasvatases ning ühiskonnaelus on teadvustatud ja kasutatud. See on iseenesest oluline alus tõenduspõhisuse väljaarendamiseks – sellises kontekstis on loomulik suund professionaliseerumine koos kõigi selle heade ja vähem heade külgedega.

Kindlasti on neid, kes ütlevad, et see ongi professionaali tunnus, et ta ei eksi. Aga innovatiivsus toob endaga kaasa läbikukkumise riski.

Professionaliseerumise lainel muutub üheks mõttekohaks kindla peale mineku (ehk tõenduspõhisuse) ja innovatsiooni tasakaalu leidmine. Professionaaliks kaldutakse pidama inimest, kes teab hästi, mis töötab ja mis mitte ning teeb valiku kindlasti toimiva meetodi kasuks. Kindlasti on neid, kes ütlevad, et see ongi professionaali tunnus, et ta ei eksi. Aga innovatiivsus toob endaga kaasa läbikukkumise riski. Kas tõenduspõhisust hindav professionaal ei saagi siis olla innovatiivne? Kuidas on uute lähenemisviiside kasutuselevõtt üldse võimalik, kui tehakse ainult seda, mis on juba tõendatult hea?

Vastuseks võib pakkuda rõhuasetuse muutust – arendada mitte **tõenduspõhist** (i.k. *evidence-based*), vaid **tõenditeadlikku** (i.k. *evidence-informed*) noorsootööd. Tegu ei ole ainult sõnamänguga, vaid sisulise erinevusega. Tõenduspõhisuse korral tehakse asju, mille tõhususe kohta on olemas tõendid. Tõenditeadlik töö rajatakse süstemaatilistele teadmistele ning

⁵ Kaarna, R., Jürgenson, A. (2012) Praktiline mudel vabaühenduse ühiskondliku mõju hindamise läbiviimiseks. Tallinn: Poliitikauringute Keskus Praxis. Lk 11

⁶ Vt Teuma, M. (2009) Youth work development in Malta: a chronicle. *Kogumikus* Verschelden, G., Coussée, F., Van de Walle, T., Williamson, H. (eds). The history of youth work in Europe and its relevance for youth policy today. Council of Europe Publishing. lk 78-83

varasemate kogemuste analüüsile; neile toetudes valitakse, kombineeritakse ja luuakse tegutsemisviise, mille tõhusus ei pruugi olla kinnitust leidnud. Siinkirjutaja eelistab seda lähenemisviisi nimetada teadmuspõhiseks noorsootöökäsitluseks lähtudes arusaamast, et teadmus = teadmised + reflekteeritud oskused ja kogemused. Mida kontekstitundlikuma ja isiksusekesksemana noorsootööd käsitada, seda vähem on võimalik seda näha sõna kitsamas tähenduses tõenduspõhiseks. Teisalt muidugi ei maksta defineerimisse takerduda, vaid pigem mõistet "tõenduspõhine" kasutada avaramas kontekstis, st nii tõhususkinnitust leidnud kui tõenditeadliku noorsootöö märkimiseks.

Klient, audiitor või kolleeg?

Sõltumata eelnevalt kirjeldatud tõendus- või teadmuspõhise eelistamisest on tavateadmine, et kvaliteet väljendub tulemuslikkuses ning tulemuslikkust hinnatakse seatud eesmärgi suhtes. Kes seab noorsootöös eesmärgid? Kes kehtestab oodatava või vähima taseme, mille saavutamist pidada kvaliteetseks tööks? Laias laastus võib kirjeldada kolme erinevat lähenemisviisi.

Esiteks nn „vabaturu“-põhimõte. Sellest lähtudes otsustab vajaliku kvaliteeditaseme klient. Noorsootöötajatele meeldib arvata, et noore hinnang on noorsootöö kujundamisel kõige tähtsam, aga rahade üle otsustajad ei pea seda enamasti otsustavaks (välja arvatud juhul, kui noorte kõrge hinnang tegevusele annab õigustuse eelarve külmutada, sest teenus on ju niigi tasemel – see on kujunenud Eesti noorsootöö suurepärase tulemustega rahulolu-uuringute ootamatuks küljeks...). Lapsevanemate ootused võivad, aga ei pruugi, kattuda laste ja rahastajate omadega. Silmast silma ei saa noorsootöötaja kohtuda sellise abstraktse tellijaga nagu riik. Samas on noorsootöö kui valdkonna arendamisel üldine riiklik poliitika väga oluline. Nii tekib igatahes küsimus, et kes on vabaturu loogikast lähtudes noorsootöö klient. Üks võimalik lahendus on vältida kliendi mõistet üldse ja rääkida noorsootöö sidusrühmadest (i.k. *stakeholders*) arvestusega, et eri tasanditel ja olukordades on mõni neist tegutsemise konkreetseks sihtrühmaks (i.k. *target group*) või kõige olulisemaks sidusrühmaks (i.k. *key stakeholders*).

Teine lähenemisviis kvaliteedi üle otsustamisel on administratiivne kontroll – rahastaja kehtestab kvaliteedi miinimumnõuded, mille täitmist saab auditeerida. Enamasti on nende nõueteks kõige lühemalt kokku võttes tuluefektiivsus ja kulukorrektsus. Sellise lähenemisviisi korral rahuloluküsitlused küll toetavad tööle antavat hinnangut, aga pole otsustavad, sest on esiteks küsitlustehniliselt manipuleeritavad ja teiseks väljendavad küsitletava seisukohta kvaliteedi ootustele vastavuse suhtes ehk räägivad rohkem küsitletava ootustest kui tegelikust tööst. Kui küsitletakse noori, siis on lihtne nende arvamus olulisust taandada viidates elukogemuse nappusest tulenevale ootuste ebamõistlikkusele.

Kolmanda lähenemisviisina võib esile tuua eksperthindamise, mille käigus hindavad valdkonna asjatundjad (kas analüütikud või igapäevapraktikud või mõlemad) teisi omataolisi valdkonnas tegutsejaid. Sellise kolleeg-on-parim-ekspert-stiilis hindamise puhul on rõhuasetus sisulise kvaliteedi arutelul ja tõstmisel. Selle lähenemisviisi üldine tunnustamine eeldab, et valdkonnal on ühiskondlik autoriteet ja selles tegutsejaid usaldatakse professionaalidena. Näiteks arutab Eestis avaliku

meedia peale esitatavaid kaebusi Avaliku Sõna Nõukogu⁷, patiensendi ravi asjakohasusele annab hinnangu arstidest ja mõnest ametnikust koosnev tervishoiuteenuse kvaliteedi ekspertkomisjon⁸, advokaadina tegutsemise üle otsustab kutseühendus Eesti Advokatuur⁹ jne.

Sotsiaal- ja pedagoogikavaldkondade inimestel Eesti ühiskonnas sellist eksperdi-autoriteeti pigem pole – usutakse, et hoopis klient teab, mis on hea. Kunstiringi või õpilasmaleva puhul peab igaüks ennast asjatundjaks, südameoperatsiooni või sillaehituse puhul see nii pole. Samas nt lasterühmaga seiklusmatka läbitegemine on potentsiaalselt sama kõrge turvariskiga kui, ütleme, hambaravi, st enamasti tüsistusi/probleeme pole, aga risk nendeks on alati. Hambaarstile nõu andma ei kipu, kuid noortejuht on pidevalt ümbritsetud nõuetest ja nõuannetest, kuidas oma tööd teha.

Kuidas ühe elusektori tunnustamine ühiskonnas kujuneb, on omaette aruteluteema. Provokatiivse, aga korduvalt teadusliku kinnitust leidnud tõsiasi on väärib siinkohal esiletõmist, et mida feminiinsem on mingi valdkond oma töötajaskonnalt, seda madalam on selle suhtes ühiskondlik usaldus ehk seda madalamal on see ühiskondlikus hierarhias.

Otseselt noorsootöös ei ole taseme ja järelevalve seost uuritud, kuid formaalhariduse edukust kaardistades on tõdetud, et mida kõrgemale tasemele haridussüsteem oma arengult on jõudnud, seda vähemaks jääb aruandluse ja otsese järelevalve roll (Barber (2011) viidanud Kitsing (2011)¹⁰).

Noorsootöö kvaliteedihindamise projektidest Eestis

Siinkirjutajal on olnud võimalus aastatel 2005-2013 saada erinevates rollides osa Eesti noortekeskuste, noorteühenduste ja kohalike omavalitsuste kvaliteedihindamise projektidest.

Noortekeskuste kvaliteedihindamise mudelite arendamisel on olnud aluseks rahvusvaheliselt üldtunnustatud TQM ehk läbi-va kvaliteedijuhtimise (i.k. *Total Quality Management*) loogika – ühel kindlal ajahetkel hinnatakse organisatsiooni eeldusi, toimimist ja numbriliselt mõõdetavaid tulemusi veendumuses, et need toovad kaasa püsivalt kõrge kvaliteedi. Teistsugune hindamine oleks aja- ja järelikult ka rahamahukas. Ka kvaliteedihindamisel on vaja leida optimaalne tasakaal kulu ja tulu vahel ehk olla kuluefektiivne. TQM lähenemisviis on kohandatud noortekeskustele nn JAKOV-maatriksina, kus hinnatakse keskuste tegevust viiest aspektist:

J – juhtimine. Hõlmab hea juhtimise mõõdetavad tunnused: plaanide ning töökorralduslike kokkulepete olemasolu, tegevuse analüüsimise järjepidevus.

A – avatus. Hõlmab avatuse erinevaid vaatekohti: kuidas toimub infoliikumine ja ideede kogumine, kas infoküllusust sünnivad uued ettevõtmised.

K – koostöö. Hõlmab erinevate sihtrühmade ning oluliste partnerite osaluse ja kaasatuse: kas on olemas võimalused ja käitumistavad vajaduste teadvustamiseks ning arendamiseks.

7 Vt <http://www.asn.org.ee>

8 Vt nt <http://www.sm.ee>, www.epey.ee

9 Vt <https://www.advokatuur.ee>

10 Kitsing, M. (2011) PISA 2009 – Eesti õppetunnid. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium

Sisend

O – osavõtt. Hõlmab noorte erinevate vanuse- ja huvirühmade kirjeldamise, osavõtvõimalused ning -määra.

V – võimalused. Hõlmab eelarvet ning selle kasutamise viisi eelneva nelja rühma eesmärkide teostamiseks, samuti töötajaskonda, hooneid, rajatisi, tarvikuid.¹¹

Eri projektides on JAKOV-maatriksit rakendatud nii enese- kui välishindamiseks kui ka neid kombineerides. Kõige vaieldavamaks küsimuseks on seniste noortekeskuste kvaliteedihindamise mudelite puhul jäänud keskuste võrreldavus. Igasugune eksperthindamine on subjektiivne – see on küll teadmus-, aga mitte tingimata ennekõike objektiivselt mõõdetavate numbrite põhine. Võib lausa öelda, et kõige olulisemaid aspekte noorsootöö sisulise kvaliteedi juures ei saagi hinnata tõsikindlate võrreldavate numbritega, vaid (osalus)vaatlusega ning aruteludega, mille samadel tingimustel korratavus on peaaegu võimatu.

Noorteühenduste kvaliteedihindamise projektis töötas Eesti Noorteühenduste Liit 2008. aastal välja enesehindamise käsiraamatu¹² lähtudes veendumusest, et noorteühendused vajavad spetsiifilisi, mitte üldisi hindamiskriteeriumeid. Suuremate organisatsioonide jaoks on olemas administratiivsed, ühendusi rahastava Haridus- ja Teadusministeeriumi seatud kriteeriumid, mille analüüs oleks juba eraldi artikli teema. Samuti väärib pikemat arutelu kohalike omavalitsuste kvaliteedihindamise mudel, millele praeguse artikli alguses mõne viite tegin. Kõigi nende kolme suuna, st noortekeskuste, noorteühenduste ja kohalike omavalitsuste kvaliteedihindamise mõju noorsootöö kvaliteedi aruteludele Eestis on igatahes suur ja püsiv.

Kokkuvõtteks: tõendus põhjus on kvaliteedi eeldus ja osa

Veendumus kvaliteetse noorsootöö positiivsest mõjust noorte arengule, heaolule ja sotsiaalsele kaasatusele on lisaks noorsootöö tegijaile endile ka muutumas poliitikute seas üldlevinuks, nagu näitab selle aasta mais toimunud Euroopa Liidu

¹¹ Talur, P. (2013) JAKOV2. Kokkuvõtte Tallinna noortekeskuste kvaliteedihindamisest 2012/2013. hooajal. Tartu: MTÜ Persona

¹² Talur, P. Dahl, M. Visnapuu, U. Hannolainen. A. Tapupere, M. (2008) Enesehindamise käsiraamat noorteühendustele. Tallinn: Eesti Noorteühenduste Liit

Protsess

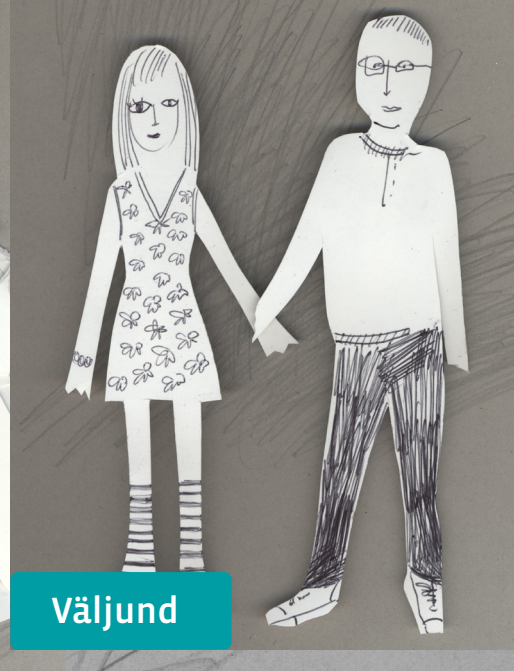
liikmesriikides noortevaldkonna eest vastutavate ministrite kokkusaamisel arutelu.¹³ Selle veendumuse fevikut on kindlasti soodustanud noorsootöö kvaliteedi alased algatused erinevates riikides (millest Eestisse jõuab küll põhiliselt info ingliskeelsetest maadest, harvem Soomest või Saksamaalt, mujalt paraku peaaegu mitte kunagi). Sellel taustal võime igatahes meie arutelude ja praktikate üle rahuldust tunda.

Tulevikusuunana noorsootöö kvaliteedi hindamise mudelite arendamisel maksab mõelda jätkuvalt selles suunas, et hinnata on vaja nii sisendit, protsessi kui väljundit. Noorsootöö sisulisele kasvule ja arengule aitab kaasa kvaliteedi hindamine mitte ülalt alla, vaid valdkonna või organisatsiooni seest – teadvustamine, mis on väärtuseks ja mida nende väärtuste elluviimisel tehakse.

Mõtteviisina võiks rohkem levida arusaam, et ühiskond on süsteem – kui mõjutad üht süsteemi osa, võid käima lükata suure muutuse. Samas on süsteemi tunnuseks püüdlemine tasakaalu poole. Sellest vaatenurgast võib kvaliteedihindamise abivahendite katsetamisel mõelda TQM-ile lisaks või selle asemel tasakaalus tulemuskaardi loogikale – kui ühes asjas (nt kaasatute arv) võidad, siis teises asjas (nt kaasatud isiksustele mõju avaldamine) kaotad, seega tuleb leida süsteemi/töö eri aspektide vahel tasakaal.

Noorsootöös pole vaja uuesti jalgratast leiutada, vaid noppida kvaliteedimaailmast parim ja kohandada seda noorsootöö eripärale ning erinevatele töötasanditele. Läbivalt kehtib kvaliteedijuhtimise ringikujuline tegevusjärjestus: kõigepealt tea, mida tahad, siis hinda, kui lähedal oled soovitu saavutamisele, siis mõtle läbi vajalikud muutused, siis vii need ellu ja hakka ringiga otsast peale. Mudelist tähtsam on aga häälestus – liiga sageli muutub mudel asjaks iseneses, kvaliteedihindamine tundub mitte asi, mis puudutab mind, noorsootöötajat, siin ja praegu, vaid klaaspärlimäng elevantliluutornis. Printsessi muinasjutus või sümbolistlikus romaanis on pärliveeretamine lossitornis asjakohane, noorsootöös võiks aga mõtted, pilgud ja teod hoida keset elu.

¹³ Council conclusions on the contribution of quality youth work to the development, well-being and social inclusion of young people 3239th Education, Youth, Culture And Sport Council meeting. Brussels, 16-17 May 2013

Väljund

Kommentaar

Tõenduspõhisest noorsootööst Eestis

Epp Reedik, Kaisa Orunuk

Eesti Noorsootöö Keskus

Eesti noorsootöös on viimastel aastatel olnud eesmärgiks leida lahendusi, kuidas noorsootöö tõenduspõhisemaks muuta ja kuidas noorsootöö panust mõistetavamaks teha, k.a noorte endi jaoks. Ka dr John Bamber rõhutab oma artiklis, et noortevaldkonnas tõenditest ei pääse.

Palju tuge on olnud ESF programmist „Noorsootöö kvaliteedi arendamine“. Tõenduspõhise noortepoliitika rakendamise eesmärgil on loodud noorteseire süsteem, mille alusmõtteks on seisukoht, et nii noorsootöötajad, noorsootöö korraldajad kui ka teiste sidusvaldkondade esindajad peavad tundma noorte käekäiku ja väljakutseid ning tuginema otsuste tegemisel teadmistele noortest. Selleks koondab ja tutvustab noorteseire süsteem noorte olukorda ja toimetulekut kirjeldavaid andmeid, antakse välja poliitikaülevaateid ja iga-aastast noorteseire aastaraamatut. Samuti saab tõendeid leida ja oma töö jaoks kasutada noorteseiresse koondatud noortevaldkonna alastest uuringutest, analüüsist ja ülevaadetest.

Esmased tõendid noorsootöö kasust toob välja noore isiklik kogemus. Seega on oluline, et noor õpiks oma noorsootöökogemusi analüüsima, et need muutuksid tema jaoks tähenduslikuks ning et tal tekiks arusaam, et ta on noorsootöö tegevustes osalemise kaudu midagi väärtuslikku (muutused teadmistes, oskustes, hoiakutes ja käitumises) saanud. Noore eneseanalüüsi toetamiseks on eelmainitud programmi kaudu loodud veebiplatvorm Stardiplats, kus noor, kas üksi või noorsootöötajaga või ka nt karjäärinõustajaga koos, saab enda kogemusi lahti mõtestada.

Selleks, et noorsootööst saadav kasu oleks noorele maksimaalne, peab noorsootöö olema kvaliteetne. Kohalikud omavalitsused hoolitsevad selle eest, et igas Eestimaa nurgas oleks noortel noorsootöös kvaliteetseid võimalusi enda isikuslikuks arendamiseks. Alates 2010. aastast on omavalitsuse noorsootööd hinnatud ühtse mudeli alusel, mis töötati välja samuti eel-pool nimetatud programmi raames. Kvaliteeti on määratletud selles mudelis noorsootöö mitmekülsuse ja kättesaadavuse kaudu. Hindamise läbiviimine hoogustab KOV noorsootöö pidevat arengut: hindamistulemustest sõelutakse välja parendusvajadused, kavandatakse plaanid nende elluviimiseks, teostatakse need ja paari aasta järel korratakse taas hindamisprotsessi saamaks tõendeid eesmärkide täitmise kohta. Hindamisest saadud teadmisi ja tõendusi on kogunud praeguseks juba 72 hindamise läbiviinud omavalitsust, kes on ka piiratud ressursside olukorras väärtustanud noorsootöö korraldamist.

Noore eneseanalüüsi toetamiseks on eelmainitud programmi kaudu loodud veebiplatvorm Stardiplats.

Mitmed autorid selles ajakirjas toovad esile tõenduspõhise ja tõenditeadliku noorsootöö positiivseid külgi (tulemuste ennustatavus, kuluefektiivsus jm), aga ka takistusi ja riski noorsootööle omase paindlikkuse ja uuenduslikkuse pärssimisele. Samas rõhutatakse, et noortevaldkonna valikute tegemine peab olema tõenditest informeeritud, ent sama oluline on olemasolevatest tõenditest kõnelemine ka väljaspool noortevaldkonda. Noorsootöö kvaliteedi arendamise programmi vältel on loodud mitmeid töövahendeid, mis on muutnud teadmised noortest ja tõenditest nii noortele, noorsootöötajatele, sidusvaldkondade esindajatele kui otsustajatele kättesaadavamaks, ja mida on õpitud aktiivselt kasutama.

Foto: Sven Tupits

Kes on meie Jüri ja Mari?

Missioon noorsootöö mõju hindamise tööriistaks

Jaan Aps

Oma töö mõju hindamine – kas bürokraatide leiutatud pseudoteema? Just selline reaktsioon võib tekkida kogunud noorsootöötajal selle mõistega esmakordselt (või taaskord) kokku puutudes. Olles ise mõju hindamisega kodanikuühenduste maastikul eelkõige praktikuna kokku puutunud ja nende kogemuste pinnalt ka käsiramatu koostanud, loodan järgnevalt taolise reaktsiooni tekkimist vältida. Oskus mõjust mõtelda ja järeldustest lähtuvalt tegutseda kuulub iga noorsootöö valdkonnas tegutsesja isiklikus tööriistakastis vähemalt sama olulisele kohale kui värvilised pliiaitsid, hüppenöör ja meeskonnatöö harjutused.

Mõju teemas – nagu kohe avastame – pole iseenesest midagi uut ega uuenduslikku. Vanad head tuttavad mõisted nagu „missioon“, „visioon“, „strateegilised eesmärgid“, „kvaliteedinäitajad“ ja teised taolised karvased-sulelised on mõju teemaga üks-üheselt seotud. Paraku juhtub noorsootöö praktilisel korraldamisel tihti, et oma tegevuse kavandamise ja hindamise juures ununeb algne vajadus, miks „strateegitsemist“ oli üldse mõtet ette võtta. Mõjule keskendumine lööb mõtte taas klaariks ja aitab keskenduda olulisimale.

Miks noorsootööd üldse vaja on?

Iga organisatsioon ühiskonnas on loodud mõne konkreetse muutuse ellu kutsumiseks. Näiteks – paljude äriettevõtete eesmärgiks on muuta omaniku pangaarvel oleva rahasumma suurust (suuremaks, loomulikult). Töötukassa soovib vähendada registreeritud töötute arvu. Looduskaitseala töötajad pingutavad sealse liigirikkuse säilimise nimel. Ja nii edasi.

Noorsootöö on tingimuste loomine noore isiksuse mitmekülgsaks arenguks, mis võimaldab noortel vaba tahte alusel perekonna-, ta-
semeharidus- ja tööväliselt tegutseda.¹ Milline muutus ehk teiste sõnadega mõju on iga noorsootöö organisatsiooni olemasolu mõtte? Loomulikult areng, mis toimub noore inimese isiksuses – ja mida poleks (sel määral ning sellises suunas) toimunud ilma noorsootöötaja sekkumiseta.

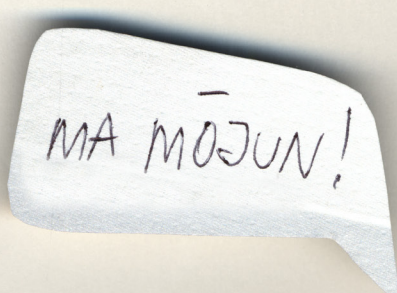
Noorsootööd on seaduses kirjeldatud tegevustest lähtuvana: tingimuste loomine arenguks, noorte tegutsemine... Paraku võib sedasi tekkida küsimus: „No ja mis siis?“ Osaliselt ongi muutusest ja mõjust juttu üha rohkem, sest taoliseid küsijaid tuleb aina juurde.

„Aga mida see muudab?“

Küsijate hulgas võivad olla näiteks rahastajad. Haridus- ja Teadusministeerium tunneb huvi, miks peaks suurendama noorteühingute aastatoetust. Kohaliku omavalitsuse otsustaja ei saa aru, milleks on tarvis rajada avatud noortekeskus. Kodanikuühenduste rahastajal napib arusaamist, millistel alustel eelistada konkursil just noorsootöö ühenduse projekti võrreldes teiste valdkondade algatustega.

„Mis siis?“ stiilis küsimused ei pruugi pärineda sugugi vaid valdkonnaväliselt osapooltelt. See võib libiseda üle huule ka kogunud noorsootöötajalt või noorteühingu eestvedajalt. Mõnikord tundub, et tehtud on palju ja teha vaja veel rohkem... Mis sellest ikkagi muutub? Kuidas teha oma tööd paremini? On seda võimalik teha mõtestatumalt, endale rahuldust pakkuvamalt?

Mil viisil jätta selgemat jälge? Kas selleks on tarvis korraldada veel rohkem üritusi? Hankida veel rohkem materiaalseid vahendeid? Millal võib hinge tõmmata ja öelda, et nüüd on tehtud piisavalt?

Meenutame, et kõik algab Jürist ja Marist

Ühiskondlikul eesmärgil tegutseva organisatsiooni missioon peaks olema selleks üheks lauseks, mis võtab kõige lühemalt kokku õigustuse ja innustuse organisatsiooni tegutsemiseks. Avalikes huvides tegutsevate kodanikuühenduste puhul saavadki tegevused alguse missioonist. Mingi ajend kokku tulemiseks ja tegevuse alustamiseks on alati olemas, isegi kui seda tegutsemist käivitavat põhjust alguses uhkelt missiooniks ei kutsuta. Ka enamus noorsootöö organisatsioone on oma missiooni sõnastanud.²

Missioon, olemasolu põhjus, visioon, soovitatav olukord... Oleme liialt ära uppunud juhtimisterminoloogiasse. Selgelt sõnastatud kirjeldus enda poolt loodava muutuse olemusest peab olema iga ühiskondliku eesmärgiga organisatsiooni lipukirjaks, sõltumata sellest, kui peene nimetuse oleme sellele lipukirjale andnud. Muutuse ühene ja mõõdetav defineerimine aitab ka noorsootöös hoida selget sihti igapäevaste tegevust kavandamisel, elluviimisel ja tulemustest õppimisel. Aga – miks siis ikkagi pole missioon enamasti heaks tööriistaks, vaid pigem tekitab segadust ja hägustab mõju hindamise võimalusi? Järgnevalt vaatame selleks kahte peamist põhjust.

Tüüpvead, miks Jüri ja Mari ununevad

Noorsootöö organisatsiooni tegutsemise käivitav põhjus on tavaliselt seotud mõne konkreetse Jüri või Mariga. Nimelt hakkab kõrvalseisjale tunduma, et ilma toetava arengukeskkonna pakkumiseta ei suuda nimetatud noored ilmakodaniku rakendada kogu seda positiivset potentsiaali, mis nende sees peitub... või hakkavad realiseerima endas peituvat

negatiivset potentsiaali. Kasutamata positiivne potentsiaal võib väljenduda trenni poolelijätmises, rakendunud negatiivne potentsiaal võib tähendada osavõttu huligaanitsemistest. Just lähtuvalt vajadusest anda kogukonna konkreetsetele noortele (näiteks Jürile ja Marile) positiivseid impulsse moodustatakse noorteühinguid, avatakse noortekeskuseid, korraldatakse koolitusi ja sündmuseid.

Mida rohkemate Jüride ja Maridega tegelema hakatakse, seda suurem tähelepanu nihkub tegevuste sujumisele, arengukeskkonda võimaldava rahastuse tagamisele ja meeskonna hoidmisele... Juurduvad harjumuspärasel viisil läbi viidavad traditsioonilised tegevused (nt suvepäevade läbiviimine), mille mõttekust keegi kahtluse alla ei sea.

Just sel hetkel võib juhtuda, et soovitava muutuse käivitamine Jüri ja Mari hinges kaob fookusest. Esiplaanile nihkuvad tegevused. Need võivadki muutuda eesmärgiks omaette. Enam pole tagatud, et tegevused tõepoolest Jürile ja Marile soovitud mõju avaldavad, sest me lihtsalt ei jõua või ei oska tegevuste varju jäävaid muutuseid jälgida. Tõenäoliselt me ei oskaks enam öeldagi, millist muutust me näha tahame. „Noh, noored võiksid aktiivsemad olla...“

Leidub veel teine põhjus, miks missioon ei ole enamasti heaks töövahendiks. Noorsootöö eestvedajatele tundub imelik sõnastada missiooni viisil: „Me tahame, et Andrei, Juss, Svetlana ja Tuuli läheksid peale põhikooli lõppu edasi õppima ja leiaksid eriala, mis neile rahuldust pakub.“ See ei tundu kuidagi kõlbavat ühe endast lugupidava organisatsiooni missiooniks. Ei-ei. Pigem

Me tahame, et Andrei, Juss, Svetlana ja Tuuli läheksid peale põhikooli lõppu edasi õppima ja leiaksid eriala, mis neile rahuldust pakub.

jõuab sama meeskond peale mitu päeva kestvat ajurünnakut järgmise sõnastuseni: „Meie missiooniks on pakkuda Eesti noortele arengukeskkonda endas peituva potentsiaali avastamiseks ja realiseerimiseks nii kohalike kui globaalsete positiivsete võimaluste spektris ning hoolivuse arendamist nii endast kui järeltulevatest põlvkondadest säästva arengu põhimõtete järgides.“

Laiema haardega missioonides pole iseenesest midagi halba niikaua, kuni nad püsivad enam-vähem arusaadavatena. Paraku – mida laiem missioon, seda halvemaks suunanäitajaks (s.t tööriistaks) muutub see mõju loomisel.

Selge siht aitab keskenduda

Kui ma soovin, et Andrei ja Juss läheksid peale põhikooli lõppu edasi õppima ja mul on selle eesmärgi saavutamiseks aega täpselt aasta, pühendun kogu jõuga sellele, et kõik minust sõltuvad arengupulsid selle lõpptulemuseni viiksid. Kui aga minu missiooniks on pakkuda kohalikele noortele arengukeskkonda ja võimalusi enda potentsiaali realiseerimiseks, võin valida teha ükskõik milliseid tegevusi, mis selle sihiga haakuvad.

„Eelmisel nädalal kutsusin karjäärinõustamise lektori, täna andsin noortele ruld kätte, järgmise kuu alguseks andsin neile võimaluse ise lühinäidendi lavastada.“ Kõik need tegevused on noorsootöös vajalikud (toredusest rääkimata), kuid nad omavad tähtsust ainult muutuse loomise kontekstis. Millise sihi jaoks on tarvilik, et kombineerin kuu aja jooksul karjäärinõustamist ja teatrikogemust? Kas lähtun ainult vaheldusrikkuse väärtusest või on mul seda väärtust järgides ka kõrgem eesmärk?

Järgnev tabel võtab vaatluse alla kolm viisi, kuidas noorsootöö valdkonnas tänasel päeval tüüpiliselt missioone sõnastatakse. Siinkohal on ka sinul lugejana loodetavasti põnev uurida, millisesse lahtrisse liigituvad sinu organisatsiooni missioon ja eesmärgid. Kas nende tagant paistavad Jüri ja Mari välja?

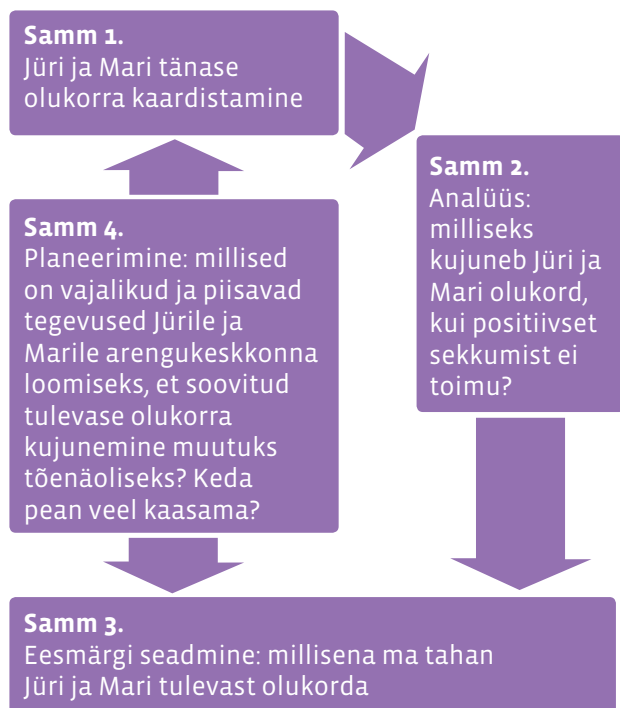
Tabel. Eesti noorsootöö valdkonna organisatsioonide missioonide liigitus (autori joonis).

1. Missiooni täitmise hindamine lähtub tegevusest (s.t kavandatud tegevus on ära tehtud)	2. Missiooni täitmise hindamine lähtub tulemusest (s.t plaanitud tulemus on saavutatud)	3. Missiooni täitmise hindamine lähtub mõjust (s.t soovitud muutus on toimunud)
1.1 Info on pakutud. 1.2 Ruumid ja vahendid on tagatud. 1.3 Vaba aja sisustamise võimalus on loodud. 1.4 Kultuuriline teenindamine on toimunud. 1.5 Ühistegevus, omaalgatus, mitteformaalne õpe on korraldatud. 1.6 Piirkonna noorsootöö poliitika on teostatud. 1.7 Kogemusi on pakutud.	2.1 Positiivne eluhoiak on kujundatud, selleks isikuumadused arendatud (loovus, adekvaatne enesehinnang, sotsialiseerumise oskus, algatusvõime jne). 2.2 Vajalikud teadmised ja oskused on olemas (tööturul toimetulek, ühiskonnapädevus jne). 2.3 Positiivsed väärtused kujundatud (eetilised tõekspidamised, kodanikutunne, tolerantsus jne). 2.4 Ühiskonnastaste ja sotsiaalselt vähesidusate hoiakute väljakujunemine on ennetatud.	3.1 Üles kasvab iseseisev ja vastutusvõimeline kodanik. 3.2 Negatiivne on ära hoitud: näiteks narkomaania, kuritegevus ennetatud.
Näidissmissioon: vaba aja sisustamine meie valla noortele.	Näidissmissioon: kujundada noorte austust meie ja teiste kultuuride vastu.	Näidissmissioon: soodustada noorte kujunemist hästi

Eelnevast on selgelt näha, et igapäevategevuste ja soovitava muutuse vahel võib, aga ei pruugi, olla seos. Näiteks on võimalik noortele vaba aja sisustamiseks ruume ja vahendeid pakkuda ka nii, et ei haara neid kaasa ega jäta ellu sügavamalt jälge. Põhjused taoliseks tagajärjeks võivad olla seotud madala kvaliteediga, näiteks ebapiisav teavitus (Mari ei tule kohale) või liiga väike võimekus noortes huvi säilitada (Jüri ei jää regulaarselt kohal käima). Kvaliteedi tagamisest eespool käib siiski selge sihi seadmine. Mis muutub paremaks iga minu ühinguks tulnud noore jaoks? Kuidas saan aru, et muutus paremuse poole on minu sekkumise tulemusena toimunud?

Lõpetuseks – üks lihtne abivahend

Vaatame neljast sammust koosnevat lihtsat abivahendit. See aitab iga noorsootööga kokku puutuva noore arenguteekonda mõtestada ja kavandada.

Joonis. Jüri ja Mari arenguteekonna loomine noorsootöö organisatsioon (autori joonis).

Taalise skeemi rakendamine aitab lisaks plaanide selgeks mõtlemisele ka endal noorsootöö professionaalina õppida ja areneda. Inimestega töötades ei saa kõik sada protsenti õnnestuda. Soovitud muutused võivad jääda toimumata või avalduda hoopis kunagi hiljem. Taolised juhtumid ei tohiks anda põhjust meeletehteks, vaid hoopis mõtlema innustavat materjali oma tegevuse mõtestamiseks ja parandamiseks. Võib-olla polnud eesmärk muutuse osas üldse realistlik? Taolised järeldused aitavad endaga rahu leida ja võtta järgmisel korral ette jõukohasema tüki maailmast, mis Jüri ja Mari ümbritseb.

Õnnestumisi tuleb ka kindlasti. Sel juhul on meil olemas kindel vastus igale küsijale, kes pärib umbusklikult: „Aga mida see noorsootöö ikkagi muudab?“ Siis loeme üles kõik need Jürid ja Marid, kelle eluteekonda on meil õnnestunud positiivselt mõjutada. Loomulikult täpsustame juurde, milles meie mõju seisnes. Kui noorte sihtrühm on olnud väike, saame jagada üksikuid innustavaid lugusid. Kui Jürisid ja Marisid on olnud palju, loeme nad kokku ja saame lausa statistika. Meie mõju statistika!

Jaan Aps

Jaani Aps on kodanikuühenduste ekspert, Social Impact Analysts Association'i asutajaliige. Selle rahvusvahelise ühenduse sihiks on ühiskondliku eesmärgiga organisatsioonide mõju hindamise ja kommunikatsiooni muutumine lihtsalt kasutatavaks standardiks. Jaan pühendus üle seitsme aasta Heateo Sihtasutuses suure mõjuga algatuste toetamisele. 2012. aastal koostas „Kodanikuühenduste ühiskondliku mõju hindamise käsiraamatu“. Täna tegutseb lisaks mõju hindamise arendamisele Eestis ka ühena Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku eestvedajatest.

Viited

1 Noorsootöö seadus. (2010) Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13340694?leiaKehtiv> (14.08.2013)

2 Aps, Jaan. (2012) *Ühiskondliku mõju hindamise käsiraamat*. Heateo Sihtasutus. http://www.heategu.ee/Uhiskondliku_moju_hindamise_kasiraamat.pdf (14.08.2013)

3 *Mis loom on ANK? Statistilise analüüsi andmestik*. (2012) Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. Elektrooniline dokument.

Mõtisklus sellest,

kuidas Tartu noorsootöös püütakse kasvatada „teadmus- ja tõenduspõhisuse puud“

Kristel Altosaar

Tartu Linnavalitsuse noorsooteenistuse juhataja

Käesolev artikkel toob välja ühe nägemuse sellest, kuidas Tartu noorsootöös mõistetakse teadmus- ja tõenduspõhisust ning milles nähakse selliste praktikate realiseerimise kasu.

Kas Eesti juba on või püüdleb teadmusühiskonna ideaalse staatuspoole, on omaette suur teema. Teaduspõhist ühiskonda saab vaadata kas (võtme)valdkondade kesksena, kus arengu tagab nende eelisarendamine, või pigem tervikliku ühiskonnakorralduse tüübina, kus keskel kohal teadmiste väärtustamine. Sellise ühiskonnakorralduse tegutsemis- ja otsustuskultuuri iseloomustavad selged, ühised eesmärgid ja teadmistel baseeruvad ning kooskõlastatud tegutsemine nende saavutamiseks (Heidmets 2004). Lisaks teadmistele on oluline ka analüüs ja tagasiside (Eesti märksõnastik 2013). Üldisema teema raames räägitakse umbes kümnekond aastat erinevates valdkondades teadmus- ja tõenduspõhisusest, viimastel aastatel ka järjest enam noorsootöös.

Iga uue teema puhul tekib küsimus selle praktilisest väärtusest. Ka mõtted teadmis- ja tõenduspõhisest noorsootööst tunduvad ilusad, ülevad, inspireerivad, aga mida toob kaasa nende rakendamine kohaliku omavalitsuse noorsootöö korraldamisele – seda püütaksegi käesolevas artiklis analüüsida.

Teadmus- ja tõenduspõhisust noorsootöös võib vaadata järgnevalt: noorsootöö elluviimisel, valdkonna mõtestamisel, mõistmisel ja arendamisel püütakse ühendada erinevat liiki teadmist – akadeemilist ja praktilist. Võrdselt oluliseks peetakse usaldusväärseid teaduslikke uurimusi ja praktikute kogemusi, lisaks arvestatakse situatsiooni eripärasid, mis ühendades annavad valdkonnast parima arusaama, tegutsedes parima tulemuse. Tõenduspõhist praktikat väljendab see, kui konkreetse programmi rakendamine annab jätkuvalt positiivse tulemi, mida omakorda aitavad kinnitada teaduslikud uurimused. Noorsootöös on lisaks uurimustele oluline kasutada ka muid info- ja andmeressursse, nt teooriaid, konsulteerimist ekspertidega, enesevaatlust ja -hindamist. Organisatsiooni tasandil tähendab teaduspõhisus strateegilist arengukavandamist, otsustusprotsesside muutumist teadmispõhiseks ja kaasavaks, õppiva organisatsiooni põhimõtete rakendumist ning üldiselt elukestva õppe ja sotsiaalsete pädevuste tähtsustamist (Heidmets 2004, Kutsekoda 2013). Nagu Eesti säästva arengu riiklikus strateegias öeldakse, toob selliste lähenemiste rakendamine kaasa otsustustes „...kodukootud tarkuse, emotsioonide ja grupihuvide osakaalu vähenemise...“ (Eesti säästva arengu2005).

Arvan, et Tartus liigutakse noorsootöös teadmus- ja tõenduspõhiste praktikate rakendamise suunas. Meil on veel väga palju minna ja arenda, kuid on olemas grupp noorsootöötajaid, kes peavad selliseid põhimõtteid tähtsaks (mis on kõige olulisem). Toon siinkohal välja ka mõned kogemused ja näited.

1) Tartu linna üldine arengukava sisaldab noorsootöö valdkonna arengueesmärke, kuid soovime arengukavale juurde luua konkreetsemat tegevuskava ja võib-olla ka suuremate teemade nn

arenguplaanid.

2) Teenuste analüüsimiseks, arendamiseks ja eelarve põhjendamiseks kogutakse regulaarselt ja analüüsitakse Tartu Linnavalitsuselt toetust saavate ühingute ja allasutuste statistilisi näitajaid ning iga kolme aasta tagant viiakse läbi linna poolt rahastatud teenuste tagasiside uurimus.

3) Noortekeskuses Lille Maja kasutatakse igakuiste tegevuste planeerimiseks ja analüüsiks kindlat vormi.

4) Programmi „Innustavad teod kooliraskustega noorte toetamiseks“ raames arendati esialgsed mõttisvahendid noortes toimuva muutuse väljaselgitamiseks.

5) Toimuvad temaatilised valdkonnasisesed ja -ülesed võrgustiku kohtumised ja ümarlauad nt kohtumine noortekeskuste esindajatega teemal «Noortekeskuste roll Tartu linnas», kohtumine erinevate partneritega teemal «Mobiilse kontaktnoorsootöö teenus Tartus». Enne neid kohtumisi toimub vastava teema põhjalikum analüüs - andmete kogumine (nt läbi kaardistamise, fookusgruupiintervjuu läbiviimise, vt Noorte kogunemiskohtade kaardistamine Tartu kesklinnas, http://issuu.com/tartunoorsooteenistus/docs/noored_linnas), teiste linnade ja riikide praktikatega tutvumine jm kombineeritud teadmusloome.

Miks püüame Tartus luua laiemat teadmist?

Mulle tundub, et tõendus- ja teaduspõhiste praktikate väljatöötamine on suur väljakutse, mis nõuab eri tasandite koordineeritud koostööd, ning nende rakendamine on küllaltki ressursirohke. Mõtleme situatsioonile, kus noorsootöötajad peavad iga päeva lõpus sisestama kas kuhugile veebipõhisesse programmi või kirjutama paberkanaljale statistilised üldnäitajad (küllastajate arv, sugu, vanus jms), kirjeldama sisulist tööd ja analüüsima toimunut. Seega tekib kindlasti küsimus, et miks on vaja seda teha – siiani oleme saanud ju hakkama?

Järgnevalt toon välja mõne omavahel põimuva teadmus- ja tõenduspõhise praktikate rakendamise põhjenduse.

Teadmus- ja tõenduspõhisus aitab kaasa noorsootöö prioriteetsuse suurenemisele

Noorsootöö praktikutena oleme kindlasti kogenud, et meie valdkonda väärtustatakse vähe, sellel on madal usaldusväarsus, ning üldjuhul napib rahalisi vahendeid. See tundub vahel ülekohtusena, sest meie ju teame, et meie töö on positiivne tulem. Kuid kas noorsootöö efektiivsust näevad ja mõistavad ka teised peale noorsootöötajate ja osalenud noorte? Näiteks rahastajad?

Eelpool toodud on omakorda väga palju seotud küsimusega, kuivõrd me suudame näidata ja tõestada noorsootöö tulemuslikkust. Kui formaalhariduse tulemust saab mõõta PISA testi ja ülikooli sisseastumistulemustega, siis mis mõõtab noorsootöö tulemuslikkust? Conor Rowle püstitas 2012. aasta suvel Dublinis toimunud noorsootöö sümposiumil küsimuse, et kas noorsootöö vaevleb hetkel identiteedi-, eksistentsi- või hoopis tõenduspõhisuskriisis? Üldjuhul arvatakse, et probleemiks on viimane - suurimaks väljakutseks on tõendada noorsootöö mõju, positiivset tulemit noorte jaoks. Peab tõdema, et teenuse pakkumine ei pruugi alati tähendada efektiivse teenuse pakkumist (Rowle 2012).

Tõendamise teeb raskeks noorsootöö olemus, kus on palju erinevaid aspekte, ühtmoodi väärtuslik on nii protsess kui tulem. Väljakutset lisab ka see, et noorsootöö tegeleb erisusi täis valdkonnaga, st erinev sihtrühm, erinevad tegevused, erinevad tegevuspaigad. Noorsootööd saab nimetada suhestuvaks, reageerimisel baseeruvaks praktikaks. Noorsootöötajad pakuvad teenust selleks, et luua koostöösuhte ükskõik kus, ükskõik millise noorega, teised valdkonnad loovad koostöösuhte selleks, et pakkuda teenust. Samuti on oluline arvestada kontekstiga (nii noore ümber kui ka laiemal ühiskonnaga); mõelda sellele, kuivõrd saab noor ise tegevustes osaleda ja õppida seeläbi olema aktiivne tegutseja enda elus ja laiemalt. Noorsootöös toimib alati hariduslik, terapeutiline aspekt ning tegevusel on sotsiaalne suund (Fusco 2012).

Omakorda suureks väljakutseks on leida sobivad teaduslikud meetodid, mis aitaksid meil välja selgitada tegevuse mõju (ja omada selliste uurimuste tegemiseks vajaminevat ressursi, sh teadmist ja raha). Järjest rohkem küsitakse Eesti noorsootöös tagasisidet tegevuste kohta, kuid mõju uuringuid teostada on juba keerukam. Seepärast on oluline targalt kombineerida erinevatest allikatest (sh enesehindamine, konsulteerimine, praktiline kogemus, teooriad, uurimused) kogutud infot, seda oskuslikult sünteesida, interpreteerida ja esitada. Tähtis on vaadata laiemat pilti ehk vajadusel koguda andmeid ka teistest valdkondadest (Bamber 2012).

Arvan, et kui oleme Eesti noorsootöös õppinud nägema ja püstitama selliseid näitajaid, mis aitavad kirjeldada ja hiljem luua kvaliteeti noorsootöös, õppinud kasutama selleks erinevaid infoallikaid, oskuslikult analüüsima ja esitlema noorsootöö tegevusi ning mõju - siis see aitab suurendada valdkonna usaldusväarsust, seda prioritseerida ning seekaudu tuua valdkonda rohkem ressursse. Õnneks saab teiste riikide kogemusi arvesse võttes öelda, et selline tõendamine on võimalik.

Suurimaks väljakutseks on tõendada noorsootöö mõju, positiivset tulemit noorte jaoks.

Teadmus- ja tõenduspõhisus aitab paremini määratleda fookust ja seeläbi vastata ühiskonna vajadustele

Elu meie ümber on pidevas muutumises, ning kui noorsootöö soovib „olla ja jääda pildile“, olla professionaalseks valdkonnaks, vastata ühiskonna vajadustele, siis peame nende muutustega pidevalt kaasas käima. Teaduspõhisus aitab mõista ja mõtestada nii valdkonnas toimuvat, näha laiemat konteksti, nt demograafilise olukord, muutuv tööturg, vastavalt kohaneda ning vajadusel uuesti määratleda noorsootöö ülesanded (Pont, Nusche 2009).

Arvan, et mõistlik ei ole jääda püsima (kuigi muidugi võib) juba aastaid toiminud praktikatele, vaid vähemalt analüüsima nende tulemuslikkust muutunud olukorras, ühiskonna muutunud ootustes – äkki on mõni teine meetod, praktika suurema mõjuga?

Oma tegevuste analüüsil saab mõelda kahes suunas: 1) kas meie tegevustel, teenustel on üldse mingi mõju ning 2) kas meie konkreetsete teenuste, tegevuste aitavad noore isiklikus ja sotsiaalses arengus luua positiivset muutust, arengut. Tõenduspõhine lähenemine aitab tuua välja, et konkreetne programm või tegevus aitab tekitada positiivset muutust.

Siinkohal vajavad uuesti mõtestamist järgmised küsimused: mis on noorsootöö eesmärk praegu ühiskonnas ja minu linnas, mis mõju peaks noorsootöö noorele avaldama, kas me teeme õigeid asju, kas me teeme neid õigesti, võttes arvesse nii otsest mõju noorele kui ka tegevuste majanduslikku efektiivsust.

John Bamber (2012) on toonud välja, et noorsootöö eesmärgiks on muutuse loomine. Küsimus on selles, millist muutust ja kus soovime luua – kas mikrotasandil indiviidi teadmistes, hoiakutes, käitumises; või makrotasandil süsteemides, sotsiaal-majanduslikes tingimustes või nende vahepeal organisatsioonides, töötajate praktikates. Noorsootöö peamine fookus peaks olema noor, muutuse loomine tema isiklikus ja sotsiaalses arengus, mis tegelikult toob omakorda kaasa vajaduse muuta ka süsteeme, protseduure jms. Teadmus- ja tõenduspõhisust aitab praktikas luua kui küsida enda käest igal konkreetset juhul järgmist: mis muutust me soovime luua (tulem), mis aitab seda muutust luua, kuidas seda saavutada (praktika), ja kuidas me teame, et muutus on toimunud, kuidas me teame, et me saavutasime soovitud (tõend, näitaja)?

Mulle tundub, et kõige tähtsam on see, et noorsootöötajad ise mõistaksid, mida, miks ja kuidas nad teevad ning saaksid kinnitust oma tegevuse tulemuslikkuse kohta. Samuti on praktikat analüüsivad ja tulemuslikkust väljendavad näitajad olulised nii noorsootöö korraldajale, kes vajab infot selgitamiseks, põhjendamiseks, arendamiseks ning ka rahastusotsuste tegijatele, teiste valdkondade esindajatele – see väljendab valdkonna professionaalsust ja suurendab usaldust (Bamber 2012).

Teadmus- ja tõenduspõhisus aitab noorsootööl muutuda professionaalsemaks valdkonnaks

Sandra Nutley arvates aitab tõenduspõhine lähenemine inimestel ja organisatsioonidel teha teadlikke otsuseid nii teenuse osutamisel kui ka praktika arendamisel, mis omakorda näitab valdkonna professionaalsust. Siinkohal ei tohiks unustada, et noorsootöö puhul on tegemist refleksiivse praktikaga, kus toimub pidev uue teadmise loomine nii indiviidi kui ka meeskonna tasandil. Selleks vaadeldakse konkreetset kogemust refleksiivselt, enesekohaselt (emotsiooni tasandil), millele järgneb selle mõtestamine, abstraktse kontseptsiooni loomine (mõtte tasand) ning aktiivne eksperimenteerimine (tegevuse tasand), mis omakorda viib jälle kogemuseni, selle uurimise, mõtestamiseni jne, mis aitabki luua pidevalt uut kvaliteeti (Bamber 2012).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Tartu noorsootöös on toimunud liikumine teadmus- ja tõenduspõhiste praktikate suunas, ning see protsess kindlasti jätkub. Selline ünistus on küllaltki suur, aga siiski realiseeruv väljakutse. Ideaalile aitaks läheneda see kui eri tasanditel ja paikades töötavad noorsootöötajad mõtestaksid oma tööd. Et me ainult ei teeks neid suurepäraseid asju, mida me teeme, vaid sealjuures mõtiskleksime, et miks me seda teeme, kas me teeme õiget asja, kas me saame soovitud tulemusi. Lisaks mõtestamisele on oluline leida need võimalused, mis aitaksid töö

tulemuslikkust mõõta, sh luua näiteks uusi tagasiside ja statistika kogumise ning analüüsi viise. Samuti soovime erinevate tegevuste, programmide ja teenuste osas mitte ainult teada saada inimeste hinnanguid ja tagasisidet, vaid mõõta ka erinevate tegevuste mõju.

Kindlasti ei ole mõtet selliseid praktikaid üksi luua, vaid see eeldab eri tasandite koostööd. Usun, et me oleme Eesti noorsootöös selleks täiesti valmis, sest me tunnetame oma vastutust luua veelgi professionaalsemat valdkonda. Teadus- ja töendus põhiste praktikate kaudu kasvatame usaldusväärust valdkonna suhtes, mis toob arvatavasti kaasa omakorda suurema prioriteetsuse, väärtustatuse ja ka rahalisi vahendeid.

Kasutatud kirjandus:

Bamber J (2012). Issues in focussing on outcomes and related provision, Sümpoosium "Exploring Outcomes in Youth Work and Related Practice", 24 July 2012, Dublin, <http://www.dcy.gov.ie/documents/youthaffairs/JohnBamberSymposium.pdf>

Eesti märksõnastik, <http://ems.elnet.ee/>

Eesti säästva arengu riikliku strateegia Säästev Eesti 21 (2005), Eesti Keskkonnaministeerium, Tallinn, http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=90658/SE21_est_web.pdf

Fusco F (2012). The practice, principles and purpose of youthwork: A changing landscape. Sümpoosium "Exploring Outcomes in Youth Work and Related Practice", 24 July 2012, Dublin, <http://www.dcy.gov.ie/documents/youthaffairs/DanaFuscoSymposium.pdf>

Heidmets M (2004). Teadmistepõhine ühiskond, teadmistepõhine riigivalitsemine, Riigikogu Toimetised, 10/2004, <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=11598&op=archive2>

Pont B, Nusche D, Moorman H (2009). Koolijuhtimise täustamine. Riiklik Eksami ja Kvalifikatsioonikeskus <http://www.google.ee/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDEQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.hm.ee%2Findex.php%3Fpopup%3Ddownload%26id%3D10212&ei=C0gKUsuzHsSxtAb050DQDw&usq=AFQJCNF5192VPMQv7GDf5bTpbXhbqYolA&bvml=bv.50723672.d.Yms>

Rowley C (2012). Exploring Outcomes in Youth Work and Related Practice - Setting the Context, Sümpoosium "Exploring Outcomes in Youth Work and Related Practice", 24 July 2012, Dublin, <http://www.dcy.gov.ie/documents/youthaffairs/ConorRowleySymposium.pdf>

Kommentaar

Kuidas teadust (mitte) kasutada?

Edvard Ljulko

Koolitaja, ENLi noortepoliitika nõunik

Viimasel ajal olen ma tabanud end mõttelt, et enamikule meist kuluku mõtlemise avardamiseks ja inforuumis orienteerumiseks ära üks põige teadusfilosoofiasse ja praktikasse. Mida ma kindlasti räägiksin, kui mult selline koolitus juhuslikult tellitaks?

Alustame sellest, et me kõik oleme teadlased. Me kõik kogume mingitel viisidel keskkonnast infot ja töötleme seda ning teeme selle põhjal tähelepanekuid. Küsimus on ainult selles, kuidas me seda (teadmiste loomist) teeme.

Konkreetseid tulemusi oodates tasuks küsida endalt ka konkreetseid küsimusi. Uurimisest võib saada asendustegevus tegetsemisele (asendustegevus on sageli muidugi ka mõtlematu rapsimine).

Endalt võiks küsida, millist elulist probleemi ehk vastuolu me lahendada tahame? Kas vastuolu lahendamiseks piisab, kui hakkame teistmoodi tegetsema (*single-loop learning*) või on vaja selleks muuta ka meie arusaamu (*double-loop learning*)? Või on vaja koguni vaja üle vaadata ka see, kuidas me üldse arusaamu kujundame (*triple-loop learning*)?

Teadmised on vajalikud näiteks oluliste otsuste tegemiseks. Just otsustajate teadmistest sõltub see, milliseid valikuvõimalusi, kriteeriume valiku tegemiseks või üldse otsustamise kohti ja viise me märkame.

Isiklikust kogemusest võin tuua näite, et tänu ülikoolis soouuringute valikkursuse läbimisele märkan ma igapäevaselt ühiskonnas ja kultuuris nüüd mõningaid nähtusi, mis enne jäid mulle märkamatuks.

Üldiselt tundub, et me kipume liiga palju kasutama meie jaoks traditsioonilisi uurimisvahendeid. Minu hinnangul toodame me natuke liiga palju kirjeldavat statistikat, kasutame liiga vähe kvalitatiivseid uuringute võimalusi, põhjus-tagajärg seostest räägib meil kõige rohkem Ülo Vooglaid ja kõige vähem tunneme me tihti mujal maailmas antud valdkonnas saavutatud tulemusi (välja arvatud siis, kui selleks on sihtotstarbeliselt kulutatud Euroopa maksumaksja raha).

Kasutades enam-vähem süstemaatilisel teadmiste leidmiseks ja loomiseks samu meetodeid, teeme me ka enam-vähem samu vigu, mis kujundavad pikapeale samas suunas vigase reaalsustaju. Me ei märka midagi, sest me pole harjunud (või ei taha?) sinna suunda vaadata. Eeldame koguni, et olemas on ainult meie vaatevälja mahtuvad nähtused. Seepärast on muide äärmiselt vajalik, et meil oleks erinevalt mõtlejaid ja maailma nägevaid inimesi. Kvantmehaanika ja üldrelatiivsusteooria on fundamentaalses vastuolus, ometi on nad parimad, mis meil on, ja teadlased kasutavad edukalt mõlemat – eri kontekstis töötavad eri teooriad.

Uue teadmise saamiseks tasuks ilmselt teha midagi uut moodi. Samamoodi tegutsedes teistsuguseid tulemusi oodata on ju tuntud idiootsuse definitsioon. Urmo Kübar (07.08) esines hiljuti väga tervitatava üleskutsega lihtsalt rääkida inimestega, kellega me tavaliselt rääkima ei satu. Minu arvates tasub alustada isikliku tähelepanekute märkmiku pidamisest, püstitada nende põhjal hüpoteese ning nende paikapidavust kontrollida. Katsetada ja proovida paikapidavust erinevaid muutujaid muutes. Uurida alternatiivseid võimalusi tulemuse selgitamiseks. Või siis lihtsalt kasutada enda aega ja tähelepanu, et senisest avatumate silmadega keskkonda vaadata. See, milliseid tulemusi me saame, sõltub suures osas ikkagi sellest, mida me otsime.

Ootamatult keeruline võib olla küsimus, mida meieni iga päev jõudvate teadmistega peale hakata. Milliseid teadmisi ja milliste otsuste tegemiseks usaldada? Eelmise sajandi üks tunnustatumaid teadusfilosoofe Paul Feyerabend on näidanud üpriski veenvalt, et teaduslikku ja müütilist mõtlemist ei ole võimalik eristada. Tõesena võetud teadmistel on nii halvas kui heas mõttes meie üle võim ehk siis nad mõjutavad meid (vt nt Marek Tamme koostatud kogumikku Foucault' teooriatest). Ilmselt on tegemist olulise otsusega, mida tuleks teha heade teadmistega.

Urmo Kübar: vorošilovite ja jenukidzede suletud maailm (07.08.2013). <http://uudised.err.ee/index.php?06284731>

Hea noorsootöötaja teab, miks ta oma tööd teeb

Einike Mõttus

Eesti ANK juhatuse esimees, Võru Noortekeskuse juhataja

Tabasin end hiljuti küsimas, et kui paljud noorsootöötajad analüüsivad, planeerivad ja toimetavad lähtuvalt uuringutest ja teadlaste poolt välja pakutud teooriaist. Uurides teistelt, sain teada, et teadlikult teevad seda vähesed. See ei tähenda, et nad ei kasuta tõhusaid töömeetodeid, kuid kuidas nad teavad, et asi toimib? Kui soovisin teada saada, millal nad mingit kindlat töömeetodit kasutavad, sain vastuseks, et nad lähtuvad sellest, kuidas teised teevad või kuidas on varem noortekeskuses tehtud. Loomulikult on näiteid erinevaid ning ühest õiget vastust ei saa ma ilmselt kunagi teada.

Usun, et iga noortekeskus on teinud mingi aja tagant küsitluse, et teada saada, mida noored tahavad või ootavad. Ankeetküsitluste vastuste analüüsimine toimub aga väga erinevalt ning seda on raske tõendus põhiseisena tõlgendada. Halvim on olukord, kui peale küsitlust mingeid muutuseid või vastust ei järgnegi ning seetõttu ei viitsi tulevikus enam keegi küsimustele ausalt vastata. Kui viia läbi või tellida kvaliteetne uuring ning lasta koostada analüüs, võtab see palju aega ja raha – seda aga noortekeskustel ei ole.

Mina pean heaks noorsootöötajaks just seda inimest, kes teab, miks ta midagi teeb. Kahjuks on neid hetkel vähe või hoiavad nad oma teadmisi ja tegemisi saladuses. Olen näiteks küsinud, et miks sa ise korraldad noortele diskot? Tavaline vastus on, et noored tahavad. Ma mõistaks, kui vastus oleks, et siis saavad noored kogemuse midagi algusest lõpuni ise korraldada, või et soovime läbi selle ürituse luua kontakti 20 noorega, et aktiivi noori leida. Tõenäoliselt võtaks peost osa rohkem noori, kui seda koos noortega korraldada ja nii ei oleks noorsootöötaja ülesannetega ülekoormatud. Küsiksin, et kas sa korraldad diskot endale?

Avatud noortekeskustes töötavad erineva tausta ja motivatsiooniga noorsootöötajad ning sellest tulenevalt lähenevad nad ka oma tööle erinevalt. Noorsootöötajate tööjaotus ja -koormus on erinevad ning piiratud ajaresursi kasutamine eeldab teatud prioriteetide seadmist. Mina keskendun juhina eelkõige oma töötajate tugevustele ja vastavalt sellele olen ja ganud ka tööülesanded. Töötajate erinevad pädevused toovad kaasa ka erinevate meetodite kasutamise ja arenguvajaduse tulevikuks. Noorsootöö eesmärgiks on kujundada lapsest noor täiskasvanu, kes oleks iseseisev ja tuleks ühiskonnas toimivate muutustega toime. Individuaalne lähenemine noorele võimaldab toetada teda tema valikutes ja õppimises kõige enam. See on see, millele meie oma keskuses kõige enam keskendume, võttes lähtekohaks haridusvaldkonna uuringud.

Peale Noorteseire konverentsi „Kuidas murda tõrjutuse nõia-ring?“ sain oma ettekandele erinevat tagasisidet ja põhiline küsimus noorsootöötajatelt oli, et millal me seda teeme. Millal me analüüsime, valime välja lähenemismeetodeid, kaasame võrgustikku jne? Arvan, et enne seda teha ei saa, kui vastame peamisele küsimusele – kuidas ja millistel eesmärkidel kasuta-

me noortekeskuses oma aega? Kvaliteet vs kvantiteet. Juhina pean oskama oma töötulemusi tõestada ka muudmoodi kui külastajate arvu näitamisega. Oma töö kvaliteeti oleme noorsootöös õppinud hindama läbi „Noorsootöö kvaliteedi arendamise“ programmi. Noortekeskuste mõju ühiskonnale peab õppima hindama ning seda peab olema valmis ka tutvustama.

Tihti tuuakse mulle vastulauseks, et ma ei tea, mis tunne on töötada üksi. Raske on iseendaga plaane teha ja analüüsida. Selle jaoks on meil aga erialased võrgustikud, mille kaudu saame omale mõttekaaslast leida. Samuti arvan, et mida rohkem on ühel inimesel ülesandeid, seda nutikam peab ta oma töö planeerimisel olema. Seda enam peab ta teadma, kuidas ja keda kaasata.

Tore, et Euroopa Liidu rahad on andnud võimaluse noortekeskusi renoveerida ja ehitada, kuid see on toonud kaasa ka muutusi paljudes keskustes – kurdetakse, et ei jõuagi midagi peale valvamise teha, sest ruumi on palju ja inimesi vähe. Suurema kollektiivi ja majade juhtimine nõuab rohkem ka juhtivatel kohadel töötavatel inimestel – eelarve ja töö sisu planeerimine ning meeskonnatunde tekitamine. See omakorda nõuab mõtestatud tegevust ja näiteid headest praktikatest.

Teadmus- ja tõendus põhiseisega seonduvad peamised probleemid on inimeste oskamatus aega planeerida: puudub harjumus sisukaid töökoosolekuid pidada ning uuringute andmebaase ei osata või ei soovita kasutada. Uuringuid on võimalik leida Noorteisere andmebaasist, kuid realselt kasutatakse neid andmeid üsna vähe. Mihuse lugemine on justkui teatud inimeste privileeg, sest kõigil pole selleks aega – kuid kes meile selle aja peaks tekitama, kui mitte meie ise? Mõnele tekitavad aga teadusartiklid „allergia“, kuna ülikooli lõputöö kirjutamine oli valulik. Teadlaste kui teoreetikute maine on praktikute silmis madal ja seega ei vaadata lahenduste leidmiseks teadlaste poole. Kas nn „platsinoorsootöötajal“ on üldse vaja kõike teada või piisab sellest, et ta ülemus on kursis ajakohaste tulemustega ning vajadusel valmis oma töötajaid valgustama. Minu arvates peaks noorsootöötaja olema oma ala spetsialist ning teda ei tohiks administraatoriga segi ajada. Juhid saavad soodustada silmaringi laiendamist, soovitates ja vahendades materjale, kuid oma erialase pädevuse eest vastutavad noorsootöötajad ikkagi ise.

Õeldakse, et ka pime kana leiab lõpuks tera. Mina arvan, et hetkel pole meil noorsootöös nii palju ressursse, et me võiksime kulutada aega ja raha pimedana terade otsimisele. Aeg on tuli põlema panna, et terad kohe üles leida. On aeg mõtestatult tegutseda ja kasutada kasvõi kvaliteedihindamisest tuttavat Demingi ringi. Seejuures on vaja hoida pidevalt kuklas küsimust „miks?“. Just selle küsimuse abil on võimalik jõuda vastusteni, mis aitavad meil teha noorsootööd paremini. Mõista noori paremini. Näha noorte käitumise taha. Tunnustada noorsootöötajaid. Teha paremat koostööd teadlastega. Olla efektiivsemad.

Kus asub noori puudutav teadmus?

Marti Taru

TLÜ Rahvusvaheliste ja sotsiaaluuringute instituudi teadur

Käesoleva kirjutise eesmärk on anda väike ülevaade peamiselt elektroonilistest ning kõikidele juurdepääsetavatest allikatest, mis puudutavad noortepoliitikat ja noorsootööd Euroopas ja Eestis. Et info aga liiga laialivalguvaks ei läheks, on vaja seada mitmed piirangud: ajalised, keelelised, valdkondlikud ja piirkondlikud. Ajaline piirang on seatud nii, et hõlmatud on peamiselt viimase kümnendi või natuke pikema ajaperioodi jooksul genereeritud teadmisteallikad. Varasemalt on noorte kohta palju teavet ilmunud ka paberil, raamatute, ajakirjade, aruannete kujul. Eesti raamatukogud ei ole küll selle valdkonna kirjandusega kuigi hästi varustatud, kuid näiteks Helsingis on olemas korralik noorteteemaline raamatukogu.¹ Keeleliselt on piirdutud praktiliselt ainult inglisi- ja eestikeelsete allikatega. Kolmandaks on tegemist suure osas noortepoliitika ja noorsootöö(poliitika) jaoks praegu olulisteks peetavate lähenemiste ja valdkondadega. Piirkondlikult on tegemist põhiliselt Euroopa Liidu ja Eesti noortepoliitika ja noorsootöö(poliitika) kontekstis genereeritud ja kasutatud teadmistega, kuigi on mainitud ka teisi institutsioone.

1 <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/en/society>

Globaalne tasand

ÜRO annab üle aasta välja maailma Noortearuannet (www.unworldyouthreport.org), mis võtab iga kord tähelepanu alla erinevad teemad. Näiteks on teemadeks olnud noorte olukord globaalselt (2003. a aruanne), noorte tulevik aastal 2015 (2005), väljakutsed üleminekul täiskasvanuella (2007), noored ja kliimamuutus (2009), töö ja töötus (2011) ning sel aastal käsitleti rännet. Toodud veebiaadressil on saadaval küll ainult 2013. ja 2011. aasta aruanded, teisi tuleb eraldi otsida.

ÜRO Lastefond UNICEF koondab laste kohta kogutud teadmised uuringukeskusesse aadressil <http://www.unicef-irc.org/>. Saadaval on poliitikameetmete kontekstis olulist infot.

Rahvusvahelise Töö Organisatsiooni (ILO) kodulehel on noortefoole pühendatud nurgake, kus saadaval noori ning tööd puudutavat infot: <http://www.ilo.org/global/topics/youth-employment/lang-en/index.htm>.

Maailmapanga kodulehel on noortega seotud teemade käsitlemiseks käivitatud blogi (<http://blogs.worldbank.org/youthink/>), milles prominentsed blogijad vaagivad erinevate maailma piirkondade riikide noorte olukorda ning probleeme. Blogis

käsitletakse eraldi 16 teemavaldkonda.

Noortepoliitika globaalse teadmistebaasi loomisega on hiljuti hakanud tegelema Saksamaal registreeritud MTÜ Demokratie@Dialog. Teadmistepõhise noortepoliitika ülemaailmseks arendamiseks on organisatsioon loonud kodulehekülje www.youthpolicy.org. Tegemist on suhteliselt hiljuti asutatud organisatsiooniga, millel väga ulatuslikke teadmistekogusid veel ei ole.

Suured rahvusvahelised organisatsioonid, nagu eelnevalt mainitud Maailmapank, ÜRO, ILO, annavad välja ka oma uuringute seeriaid. Nende noorteteemalisi aruandeid leiab organisatsioonide kodulehtede otsingusüsteeme kasutades.

Teadusajakirjad

Kõige uuemad läbitöötatud uuringutulemused avaldatakse reeglina teadusajakirjades. Üks päris põhjalik noorte ja nooruse erinevatele külgedele keskenduvate inglisekeelsete eelretsenseeritavate teadusajakirjade loend on kättesaadav Austraalia noorteuuringute keskuse kodulehel: http://www.acys.info/sector_resources/journals_and_periodicals. Hetkel on selles nimekirjas 78 ajakirja.

Euroopa Liit ja Euroopa Nõukogu

Euroopa tasandil võib välja tuua noorte ja noortepoliitika kohta käivate teadmiste neli olulisemat „leiu kohta“: Eurobaromeeter, Euroopa Statistikaamet, Euroopa noortepoliitikate teadmistekeskus ja Euroopa Liidu suhteliselt vastse noortepoliitika raames valminud ülevaated noorte olukorrast.

Eurobaromeeter on liikmesriikides viinud läbi küsitlusi 15-25aastaste noorte hulgas (http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/flash_arch_en.htm). Tegemist on esindavate valimitega. Küsitlustes käsitletud teemade hulgas on noorte demokraatlik osalus, narkootikumide kasutamine, noored ja ettevõtlus, noored ja (kõrg)haridus, teadus, noorus kui eluetapp. Mitmeid uuringuid on läbi viidud korduvalt, nii et on võimalik jälgida muutusi ajas. Lisaks noorteuuringutele on noorte kohta infot ka enamikus teistes aruannetes, kuna reeglina on välja toodud noorte kui vanusekategorია arvamused ja olukord.

Ka Euroopa Statistikaametil (Eurostat) on oma „noortetur-gake“ kuid see on kahjuks aegunud (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Youth_in_Europe). 2009. aastal koostas Eurostat statistilise ülevaate noortest Euroopas, mis asub aadressil http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-78-09-920/EN/KS-78-09-920-EN.PDF. Värskemaid andmeid tuleb otsida statistikakabelitest, mis ei pruugi olla väga lihtne ülesanne (<http://ec.europa.eu/eurostat>). Tegemist on üldise Euroopa Liidu toimimiseks kogutava teabega, mitte noortespetsiifiliste andmetega, kuid elanikkonda puudutavates dimensioonides on võimalik noored eraldi kate-gooriana välja tuua.

Euroopa Noortepoliitika Teadmiskeskus on Euroopa Nõu-kogu ja Euroopa Liidu koostööprojekt noortepoliitika valdkon-nas (<http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/ekcyp/index>). Keskuse kodulehele ongi koondatud peamiselt noortepoliitika vajadustest ja kontekstist lähtuvad andmed ja ülevaated. Seal on leitavad EL ja EN liikmesriikide korrespon-dentide poolt koostatud eri riikide ja noortevaldkonna erine-vate sektorite ülevaated. Eraldi tasub EKCYF lehel tähelepanu pöörata kohale, kus on saadaval noortevaldkonna ja noorsootöö „teadmisteraamatud“ (knowledge books): <http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/publications/Research/Publications>.

Esimene Euroopa noorteülevaade valmis aastal 2009 (http://ec.europa.eu/youth/documents/youth_report_final.pdf). Selles käsitletakse Euroopa noorte elu erinevatest aspektidest. Noor-teülevaade valmimine on seotud poliitikatsükliga – aastal 2010 algas uue noortestrategia (Youth - Investing and Empower-ing) elluviimine, 2009. aasta ülevaade fikseeris olukorra enne strateegia rakendamist. Aastal 2012 valminud Euroopa noor-teraport annab ülevaate uue Euroopa noortestrategia raken-damise esimesest kolmest aastast (http://ec.europa.eu/youth/documents/national_youth_reports_2012/eu_youth_report_swd_situation_of_young_people.pdf). Ülevaates on antud pilt noorte olukorrast Euroopas üheksa valdkonna lõikes: demograa-fia, tööhõive ja ettevõtlus, haridus ja mitteformaalne õppimine ning noorsootöö, osalemine, globaliseerumine, kultuur ja loovus, vabatahtlik tegevus, tervis ja heaolu, sotsiaalne kaasatus.

Euroopa Liit on noortepoliitika väljatöötamise ja rakendamise raames koostanud ka mõned teadusprojektide koondülevaa-tes. Paar aastat tagasi valmis mitme projekti tulemusi kokku võttev analüüs marginaliseerumishoos olevatest või -tingimus-tes elavatest noortest: *Social Inclusion of Youth on the Margins of Society. Policy Review of Research Results*, mis on leitav aadressil http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/social-inclusion-of-youth_en.pdf.

2009. aastal valmis mitmekümne teadusprojekti tulemusi analüüsiv ülevaade *European Research on Youth. Supporting Young People to Participate Fully in Society. The contribution of European Research*, see on kättesaadav aadressil http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy-review-youth_en.pdf.

Euroopa tasandil on huvipakkuv ajakiri Forum21, millel oli eral-di väljaanne noortepoliitika ja noorteuuringute jaoks. Ajakiri enam küll ei ilmu, kuid varasemad numbrid on internetis kätte-saadavad aadressil http://www.coe.int/t/dg4/youth/resources/forum_21/forum_EN.asp.

Teadusprojektid ja teadusprojektide kodulehed

Euroopa Liidu rahastatud sotsiaalteaduste (valdkond *Socio-eco-nomic sciences and humanities*) projektid on leitavad aadressil http://ec.europa.eu/research/social-sciences/index_en.htm. Reeg-lina on igal rahvusvahelisel projektil oma kodulehekülg, kust leiab projekti aruanded. Projektid Globalife ja Yo-Yo on mõjutanud meie arusaamu noorte kohast ja rollist ühiskonnas. Ka paljud teised projektid avardavad arusaamu noortest ja ühiskonnast.

Youth Policy and Participation. Potentials of participation and informal learning in young people's transitions to the labour market. A comparative analysis in ten European regions (<http://www.iris-egris.de/yoyo/>). Projekt käsitleb siirdumist tööturule ning pendeldamist sõltuva ja sõltumatu seisundi vahel.

Life courses in the globalisation process GLOBALIFE (<http://oldsite.sozioogie-blossfeld.de/globalife/>). Projekt, mille üheks oluliseks tulemuseks oli noorte identifitseerimine majandusliku ja sotsiaalse heaolu mõttes kaotajana globaliseerimisprotsessides.

Transnationalisation and Changing Life Course Inequality in Euro-pe TRANSEUROPE <http://www.transeurope-project.org/page.php>.

The integration of the European Second Generation TIES (<http://www.tiesproject.eu/index.php>) teemaks on immigrantide laste ehk teise põlvkonna immigrantide lõimumine Euroopas.

Laste ja noorte internetikasutust ja -käitumist on uuritud pro-jektis Enhancing knowledge regarding European children's use, risk and safety online EUKids Online <http://www.lse.ac.uk/collec-tions/EUKidsOnline/>.

Noortestituudid ja noorteuuringute instituudid

Paljudes riikides tegutseb noortepoliitika teadmispõhiseks juhtimiseks ellukutsutud noortestituut, mille roll on analüü-sida noorte olukorda ning koostada kvaliteetsetel andmetel põhinevaid ülevaateid. Meile lähimad sarnast funktsiooni täit-vad asutused asuvad Soomes ja Rootsis.

Soomes toimuvad noorteuuringud paljudes ülikoolides ning noorteuurijsid ühendab noorteuuringute selts Nuorisotutkimus-seura, mille kodulehelt <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/en> leiab ka erinevaid uuringuid.

Rootsis täidab riikliku teadmispõhise noortepoliitika kavan-damise ülesannet Rootsi Noortenõukogu (Ungdomsstyrelsen), mille kodulehel on kättesaadavaks tehtud ka hulk ingliskeel-seid versioone läbiviidud uuringutest: <http://www.ungdoms-styrelsen.se/publikationer/sprak/english>.

Paljude ülikoolide ja uurimisasutuste juures tegutsevad noor-teuuringute keskused, mis samuti viivad läbi uuringuid tead-mispõhise noortepoliitika ja noorsootöö(poliitika) vajaduste rahuldamiseks, kujutades endast noortestituudi erivormi. Ühekaupa neid siin üles lugema hakata ei ole nende suure arvu ja mitmekesisuse tõttu võimalik, küll aga võib soovitada otsida neid internetis, kasutades näiteks otsisõnu „youth research centre“, „youth research institute“ vmt.

Lisaks uurimisasutustele tuleb ära nimetada teatud kindlatele teemadele fokuseerunud mittetulundussektori organisatsio-nid, mis ühe tegevusena viivad läbi ka uuringuid. Olgu mõned näited toodud USAst, kus on läbi viidud väga suurel hulgal noorteuuringuid.

CASEL ehk Collaborative for Academic, Social, And Emotional Learning (www.case1.org) on organisatsioon, mis edendab noorte arengut läbi formaalse ja mitteformaalse õppimise vaheliste seoste. Samasuguse rõhuasetusega on ka Harvard Family Research Project: www.hfrp.org. HFRP koduleheküljel on poliitika-ülevaateid ehk suhteliselt konkreetsete soovitustega lühidaid uuringukokkuvõtteid. Samuti on HFRP tegevuses olulisel kohal noorte vaba aja arendava sisustamise tulemuslikkuse analüüs.

CIRCLE (The Centre for Information and Research on civic Learning and Engagement) keskendub noorte kodanikuaktiivsusele ja kodanikuharidusele: www.civicyouth.org. Kodulehel on rohkesti temaatiliste uuringute aruandeid, mis käsitlevad erinevate tegevuste vahelisi seoseid ja hindavad tulemuslikkust.

Eesti

Eestis on noortega seotud uuringuid läbi viinud väga mitmed organisatsioonid ning tulemusi võib leida erinevatelt koduleh- tedelt ja raamatukogudest.

Ülevaatliku pildi Eesti noorte olukorrast annab 2010. aastal käivitunud noorteseire veebileht www.noorteseire.ee, kus pakutakse huvilistele võimalust tellida statistiline ülevaade noortest üheksa valdkonna lõikes. Samuti saab noorteseire koduleheküljel laadida alla noorteseire aastaraamatuid, mis sisaldavad nii üldülevaadet noorte olukorrast kui ka ühe konkreetse teema põhjalikumat käsitlust. 2009. aastal oli teemaks üldine ülevaade Eesti noortest, 2010. aastal tööturg, 2011. aastal noorsootöö, 2012. aastal sotsiaalne kaasatus.

Statistikaameti koduleheküljelt (www.stat.ee) saab noorte kohta mõnevõrra laiemat ülevaadet kui noorteseire lehelt, esindatud on ka need teemad, mis noorteseire seisukohast ei osutunud olulisteks. Statistikaameti andmed annavad väärtusliku võimaluse jälgida muutusi aastate jooksul, paljude valdkondade puhul viimase paarikümne aasta jooksul.

Noorsootööteemadel läbiviidud uuringud on koondatud Eesti Noorsootöö Keskuse kodulehele (www.entk.ee), alajaotustesse „Uuringud, statistika, analüüsid“ ning „Publikatsioonid“. Toodud on viimase kümme aasta jooksul läbiviidud rakendus- uuringute aruanded.

Eestis on noorteuuringuid läbi viidud pea 50 aastat ning just noorteuuringuid võib pidada Eesti sotsioloogia üheks lähtepunktiks.

Justiitsministeeriumi kodulehel olevad uuringud on leitavad aadressil <http://www.just.ee/33089>. Nende teemaks on kuritegevus ja kuritegevuse ennetamine. Sotsiaalministeeriumi uuringud sotsiaalse heaolu, töö ja töötuse teemal asuvad aadressil <http://www.sm.ee/meie/uuringud-ja-analueuesid.html>. Noorte tervist ja tervisekäitumist käsitlevad uuringud asuvad Tervise Arengu Instituudi kodulehel www.tai.ee. Haridusministeerium käsitleb traditsiooniliselt haridusega seotud teemasid ja need asuvad ministeeriumi lehel <http://www.hm.ee/index.php?03264>. Hariduse, sealhulgas koolieelse ja huvihariduse, kohta on infot ka Eesti Hariduse Infosüsteemis (www.ehis.ee). Poliitikauringute keskus Praxis (www.praxis.ee) on läbi viinud mitmeid haridus- ja sotsiaalpoliitika uuringuid, mis on samuti tihedalt seotud noor olemise ja noorte kui sotsiaalse kategooriaga.

Noorus kui eluetapp ja noored kui sotsiaalne kategooria on paljude Eesti teadlaste poolt läbiviidud akadeemiliste uuringute teemaks. Eestis on noorteuuringuid läbi viidud pea 50 aastat ning just noorteuuringuid võib pidada Eesti sotsioloogia üheks lähtepunktiks. Eelmise sajandi kuuekümnendatel aastatel hakati Tartu Ülikoolis läbi viima uuringuid ülemineku kohta hariduse ja tööelu vaheliste seoste teemadel: Põlvkondade eluteed I algusega 1966 aastal ja Põlvkondade eluteed II algusega 1983 aastal. Alates 1975. aastast viidi läbi mitmeid õpilaste ja üliõpilaste elu käsitlevaid uuringuid. Tulemused on avaldatud raamatutena. 21. sajandil läbiviidud noori käsitlevad uuringud on suures enamuses Eesti teadusinfo süsteemis ETIS (www.etis.ee). Viimase kümme aasta jooksul on noortega tegelevate teadusuuringute arv märgatavalt üle 100 ning see arv kasvab pidevalt. Põhiliselt viivad noorteuuringuid läbi Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli teadlased. TÜs on suurim arv noorteuuringuid Sotsiaal- ja haridusteaduskonnas, TLÜs on noorteuuringud koondunud Kasvatusteaduste Instituuti ning Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituuti. Lisaks teadusrahastuse vahenditest läbiviidavatele projektidele kaitstakse igal aastal mitukümmend (kui mitte üle saja) bakalaureuse-, magistri- ja doktoritöö, mille teemaks on noorus ja noored. Reeglina on uurimisteemad leitavad instituutide koduleh- tedel.

Eraldi tuleks märkida andmebaasi, mis ei ole küll otseselt noorteuuringute andmebaas, kuid mille teemade keskmes on siiski noor olemine: Rakenduslikud interdistsiplinaarsed haridusuu- ringud ja andmebaasid (RIHU09) <http://www.sotsioloogia.ee/esta/index.html>.

Loodetavasti aitavad toodud viited huvilistel leida põnevat ja tööks vajalikku infot ning uusi või teistsuguseid vaateid tuntud olukordadele. Samas on tegemist pigem ideedega, kust ja kuidas võiks noori puudutavaid teadmisi otsida, mitte lõpliku nimekirjaga allikatest.

Raske tee iseendani

Marju Lauristin

Tartu Ülikooli emeriitprofessor

Tänases Eestis räägitakse palju sellest, et riik on rahvast võõrandunud. Kuid võib-olla peaks hoopis rohkem kõnelema ka sellest, et inimesed on võõrandunud iseendast, kaotanud tee kultuuriväärtusteni, mis annaksid nende elule tähenduse. Sagedasti mõeldakse kultuurist vaid ajaviite võtmes, unustades igipõlise tõe, et oma elu mõtestamiseks vajab inimene vaimseid orientiire, kujutlusi ja unistusi, mis on kultuuris kujundlikus vormis talletatud ja mida aina uuesti mõtestatakse ja jagatakse nii põlvkondade kui eakaaslaste vahel.

Jälgides tänaseid Eesti noori, võime täheldada süvenevat kultuurilõhet nooremate ja vanemate põlvkondade vahel, kuid ka aina teravamini kultuuriaktiivsuse erinevust noorte enestest hulgas. Ühelt poolt on noorte seas tõelisi tipptegijaid järjest rohkem. 18% noortest on mitmekülgsetelt aktiivsed, lüües kaasa nii muusika, filmide, luuletuste, etenduste tegijatena kui kontserdi ja teatripublikus, muusika- ja kirjandusfestivalidel jne. 32% on aktiivsed mõnes “tegelikus” kultuuriharrastuses, kuid eriti mitmekülgset eneseväljenduslike võrguvõimaluste kasutajad. Samas aga tervelt 29% noortest ei huvitu praktiliselt millestki peale üsna lihtsakoelise ajaviite ja hetkelõbu. Nende probleemiks näib olevat tappev igavus ja pidevalt rahuldust otsiv aja surnukslõõmise vajadus (vt joonis 1). Joonisel on näha, et noorte seas kasvab keskealiste ja vanematega võrreldes üheaegselt nii kultuurilembus kui kultuurivaegus.

Mis siis? – nii võiks nüüd lugeja küsida. Kas see pole nende noorte enda teha, mida nad elus valivad? Kas peab hoolima sellest, et ligi kolmandik noortest ei leia oma elus mõtestavat ja edasiviivat vaimset toitu, kui ometi pooled noortest on väga tublid?

Kui aga mõelda, et selle vaimsete huvideta ja kultuuriharrastustest mitte hooliva tüübi taga on keskmisest rohkem neid, kes on ka materiaalselt kehvemas olukorras, kes ei leia mitte ainult ajaviidet vaid ka tööd, ja avastada, et selliste noorte osakaal on eriti suur maalt või Ida-Virumaalt pärit põhi- või kutseharidusega noormeeste seas, näeme, et tegu on sügava probleemiga, millele ei saa käega lüüa.

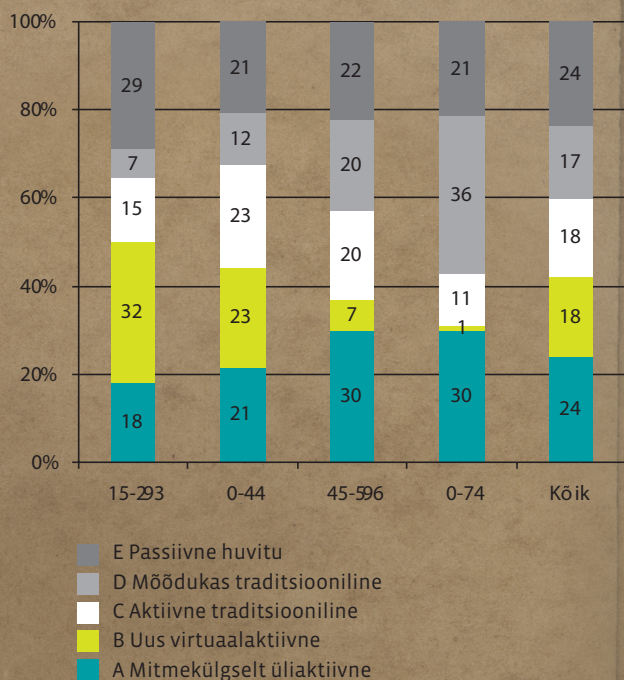
Nii nagu materiaalses kihistumises, on ka kultuuriliste lõhede puhul tendents vaadata ainult edukamaid ja unustada maha jääjad. Või siis käega lüües süüdistada pärilikkust, kehva kodust keskkonda või saamatuid pedagooge.

Võib muidugi püüda leiutada nende vaimsete huvideta igavlevate noorte jaoks üha karedamaid vaba aja veetmise võimalusi, mis kisuks neid eemale vähemalt enesehävituslikust alkoholi või uimastite tarimisest. Kuid see ei lahenda põhiprobleemi – kuidas tuua need noored välja sellelt allakäiguspiraalilt, kus huvide puudus tapab õpihuvi, kehv haridus takistab töö leidmist, rahulolematust tõukab vägivald, vägivald ja vaimne piiratus ei võimalda luua positiivseid suhteid väljaspool oma suguste ringi.

Kirjutan sellest siin lootusega, et noortetöös kaob ära meie ühiskonda vaesestav lahterdamine “pehmeteks” ja “kõvadeks” väärtusteks ning kultuuri vastandamine “tõelistele”, st materiaalsele probleemidele. Sellise suhtumise üheks ilminguks on ka see, kui kultuuris nähakse ainult vaba aja veetmise võimalust, mitte inimese kogu elu õnnestumist tagava vaimse rikkuse ja eneseteadvuse allikat.

Nii pedagoogide kui noorsootöötajate suurimaks väljakutseks on anda sellele kultuurist eemale jäänud osale noortest tõuge vaimse arengu suunas, äratada neis kriitiline pilk iseendale kui isiksusele ja avada nende jaoks mõtestatud elu ja loovuse lätted. Inimkonna tee iseendani algas riitustest, lõkke ääres jutustatud lugudest, tantsudest ja lauludest ning joonistest koopaseinal. Vahepeal on leiutatud tuhandeid võimalusi enesest häälbimiseks ja enesehävituseks, kuid tee loova ja õnneliku iseendani on jäänud samaks – osata kujutleda ennast ja oma elu nõ kaugvaates, mõtestada seda läbi lugude, piltide, arutluste ja avastada need väärtused, mille poole püüdlemine annab elule mõtte.

Earühmade jagunemine kultuuriaktiivsuse tüüpidesse (tüübi esindajate % earühmas)

Joonis 1. Kultuuris osalemise tüübid earühmades. Allikas TÜ Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi uuring “Mina.Maailm.Meedia” 2011.

Noorteseire – teadmuspõhise noortepoliitika tugi ja eestvedaja

Katrin Pihor

Praxise majanduspoliitika programmijuht, Noorteseire projektijuht

Miks?

Mistahes poliitikavaldkonnas otsuseid langetades on soovitava tulemuse saavutamise eelduseks teadmised probleemi olemusest ja võimalikest lahendusteedest. Nii on see ka noortepoliitikas. Et hoida ja arendada meie noori, peame teadma, mida meie noored vajavad? Milline on noorte olukord teiste ühiskonnaliikmetega võrreldes? Millised probleemid ja väljakutsed meie noorte ees seisavad?

2010. a alustas Eesti Noorsootöö Keskus koostööd Poliitikauuringute Keskusega Praxis, et välja töötada ja ellu viia noorte eluolu seiresüsteem. Noortevaldkonna teadmised on laiali pillutatud erinevate teemade vahel: noorte sotsiaalse toimetuleku kohta koguneb teadmine Sotsiaalministeeriumi haldusala, haridus ja noorsootöö kuuluvad Haridus- ja Teadusministeeriumi kompetentsi, noorte õigusrikkumistega tegeleb Justiitsministeeriumi haldusala, noorte terviseinfo koondub Tervise Arengu Instituuti, noorsootöö elluviimine on aga kohalike omavalitsuste pädevuses. Tervikliku pildi saamiseks noorte olukorrast on vaja need erinevad teadmised ja kogemused omavahel kokku viia ja just selleks loob noorte seiresüsteem väga head võimalused.

Noorteseire pakub järjepidevalt värsket informatsiooni erinevate noorte eluoluga seotud valdkondade kohta, võimaldades hinnata noorte olukorda, arvestada noori puudutavaid aspekte eri poliitikate väljatöötamisel ning hinnata poliitikamuudatuste võimalikke mõjusid. Noorteseire raames kogutakse andmeid erinevatest andmeallikatest, kombineeritakse ja tõlgendatakse neid andmeid, vahendatakse parimaid kogemusi nii rahvusvahelisel tasandil kui Eesti-siseseelt.

Mida?

Teadmised ja nende loomine ei ole ühetaolised. Seetõttu pakub noorte seiresüsteem erinevaid komponente, mille omavaheline kombineerimine loobki meile parima pildi noortevaldkonna arengust.

Noorteseire indikaatorid

Noori puudutav statistiline info on peegeldatud noorteseire indikaatorite kaudu. Indikaatornäitajaid on kokku ligemale 80. Sobiva info leidmiseks on indikaatorid jagatud üheksasse rühma: demograafia, haridus, tööturg, toimetulek ja heaolu, tervis, õigus ja turvalisus, noorsootöö, kodanikuaktiivsus ja hoiakud, vaba aeg. Noortevaldkonnahuviline saab neid näitajaid vaadata graafikutel ja tabelites ning ka endale alla laadida.

Noorteseire aastaraamat ja poliitikaülevaated

Et vaid numbritest ei piisa noorte eluolu arengute mõistmiseks, on seiresüsteemi oluliseks osaks ka analüüsivad kirjutised: noorteseire aastaraamat ja noorteseire poliitikaülevaated.

Noorteseire aastaraamat on noorteseire kõige analüütilisem ja põhjalikum väljaanne, mis peegeldab aasta lõikes noorte eluolus toimunud olulisemaid muutusi. See koosneb kahest olulisest osast.

Esimene osa toob esile Eesti noorte eluolus viimastel aastatel ilmnunud trendid – nii tõstatuvad seal küsimused noorte arvu muutustest, hariduses osalemisest, noorte sotsiaalmajanduslikust toimetulekust jne.

Aastaraamatu teine osa on pühendatud ühe noortega seonduva aasta teema süvaanalüüsile. Analüüsi käigus lahatakse aasta teemaga seonduvaid probleeme, tuginedes nii indikaatorite taseme muutustele, poliitikaülevaadete ja nendega seotud arutelude tulemustele kui ka aasta jooksul teostatud uuringute tulemustele. Teine osa lõpeb kokkuvõtivate järelduste ja poliitikasoovitustega, mis on abiks otsustajatele edasiste poliitikasammude kujundamisel.

Aastaraamatut toetavad aasta jooksul välja antud poliitikaülevaated, mis on sissejuhatuseks aastaraamatu teemale. Poliitikaülevaadetes antakse terviklik pilt aasta teema lõikes võimalikest probleemidest ja nende tekkepõhjustest, tuuakse välja valdkondlikud seosed ja rahvusvaheline kogemus ning pakutakse välja võimalikke lahendusvariante

Seire komponentide omavahelise sidususe suurendamiseks ja probleemide selgemaks esiletõstmiseks keskenduvad aastaraamat ja poliitikaülevaadet noorteseires aasta lõikes ühe konkreetse probleemide kogumi käsitlemisele ja lahendamisele. Selleks määratletakse igal aastal noorteseire aasta teema, arvestades seejuures noorte eluolus ilmnevat olulisi trende, Eesti noortepoliitilisi eelistusi ning rahvusvahelistes suunisdokumentides kajastuvaid soovitusi. Aasta teema võimaldab süvitsi lahata üht noorte eluolus tähelepanu pälvinud valdkonda. See aitab ka paremini suunata nõu poliitilist agendat, kuna analüüsil põhinevad sõnumid ja soovitusel on fookuseeritud ühe probleemideringi lahendamisele. 2010. aastal oli noorteseire aasta teemaks „**Noored ja tööturg**“, 2011. aastal keskendusime **noorsootööle** ja noorte ühiskondlikule aktiivsusele, 2012. a pälvisid tähelepanu **mitteõppivad ja mittetöötavad noored Eestis**, 2013. aastal tegeleme aga **noorsootöö tulemuslikkuse hindamisega**.

Eestis teostatud noorte eluolu puudutavate uuringute andmebaas

Noortevaldkonnas loodud teadmise vahendamiseks on veebilehele www.noorteseire.ee loodud andmebaas, mis koondab info noortevaldkonnaalastest uurimistöödest, analüüsides ja ülevaadetest Eestis. Andmebaas sisaldab viiteid nii ministerriumite tellimisel valminud uuringutele, teadusuuringutele kui üliõpilaste magistri- ja doktoritöödele. Lisaks uuringu nime, tusele ja autoritele sisaldavad kirjed ka uuringu asukohta, mis aitab huvilisel kiiresti sobiva uuringu juurde jõuda, eriti, kui tegemist on elektrooniliste viidetega. Uuringute andmebaas on leidnud palju kasutust just noorsootöö valdkonnas uurimistöö tegijate hulgas, pakkudes võimalust hoida end kursis noortevaldkonna uurimisteedega ja tutvuda teistes kõrgkoolides tehtavate uuringutega.

Kellele?

Noorteseirest võiksid saada tuge **kõik noortega tegelevad isikud**, kes vajavad oma töös teadmisi noorte olukorra, käitumise ja noortega seotud sotsiaalsete protsesside kohta.

Oleme noorteseire tulemusi tutvustanud Riigikogu liikmetele ja ministerriumite ametnikele, kindlasti leiavad siit uut infot kohaliku omavalitsuse tasandi noortepoliitika kujundajad, otsustajad ja elluviijad. Noorteseire sihtrühma kuuluvad ka noored ise, kellele noorteseire on tänuväärseks abimaterjaliks oma seisukohtade kaitsmisel. Niisamuti leiavad sealt kasulikku infot noortega töötavad spetsialistid: huvijuhid, õpetajad, noorsootöötajad.

Omalt poolt julgustaks just noortega töötavaid spetsialiste noorteseire tulemusi oma töös kasutama: kasvõi vahetama noortega arvamusi, kuidas nemad esiletõstetud trende või

kitsaskohti tõlgendavad või milliseid lahendusi näevad. Miks mitte isekeesis arutada, kuidas saaks oma koduvallas või maakonnas mittetöötavate ja mitteõppivate noorte arvu vähendada või millisest huvitegevusest noored enim puudust tunnevad. Võimalike teemade ring on lai ja noorteseire veebileht pakub ka palju näitlikku materjali.

Kuidas?

Kogu noorteseirega seonduva info võib leida noorteseire kodulehelt www.noorteseire.ee. Lisaks toimuvad regulaarsed noorteseire mõttehommikud ja kord aastas, kevadel, mastaapsem noorteseire aastakonverents. Mõttehommik on noorteseire kasutajatele suunatud seminar, kus vahetatakse mõtteid poliitikaülevaadetes esitatud teemal ning tehakse ettepanekuid ning soovitusi probleemide lahendamiseks. Mõttehommikuid korraldatakse Eesti eri paigus, et tagada võimalus eri piirkonna sihtrühmade osalemiseks

Kuigi nii mõttehommikute ettekanded kui noorteseire aastakonverentsi materjalid ja arutelu kokkuvõtted on veebilehel kättesaadavad, on vahetu osavõtt ja diskussioonis osalemine kindlasti tõhusam viis saada uusi ideid ja vahetada kolleegidega kogemusi.

Kuidas edasi?

Kuigi noorteseire komponendid on leidnud laialdast kasutust, on meil ka mitmeid uusi ideid ja algatusi, mis vajaks edasiarendust. Murekohaks on noortevaldkonna andmete nappus kohalikul tasandil: paljud statistilised andmed piirduvad vaid maakonnatasandiga, kui sedagi. Siin võiks appi tulla noortevaldkonna spetsialistide koosloome, koguvad ju omavalitsused ja noortekeskused oma noorte kohta mitmesuguseid andmeid, mida võiks omavahel jagada. Noorteseire on just see koht, mis saaks ühelt poolt pakkuda ühtseid meetodilisi juhendeid kasvõi lihtsamate küsimustike ja küsitluste korraldamise juhiste näol ja teisalt toetada andmekogujaid keskkonnaga, kus oma andmeid edastada ja teistega võrrelda.

2010. aastal käivitunud noorteseire on tänaseks muutunud oodatud abivahendiks noortepoliitika kujundamisel. Täname kõiki neid inimesi, kes on oma kogemuste ja teadmistega aidanud meil seda süsteemi üles ehitada ja sisuga täita. Loodame, et noorteseirest on tuge teadmispõhise noortepoliitika kujundamisele veel paljudeks aastateks ning noorteseire positiivne eeskuju leiab järgimist ka paljudes teistes poliitikavaldkondades. Ühtlasi kutsume kõiki neid noortevaldkonna spetsialiste, kes ei ole veel noorteseirega kokku puutunud, tutvuma noorteseire veebilehga: www.noorteseire.ee.

*Noorte seiresüsteemi loomist ja elluviimist toetatakse **Hari-dus- ja Teadusministeeriumi noorteosakonna algatatud ja Eesti Noorsootöö Keskuse elluviidava programmi „Noorsootöö kvaliteedi arendamine“** raames. Programmi rahastatakse Euroopa Sotsiaalfondi ja riikliku struktuuritoetuse perioodi 2007-2013 vahenditest.*

Mõtestades lahti digitaalseid põliselanikke:

digitaalne mitmekesisus ja ebavõrdsus euroopa noorte hulgas

Dr. Ellen Helsper

Meedia ja kommunikatsiooni õppejõud ja uurija
London School of Economics and Political Science
meedia ja kommunikatsiooni osakond

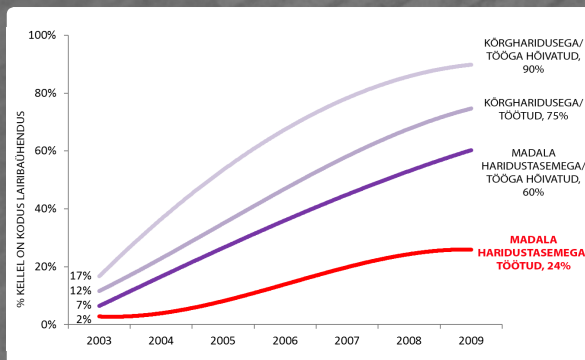
See, millise kiirusega internet on muutunud noorte tehnikahikute valdusest nii üldlevinuks, et me ei suuda maailma ilma selleta enam ette kujutada, on hämmastav. 21. sajandi teisel kümnendil on digitaalsed informatsiooni ja kommunikatsiooni tehnoloogiad (IKT) põhiliseks info-, meelelahutus- ja suhtluskanaliks enamikule eurooplastele. Nagu teistegi meediate puhul, kaasnes selle kiire arenguga tehnoloogilis-optimistlik diskursus. Interneti kodustamine ja omastamine igapäeva elus on läbi imbinud lootustest parema maailma suhtes. Maailmas, kus need, kes varasemalt on ühiskonnast kõrvale jäänud, saavad kontakti hariduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste vahenditega ning ületada need puudused, mille käes nad varasemalt kannatasid. Mingil hetkel sai selgeks, et digitaalsete vahendite jagunemine ei olnud mitte üheski mõttes võrdne ja eksisteeris tõsine oht, et need, kes võimalustele juurdepääsu vajasisid, jäid sellest kõige tõenäolisemalt ilma (Norris, 2001; Van Dijk, 2005; Witte and Mannon, 2010).

On oluline meeles pidada, et isegi algeline ligipääs digitaalsele infole ja vahenditele pole suurele hulga inimestele kättesaadav.

Termin "digilõhe" on nüüdseks suhteliselt hästi tuntud ja seda kasutatakse pidevalt poliitika kujundamises ja inimeste poolt, kes tahavad tagada, et kedagi ei jäeta maha maailmas, mis muutub üha digitaalsemaks. Arutelu on liikunud aga edasi: kui varem vaadati ainult, kas inimestel on ligipääs tehnoloogiatele ja internetile, siis nüüd räägitakse digitaalsete oskuste ebavõrdsusest (Van Deursen, 2010) ning ebavõrdsusest tehnoloogiate kasutamisel erinevate eesmärkide saavutamiseks (Helsper, 2012). Kuna eksisteerib gradient selle vahel, et ollakse täielikult veebiühendusega, ollakse veebiühenduses, aga ei suudeta tehnoloogiat täielikult kasutada kuni selleni, et ollakse digimaailma täielikult integreerunud, siis praegune arutelu kipub keskenduma digitaalsetele ebavõrdsusele mitte digilõhele. See ebavõrdsus IKT kättesaadavuses ja seotuses nende vahel, kellele läheb veebiväliselt üldiselt paremini ja neil, kes peavad elus rohkem võitlema, on aja jooksul suurenenud nagu järgmiselt jooniselt näha võib.

Kui arvudest rääkida, siis ainult kolmandik (34%) kogu maailma rahvastikust oli internetis ja üle kolmandiku Euroopa rahvastikust polnud aastal 2012 kordagi internetis käinud

(<http://www.internetworldstats.com/stats.htm>).

Digitaalsed põliselanikud?

Kogu selle arutelu juures oli üks aspekt, milles kunagi ei kaheldud: internet ja ülejäänud IKT on tulevik ning see on tulevik, kus noored ennast igal juhul koduselt tunnevad. Nad saavad täiskasvanuks digitaalses maailmas ning suudavad põliselanikena digivaldustes silmaga pilgutamata ringi liikuda. Vanemad põlvkonnad, n-ö immigrandid, võivad maha jäädes ainult vaadata ja imestada. Liialdamata võib öelda, et nüüd me elamegi tulevikus, esimene põlvkond digitaalseid põliselanikke on saanud täiskasvanuks ning mõnedest on saanud omakorda lapsevanemad järgmisele digipõlvkonnale.

Premsky (2001) võttis kasutusele termini “digitaalne põliselanik”, mida tema väitel tuleks pidada ideaaltüübi definitsiooniks, kirjelduseks selle kohta, kuidas keegi täiskasvanuks sai. Kirjeldust hakati kasutama kui levinud fakti, kui selget joont, mis viitas sellele, et kõik lapsed olid väikimisi digitaalsed põliselanikud ja kõik, kes olid sündinud enne 1980. aastat, olid digitaalsed immigrandid. Aastal 2011 avaldas ta oma esialgsete mõtete selgitused, kus väitis, et antud terminit tuleks kasutada kultuuri ja eluliste maailmade kohta, mis mõjutavad digitaalset käitumist, aga mitte kaasasündinud oskuste kohta, mis on kõikidele lastele sünniga võrdselt kaasa antud.

Järgnevalt vaadeldakse antud artiklis tõendeid digitaalsete põliselanike olemasolu kohta. Digitaalsete võimete ja IKT suhtluse põlvkondlikku nihet võib kritiseerida kahel viisil. Esmalt võib vaadata, kas täiskasvanute ja noorte vahel on tõsiselt erinevusi ning teiseks, kas on erinevusi noorte oskuste ja seotuse vahel.

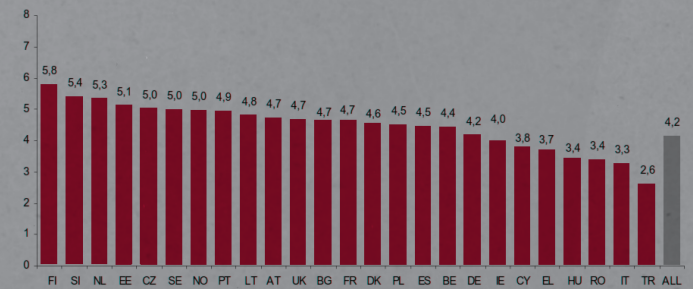
Põlvkondlik nihe?

Helsper ja Eynon (2010) näitasid oma raportis, et kuigi põlvkondlik tegur selgitab, kuidas inimesed tehnoloogiad kasutavad, on teistel teguritel olulisem mõju inimeste veebikäitumisele. Näiteks mõjutab inimeste veebikäitumist haridustase, eriti seoses õppimisega, samuti indiviidi üldine kokkupuude internetiga ning usk oma võimetesse. Teised uuringud näitavad samamoodi, et haridustase, sotsiaal-majanduslik staatus, töökoht, igapäevane kokkupuude tehnoloogiaga ning sellised tegurid nagu üldine enesekindlus ning sotsiaalne kapital võivad olla olulisemad kui vanus või põlvkond, määramaks kui palju inimesed veebis on ning mida nad veebis olles teevad (Eynon & Helsper, 2012).

Digitaalsed põliselanikud?

Teine viis sellise termini nagu “digitaalne põliselanik” paikapidavust ja kasulikkust uurida, on vaadata, kuidas ligipääs, oskused ja seotus erinevate noorte hulgas erinevad. Uuringud näitavad, et see, mida noored teha oskavad ja mida nad veebis teevad, erineb Euroopa noorte hulgas märkimisväärselt. “EU Kids Online” projekti raames küsitleti üle 25 000 noore vanuses 9 kuni 16 ning ühte nende vanemat nende interneti kasutamise kohta ning saadi rikkalikult infot noorte inimeste netikasutuse kohta (vt www.eukidsonline.net).

Joonis 14: Laste digitaalne kirjaoskus ja turvalise veebikäitumise alased oskused riigiti (vanus 11+)

KC320a-d ja KC321a-d: Milliseid järgnevat tegevusi sa internetis sooritada oskad? Palun märki jah või ei iga järgneva tegevuse kohta...Kui sa ei tea, mida mingi tegevus tähendab, siis ära muretse, lihtsalt ütle, et sa ei tea. (Skaalal on näidatud Tabelis 4 küsitud 8 tegevuse keskmine tulemus)

Allikas: Kõik lapsed vanuses 11-16, kes kasutavad internetti

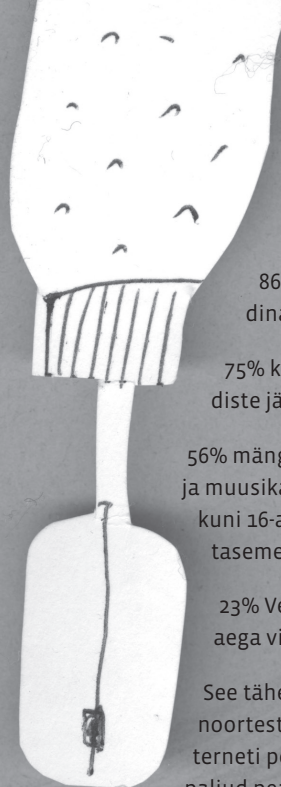
Allikas: “EU Kids Online” (2009).

Ülemiselt jooniselt on näha, et Soome lastel on kõige laialdasemad ja Türgi lastel kõige piiratumad oskused, mis puudutab turvalist käitumist veebis. Keskmiselt on nende kahe riigi vahel iga lapse kohta 3-oskuse erinevus. Tegevust on suure erinevusega, eriti kuna kõik lapsed, kes sellest küsitusest osa võtsid, olid endi sõnul internetikasutajad.

Üks digitaalse põliselaniku tunnus on see, et internet on osa tema päevarutiinist. Uuringutes loetakse interneti sagedast igapäevast kasutamist tunnuseks, et internet on noorte tegevustes esmane vahepeatus. Noored, kes internetti igapäevaselt kasutavad, on tõenäolisemalt hilisteismelised, üksikvanemate lapsed, kellel ei ole õdesid-vendi või lapsed, kellel on mõlemad vanemad ja vanem õde või vend. Igapäevakasutajate vanematel on tõenäolisemalt kõrgharidus ning samuti on tõenäolisemalt igapäevakasutajate diskrimineerimine (Helsper, 2013). On päris palju noori, kes igapäevaselt internetti ei kasuta ja kelle profiil on erinev. Lisaks kasvavad igapäevased internetikasutajad üles teistsugustes keskkondades kui noored, kes on internetiga vähem seotud ning ka ümbrus, kus nad internetti kasutavad, on erinev. Aastal 2009 elasid Euroopa noored igapäevakasutajad suure tõenäosusega paarismajas või ridaelamus, väiksemates linnades ning kasutasid jagatud arvutit (57%), isiklikku arvutit (34%), mobiiltelefoni (31%) või televisiooni (32%) ning kasutasid internetti koolis (63%), elutoas (62%), magamistoas (49%) või sõbra kodus (53%). Samas aga eksisteerivad Euroopa-siseselt teatud erinevused. Näiteks Suurbritannia igapäevakasutajad elasid suurema tõenäosusega külas või suurlinnas, kasutasid jagatud arvutit (69%), mobiiltelefoni (54%) või mängukonsooli (57%, Euroopa keskmine oli 26%). Samuti erinesid nad keskmisest internetti kasutavast lapsest Euroopas, sest tõenäolisemalt kasutasid nad internetti koolis (91%), elutoas (87%), magamistoas (52%) või sõbra kodus (57%).

Samasugune mitmekesisus valitseb ka selles, mida noored veebis teevad. Ilmselt ei jagune noorte eurooplaste tähelepanu erinevate veebis leiduvate võimaluste vahel võrdselt. Euroopas tegid 84% internetikasutajatest lastest koolitöid (92% Suurbritannias), 75% vaatasid videoid, 61% külastasid sotsiaalvõrgustikke (71% Suurbritannias) ning 60% saatsid meile ja kasutasid kiirsuhtlust.

On olemas n-ö laste võimaluste redel, kus mida kõrgemal redelil laps asub, seda erinevamaid tegevusi ta sooritab (Livingstone & Helsper, 2010). “EU Kids Online” uuring (2009) näitas, mida taolise redeli erinevad astmed endas sisaldada võivad:

100% Euroopa lastest kasutab internetti koolitööde tegemiseks ning mängimiseks. 14% ei jõuagi kõrgemale.

86% kasutab internetti massimeedia vahendina, info leidmiseks ning meelelahutuseks.

75% kasutab internetti suhtlemiseks ning uudiste jälgimiseks.

56% mängib lisaks teistega veebis, laadib alla filme ja muusikat, jagab faile partnervõrgus. Üle poole 9 kuni 16-aastastest noortest Euroopas jõuab sellele tasemele.

23% Vestleb, peab blogi, jagab faile ning veedab aega virtuaalmaailmas.

See tähendab, et vähem kui veerand Euroopa noortest internetikasutajatest kasutab kõiki interneti poolt pakutavaid võimalusi ning see, mida paljud peavad „digitaalse päritolu“ tõeliseks tunnuseks, sisuloomine ja web 2.0-ga seotud tegevused, ei kuulu enamiku noorte inimeste repertuaari.

Numbrid näitavad, et lapsed ei ole kõik tehnoloogia igakülgset kasutajad ning see, mida nad netis teevad ja kuidas netti kasutavad, on riigiti erinev, viidates sellele, et lisaks põlvkondlikule mõjule on veel teisi muutujaid ning täielikult veebis olemine ei ole kõigile noortele kaasasündinud omadus.

Kõikide noorte võimalused ja ohud?

Lapsed ei erine mitte ainult selles, kui sageli, kus ja kuidas nad netti kasutavad. IKT kasutamise ja selle kasutamise oskuslikkuse potentsiaalne mõju erinevat tüüpi lastele ei ole samuti universaalne. Smahel et al (2013) uurisid, mis seos on digitaalsel kirjaoskusel interneti kasutamise negatiivsete tagajärgedega. Uuring näitas, et neil noortel, kellel on emotsionaalseid probleeme, kogevad suurema tõenäosusega negatiivseid tagajärgi, kui nad on internetimaailmas väga osavad ja sellega tugevalt seotud, nende puhul, kellel emotsionaalseid probleeme ei ole, kõrge digitaalne kirjaoskus sellist mõju ei oma.

Mõistmaks noorte internetikasutamist, tuleb arvestada nii kasutamise seotud võimalusi kui ka riske ning vahel jääb see digitaalseid põliselanikke puudutavates aruteludes kahe silma vahele. Arutelud kipuvad olema tuleviku suhtes pigem optimistlikult meelestatud.

Ohud ja kahjulikkus on ilmselgelt võimalustega seotud

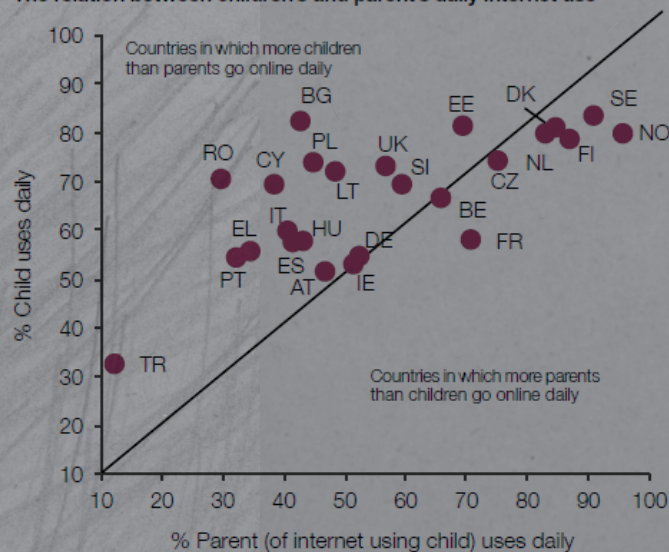
(Livingstone & Helsper, 2009).

Ohutuda ei ole võimalusi. On ekslik eeldada, et me saame luua ja tekitada võimalusi ning täielikult riske vältida. Teatud arengulises mõttes ei ole see isegi soovitatav. Kujunduses ja poliitika kujundamises on inimesed nüüd hakanud rääkima sellise turvalise keskkonna loomisest, kus oleks võimalik riskida.

Keskkond

Me ei tohi lapsi või noori näha isoleeritud indiviididena, nad on seotud vanemate, kaaslaste ja hariduslike võrgustike ning erinevate ühiskondlike struktuuridega, mis neid ümbritsevad. Nende perekonnad ning suhted vanemate ning leibkonna teiste liikmetega ja lapse interneti kasutus on muutumas oluliseks uurimisvaldkonnaks, eriti mis puudutab nooremaid lapsi. Jällegi on Euroopa-siseselt teatud erinevused, mis puudutab seda, kuidas vanemate netikasutus on seotud laste netikasutusega. Riikides, kus internet on kasutusel olnud kauem ning kus levik on kõrgem, kasutavad veebi igapäevaselt pigem digitaalsed immigrandid kui põliselanikud.

The relation between children's and parent's daily internet use

Allikas: "EU Kids Online"

"EU Kids Online" projekt tõi samuti välja märkimisväärseid erinevusi laste vahel, osaliselt on neid ka eelnevalt kirjeldatud.

Digitaalse põliselaniku diskursuse järelm

Digitaalse põliselaniku termini kasutamine sageli eirab lastevahelisi erinevusi ning vanemate ja laste vahelisi sarnasusi. Mõte lapsest kui digitaalsest põliselanikust, kui sündinud eksperdist, kes ennast digimaailmas mugavalt tunneb, on viinud selleni, et lapses nähakse võimalikku õpetajat, digimaailma eest võitlejat. Peresisene dünaamika on keeruline ning lapsed ei avalda tingimata täiskasvanute käitumisele positiivset mõju. Eynon ja Helsper (2012) leidsid, et ainult see fakt, et leibkonnas on lapsi, ei avalda peaaegu mitte mingit mõju täiskasvanute interneti kasutamise tasemele. Vanema kogemused, oskused, vanus, sugu ja sotsiaal-majanduslik olukord (haridus) on interneti kasutamise seotud tihedamini seotud. Teisalt aga, sellised vanema ning perekonna omadused nagu haridustase või vanus, mõjutavad lapse enesehinnangut, oskusi ning seotust internetiga.

Kokkuvõte

Artikkel lõppeb soovitusetega vanematele, õpetajatele ning poliitikakujundajatele, tuginedes varasemalt esitletud tõendite. Vanemad ja õpetajad peaksid mõistma, et vanemlik hool, professionaalne kogemus ning nende kogemused tehnoloogiatega (isegi kui need on piiratud) võivad pakkuda lastele juhtnööre ning et nende endi omadused, hoiakud ja käitumine mõjutavad nende hoole all olevat last. Vanuses ei ole midagi erilist, mis takistaks vanemaid ja õpetajaid järele jõudma neile täiskasvanutele ja lastele, kes tunnevad ennast veebis mugavamalt. Ilmselgelt on nii vanematel kui õpetajatel palju muid asju mõttes, mida ei saa tehniliste vahenditega lahendada. Aktiivne vahendamine, mis on osa heaks vanemaks olemisest ja heast haridustavast, on vajalik selleks, et lapsed leiaksid digimaailmas oma tee (Kalmus et al, 2012). Täiskasvanud ei saa tugineda lastele kui õpetajatele, nad võivad olla head õppijad, aga mitte tingimata head õpetajad. See tähendab, et peab toimuma pidev dialoog, arutamaks mis asju ja miks veebis juhtub ning kuidas neid võiks lahendada. Vastasel juhul lapsed lihtsalt hooplevad, olemata tegelikult suutelised midagi tegema.

Lihtsalt sellepärast, et tehnoloogia on suhtlemise kaasatud, ei tähenda, et traditsiooniline kasvatus ja haridusmeetodid enam ei kehti. Vanemaid ja õpetajaid ning nende kogemusi tuleb väärtustada; digitaalsete põliselanike diskursus ei ole siinkohal abiks. See diskursus tekitab idee lõhest, kus ühtegi vestlust ei ole võimalik pidada ning need, kes tunnevad ennast ühiskonnas osalemise tehnoloogilistes külgedes mugavamalt, peaksid aitama tõlkida kogemusi ja oskusi, mida on vähestel vanematel ja õpetajatel, et tõsta teadlikkust, kuidas need on veebikontekstis seotud omavahel ning kaasatud kasvatusse ja haridusse.

See tähendab, et IKT ei saa olla näiteks õppetööst eraldiseisev. IKT tuleks lõimida erinevate õpetamise külgedega, sest vastasel juhul tekib oht, et luuakse digitaalne ruum, mis on eraldi ühiskondlikust ruumist ja kahjulik kahel viisil: 1) see võõrandab lapsi, kes tõenäoliselt seda erinevust ei märka ja 2) jätab maha lapsed, kes digimaailmas ennast nii mugavalt ei tunne.

Poliitikakujundajad saavad olukorda parandada, tõstes teadlikkust laste vahelistest erinevustest ning kujundades poliitika, mis on spetsiifilisemad erinevate arusaamade suhtes, mis puudutavad laste kontekste digitaalses maailmas. See tähendab, et veebiturvalisuse ja -kirjaoskuse alased poliitikad ei saa olla teistest lapse sotsiaalseid ja majanduslikke olukordi käsitlevatest poliitikatest eraldi. Seetõttu peavad need poliitikad lõimima täiskasvanuid ja lapsi; mitmeid haavatavuse ja sekkumiste küsimusi saab kasutada traditsioonilises hariduses ja sotsiaalses kaasatuses ning lõimimis- ja digitaalpoliitikas.

Lõpetuseks on oluline, et kõik seotud täiskasvanud mõistaksid, et praegusel hetkel on digitaalse põliselaniku küsimus - kes nad on ja mida tähendab olla digitaalne põliselanik - muutunud normatiivseks aruteluks. Varsti tuleb vastu võtta otsused selle kohta, mida noored peaksid teadma, milline peaks digitaalne maailm noorte jaoks välja nägema ja tunduma. Internet ja kuidas me seda kasutame on suurel määral inimeste poolt kujundatud ning on oluline, et me mõistaks, kelle normid ja väärtused panevad paika, milliseid digitaalseid keskkondi luuakse ja kes nendes ennast mugavalt tunneb. Mis puudutab

järgmist põlvkonda, olgu nad siis digitaalsed põliselanikud või mitte, tuleb läbi viia karmid ja ausad hindamised, et mõista, millised võivad olla digitaalses maailmas osalemisega seotud probleemid ja millistel lastel on kõige kõrgem oht olla veebis ainult piiratud.

Viited

- Eynon, R. & Helsper, E.J. (2011) Adults learning online: Digital choice and/or digital exclusion? *New Media & Society*, 13(4), 534-551.
- EU Kids Online (2009) EU Kids Online I final report. Available at www.eukidsonline.net
- Helsper, E.J. (2011) Digital Underclass Emerges in the UK. Available at: <http://blogs.lse.ac.uk/mediapolicyproject/2011/07/26/digital-underclass-emerges-in-the-uk/>
- Helsper, E.J. (2012). A corresponding fields model of digital inclusion. *Communication Theory*, 22(4), 403-426
- Helsper, E.J. (2013) *New Media, New Literacy*. Segundo Congreso Literacia, Media e Cidadania. Lisbon (PT).
- Helsper, E.J. & Eynon, R. (2010). Digital natives: Where is the evidence? *British Educational Research Journal*, 36(3), 503 - 520.
- Helsper, E.J. & Eynon, R. (2012) Parent and child skills and their relationships to adult internet use in Europe. World Internet Project conference. Dubai (UAE).
- Livingstone, S., and Helsper, E.J (2010) Balancing opportunities and risks in teenagers' use of the Internet: The role of online skills and family context. *New Media & Society*, 12(2), 309-329.
- Norris, P. (2001). *Digital Divide*. Civic Engagement, Information Poverty, and the Internet Worldwide (2006 reprint ed.). New York, NY: Cambridge University Press.
- Prensky, M (2001) *Digital Natives, Digital Immigrants* : Part 1. *On the Horizon*, 9(5), 1 - 6.
- Smahel, D., Helsper, E.J., Green, L., Kalmus, V., Blinka, L., & Olafson, K. (November 2012) Short report: Excessive Internet Use among European Children. EU Kids Online project report. Available at: <http://www.eukidsonline.net>
- van Deursen, A. J. A. M. (2010). *Internet skills, vital assets in an information society*. Enschede (NL):: Twente University.
- van Dijk, J. A. G. M. (2005). *The deepening divide: Inequality in the Information Society*. Thousand Oaks, CA, USA.: Sage.
- Witte, J.C. & Mannon, S.E. (2010) *The Internet and Social Inequalities*. New York, NY: Routledge.

Noored, YOLO, mäss ja tarbimine - vestlus professor Steven Milesiga

Katrin Tiidenberg

TLÜ Rahvusvaheliste ja sotsiaaluuringute instituudi doktorant

Steven Miles on Brightoni ülikooli professor ja tarbimiskultuuri uurija. Tema sulest on ilmunud "Consumerism as a Way of Life" (Sage; 1998), "Youth Lifestyles in a Changing World" (OUP; 2000), koos Malcolm Milesiga "Consuming Cities" (Palgrave Macmillan; 2004) ning viimati „Spaces for Consumption: Pleasure and Placelessness in the Post-Industrial City" (Sage; 2010). Prof. Miles esines juunis Tallinnas toimunud 12. põhjamaade noorsoouuringute sümposiumil, mida korraldas Tallinna ülikooli rahvusvaheliste ja sotsiaalteaduste instituut (RASI) ning sümposiumi raames õnnestus temaga vestelda noortest, meeleavaldustest ja selle seosest tarbimisega.

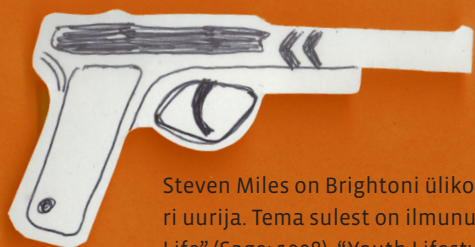
Zygmunt Baumani väitel sai vaesus varasemalt oma tähenduse töötusest ja inimese madalast hõivepotentsiaalst, kuid nüüd tähendab vaesus peamiselt indiviidi vajakajäämisi tarbijana. Steven Miles kasutab Baumani *puuduliku tarbija* mõistet mõtestamaks noorsoomässusid. 12. põhjamaade noorsoouuringute sümposiumil peetud ettekandes selgitas ta, kuidas tarbimine, eriti puudulik tarbimine, võib viia mässudeni.

See, kas tarbimisühiskond pakub vabadusi ja valikuid või muudab inimese abituks käpiknukuks on pikalt kestnud arutelu nii sotsiaalteadustes kui avalikes ja poliitilistes keskusteludes. 1990ndatel sündinud tarbimissotsioloogia on neid küsimusi lahendada püüdnud, ent siiani ei mõisteta täielikult indiviidi subjektsust tarbimiskogemuses. Steven Miles on oma uurimistöös keskendunud just tarbija subjektsusele, sellele, kuidas indiviidi emotsionaalne suhe tarbimiskeskonnaga loob n.ö. kaasvastutava tarbija, kes loovutab mõningad sotsiaalsed vabadused teatava teistsuguse tarbijavabaduse eest. "20. sajandil hakkas aina enam tarbimine defineerima seda, kuidas me end indiviididena näeme. 21. sajandil tuleneb meie maailmataju aina enam meie enesekuvandist ja selle kuvandi loomiseks kasutame me peamiselt tarbimist," räägib prof. Miles. Tarbimine justnagu liim ühiskonna ja indiviidi vahel. See, millise tarbijana me ennast näeme, on seotud meie individuaalsusega ja meie turvatundega. Läbi tarbimise on meie isiklik maailm enam kontrollitav.

Ehkki 21. sajandil on meie suhe tarbimisega problemaatilisem, kui möödunud sajandil, ei ähvarda see Milesi hinnangul tarbimiskultuuri ideoloogilist jõudu. Isegi neoliberalistlikud tarbimise vastased liikumised või ökotarbimine, on tegelikult vaid iseennast taastootva tarbimiskapitalismi subkultuurilised ilmingud, mitte tarbimisele alternatiive loovad protestiliigid. "Minu meelest ei loo roheline tarbimine peavoolutarbimisele alternatiive, vaid nišiturgusid ja keskklassi elustiili, mis tekitab inimestele tunde, et nad teevad midagi teistmoodi, kuid see ei muuda eriti meie ühiskonna struktuuri," mõtiskleb Miles.

Ja nii jõuamegi meeleavaldusteni. Prof. Miles ei pea end küll protestispetsialistiks, kuid teda on alati huvitanud inimeste, eriti noorte, meeleavaldused ja võime usukuda, et nad suudavad maailma muuta. Mõeldes viimastel aastatel maailma suurimaid ja väiksemaid linnu tabanud meeleavalduste lainele (Londoni 2011. aasta rahutused, sel kevadel Rootsis toimunu, Hispaania M-15 meeleavaldused ja Araabia Kevade sündmused), tekitas see temas küsimuse, kui sageli me tegelikult saame rääkida ühiskonna muutmisest ja kui sageli on see, nii nagu ka alternatiivtarbimine, kõigest olemasoleva korra taastoomine läbi teatud elustiilivalikute. "Mind huvitasid just 2011. aastal alanud Londoni rahutused, kuna need löid meeleavaldustest väga tarbimiskeskse pildi. Sotsiaalse vastuhaku, kui sellise, osakaal oli minimaalne. Peamiselt nägime me riisumist, vargusi ja muid sellelaadseid kriminaalseid tegusid."

Tarbimine on nagu keel, milles iseendast ja maailmast kõneleda ja väga keeruline on endast väljaspool seda keeleruumi üldse mõelda. Seetõttu on tarbimine üks võimalik võti, mille kaudu noori mõista. Tarbimisühiskonna liikmeks olekut määratlevad Milesi sõnul peamiselt olukorrad, kus me ei ole selle ühiskonna osa. Inimesed, keda tarbimiskapitalism

kõige enam mõjutab, on pahatihti need, kes tahaksid väga sellesse süsteemi kuuluda, kuid kes, nagu Bauman ütles, on puudulikud tarbijad. “Me räägime seega inimestest, kellel ei ole majanduslikku võimekust süsteemis osaleda, kuid kelle jaoks tema suhe sellesama ühiskonnaga on justnimelt sellest kuulumissoovist kantud,” räägib Miles. Kehtestamata jäävast kuulumissoovist sünnib pahameel ning just seda märkaski prof. Miles Londoni ja paljude teiste rahutuste puhul. Meeleavalduste südames ei olnud vastuhakk, vaid pahameel puudulikust tarbimisest kui meie minapilti kujundavast jõust.

“Küsimus on tegelikult milleski äärmisel igapäevases, selles, kas me tunneme hommikul ärgates, et me kuulume ühiskonda, milles me elame või mitte. Sest kui sa tunned, et sa ei kuulu ühiskonda ning et sind ümbritsev ei puutu sinusse, ning sa näed inimesi tänavatel teiste vara ründamas, võid sa nendega samastuda. Mõelda, et sa saad aru, miks see toimub, sest toimuvat toitev rahulolematuse on sulle tuttav. See ei ole mingi teadlik protsess, noored ei ärka hommikul mõeldes, et täna lähevad nad autosid süütama ja meelt avaldama. Pigem tuleb suur osa rüüstamist hõlmavaid rahutusi sellest, et noor inimene, kes näeb teisi poodidesse sisse murdmas, tunneb et temalgi ei ole uue iPhone'i jaoks raha ja kuna temagi ei ole selle süsteemi osa, siis miks ei peaks ka tema endale sealt üht telefoni varastama,” selgitab Miles. Rüüstajate puhul ei ole pea kunagi tegemist professionaalsete kurjategijatega, mässud on ventiiliks, ent sageli mitte poliitiliseks või ühiskondlikuks pingeventiiliks, nagu neid avalikes debattides ja meedias kujutatakse, vaid iseenda puudulikust tarbimisvõimest tuleneva meeleheite ventiiliks. Tarbimine pakub ajutist meelehead ja prof. Milesi sõnul olid näiteks 2011. aasta Londoni mässud sellesama ajutise meeleheaotsingu ekstreemne ilming. Siiski peab professor oluliseks mainida, et meie ühiskonnas on midagi, mis soodustab sellist hetkeemotsiooni pealt tegutsemist. Ühiskond teeb üksikisiku haavatavaks, me elame turvalisuse ja stabiilsuse defitsiidis. Seega, kui me ei ole iseendas kindlad, endaga rahul ja me satume protestiolukorda, ei ütle me “sel pole minuga midagi pistmist”. Riskiühiskonna puhul on just noored need, kes ei ole kindlad selles, kas ja millist rolli nad ühiskonnas mängivad, seega pakuvad protestid neile eneseväljenduse ja kogemuse saamise võimalust ja kuidas me saame selle eest noori hukka mõista?

Kui lugeda seda, kuidas Inglise meedia ning poliitiline eliit Londoni mässe mõtestas, tundub Milesi väide üsna vastuoluline. Meedias räägiti peamiselt struktuursetest mõjuritest nagu rassism, klassiühiskond, majanduslangus ning kultuurilistest nähtustest nagu kuritegelik mentaliteet, huligaansuse tõus, sotsiaalse moraali kadumine ja gängikultuur. Prof. Milesi sõnul on ülioluline vältida selgitusi, mis noori või ühiskonda lihtsalt hukka mõistavad. Inglise peaminister rääkis rahutuse ajal palju “haigest ühiskonnast” või “hukas noorusest”, mis Milesi hinnangul ei too meid lähemale ei mässude mõistmisele ning ammugi mitte produktiivsete lahenduste pakkumisele. “Ma arvan, et meile, inimestele, meeldib mõelda, et me elame ühiskonnas, kus protest on alati positiivne ning maailmaparandamisele suunatud. 2011. aastal vaatasid aga paljud inimesed toimuvat ja neil tekkis kahtlus, et ehk ei ole need mässud siiski nii moraalselt puhtad.”

Peavoolumeedia mängib selles kõiges suurt rolli, serveerides

mässusid poliitilise või huligaansena. Ehkki avalik debatt on tervitav, sündis Milesi sõnul Londoni rahutuste pinnalt keskustelu teemal “mis on meie ühiskonnas valesti?” Milesi sõnul peaksime me hädakraaksumise asemel püüdma noorte kogemusi mõista. Kui me suudame aru saada, mis tunne on olla noor ja elada nõndanimetatud “haiges ühiskonnas”, oleme me lähemal ka rahutuste mõistmisele. “Kui üldine sõnum on, et ühiskond on kohutav ja me peame selle vastu üles astuma, pakub see noorele, kes ei samastu enda ümber toimuvaga, vabanduse kuritegelikuks käitumiseks,” selgitab Miles. “Ja ma ei ütle seda hukkamõistuks, ma väidan lihtsalt, et me elame olukorras, kus ebakindlus tekitab sellise reaktsiooni. Noorte YOLO (i.k. *you only live once*) on tegelikult ebakindluse väljendus ja ettekääne destruktiiivseks tegevuseks. Muidugi tuleb mässude puhul tähelepanu pöörata kohalikele tingimustele ja sellele, kuidas religioon, ajalugu ja poliitika mingis konkreetses konfliktis suhestuvad, aga enamasti on lisaks nendele asjaoludele veel midagi, mis just pinna all keeb ja sageli on selleks inimeste tarbimisvõimekus,” lisab Miles.

Kuidas on aga lood meeleavaldustega, millega rüüstamist ei kaasne? Miles väidab, et tal on siiras heameel elada ühiskonnas, kus protest on lubatud ja kus inimestel on motivatsiooni meelt avaldada, ent ta on siiski valmis riskima kolleegide pahameelega, kui kahtleb, kas sedalaadi protestid on palju enam, kui subkultuuriline nähtus, kus inimesi koondab kuuluvustunne, mida protestimine pakub. Meeleavaldamine võib seega olla osa inimese habitusest¹, mitte reaalne protest.

¹ Habitus on sotsioloogiline termin, mis viitab teatud sotsiaalse grupi kultuurilisest ja ajaloolisest keskkonnast tulenevale teadvustamata väärtushinnangutele ja hoiakutele.

Eesti noortepoliitika areng noortevaldkonna praktikute seisukohast

Tanja Dibou

TLÜ Riigiteaduste Instituudi doktorant ja Tallinna Noorte Karjäärikeskuse karjääriinfo spetsialist

Olen tihti kuulnud nii noorsootöötajatelt kui ka teistelt noortevaldkonnas tegutsevatelt ekspertidelt, et noortevaldkonna tulevik sõltub suurel määral erinevate osapoolte aktiivsest osalemisest selle ala kujundamise protsessis. Me kõik oleme võimelised panustama noortevaldkonna arengusse ja kõikidel peaks olema võimalus kaasa rääkida. Üheks võimaluseks, kuidas noorte ning noortevaldkonna tegijate häält arvesse võtta, on vajalike noorteuuringute läbiviimine. Poliitiliste otsuste tegemisel eeldatakse, et need otsused mõjutavad hetkeolukorda positiivses suunas. Seega on otsuste langetamiseks vajalikud teadmised ning selge arusaam sellest, mis tegelikult toimub. Mida põhjalikumad on need teadmised, seda eesmärgistatunaks muutuvad tulevikuplaanid, strateegiad ja tegevuskavad.

Oma õpingute raames olen sageli valinud uurimistöö objektiks Eesti noortepoliitika. Tänapäeva noortepoliitika mudel on kahtlemata aktuaalne teema, kuna see alles kujuneb, olles ühelt poolt võtnud suuna euroopalikkuse poole, teisalt aga kammitsetud veel vanast süsteemist. Selleks, et analüüsida, kuidas noortega tegelevad eksperdid kirjeldavad tänapäeva Eesti noortepoliitikat, otsustasin läbi viia kümme intervjuud noortevaldkonnas tegutsevate ekspertidega¹ ja jälgida mitmeid diskussioone Euroopa Noored Eesti büroo poolt korral-

datud noortepoliitika teemalises seminaris². Intervjuude ning diskussioonide käigus kogutud materjali põhjal said vastuse mitmed küsimused. Käesolevas artiklis soovin osaliselt tutvustada selle uuringu tulemusi.

Uuringus esitasin respondentidele küsimused: “Mida arvate Eesti noortepoliitika arengust?” ja “Mis on kõige olulisemad muutused Eestis noortepoliitikas viimaste kümne aasta jooksul?”

Intervjuu respondendid olid tegutsenud noortevaldkonnas keskmiselt seitse aastat ja pidanud aastate jooksul mitmeid ameteid ning töötanud erinevates noortega tegelevates asutustes. Kuigi noortepoliitika valdkonnas esineb siiani erinevaid arvamusi, hindan ma väga oluliseks respondentide selget arusaama oma ameti funktsioonidest ning organisatsiooni rollist noortepoliitikas. Lisaks võib positiivsena välja tuua, et enamasti tajuvad kõik respondendid, et nad teevad mingil määral noortepoliitikat ehk panustavad noortepoliitika arengusse. Oma rollina noortepoliitikas nimetati: info vahendaja ehk teavitaja, noortepoliitika elluviija, noorte arvamuste kujundaja, noortepoliitika kujundaja ehk otsustaja, tudengite või õpilaste arvamuste esindaja, eelarve kujundaja, noorte huvide esindaja, valdkonna huvide kaitsja, planeerija, elupäästja, dokumentide koostaja ning protseduuride ja reeglite paika panija, kaasaraajaja. Noortega tegelejate rollid muutuvad üsna tihti vastavalt vajadusele.

Respondentide vastused tõestasid, et oleme noortevaldkonnas palju kasulikke asju ära teinud. Lühikese ajaga oleme loonud sisu, struktuuri, institutsioone, instrumente ja palju muud. Noortepoliitikast rääkides tõid respondendid välja mõned olulised Eesti praegust noortepoliitika mudelit iseloomustavad märksõnad: toetav, arenev, lootusrikas, struktuurne, tõendus põhine, planeeriv, institutsioonidekeskne, mitmekesine, killustatud, noori kaasav, teadvustatud, teadlik. Ühe märkimisväärse edusammuna mainiti seda, et Eesti noortepoliitika on muutunud tõendus põhiseks. Tõendus põhisust käsitlesid eksperdid aga erinevalt:

„Üheks Eesti noortepoliitika edusammudest on kindlasti asjaolu, et noortepoliitika on *tõendus põhiseks* läinud. Tehakse erinevaid analüüse, arvestatakse vajaliku infoga, tehakse teadustöid.“ (intervjuueeritav 1)

1 Intervjuud viidi läbi järgnevate organisatsioonide esindajatega: Euroopa Noored Eesti (ENE), Eesti Noorteuühenduste Liit (ENL), Tallinna Spordi- ja Noorsooamet, Eesti Noorsootöötajate Ühendus (ENÜ), Tallinna noortevolikogu, Eesti Sotsiaalministeerium, Tallinna Pedagoogiline Seminar, Eesti Noorsootöö Keskus (ENTK), Eesti Haridusministeerium, Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus (EANK).

2 ENEBi korraldatud seminar „Ole üks hammasratastest“ 8.-9. 02.2013. Seminar peamiseks sihtgrupiks olid noorsootöötajad ja huvijuhid üle Eesti, kohalike omavalitsuste noortega tegelevad eksperdid, noortorganisatsioonide esindajad, Eesti Üliõpilaskondade Liidu esindajad.

„Üheks tähtsaks funktsiooniks on *analüütilisus*, teisisõnu me loome sisendi poliitika kujundamisele. Selleks, et poliitikaotsus sünniks, on meie roll varustada otsustajaid vajaliku teabega sellest, mis tegelikult toimub, mis noorte elus toimub, milleks valdkond on valmis jne, ja teha ettepanekuid ja lahendusi.“ (intervjueeritav 2)

„Meil on nüüd loodud *noorteseire*, *noorte vajaduste monitoring*.“ (intervjueeritav 3)

Tõin nende kolme eksperdi arvamuse välja seepärast, et see näitab, millega seostub inimestele noortepoliitika tõendus-põhisus. Esiteks seostub see analüüside ja uuringutega ning teiseks noorte vajaduste ja noorte tegeliku olukorra arvestamisega poliitika kujundamisel.

Lisalugemine

Siinkohal tahan julgustada teid lugema raamatut „Noortepoliitika ja avaliku sektori poliitika Eestis“ (Mürsepp, L., Rannala, I., Taru, M. (2013) Youth and Public Policy in Estonia. Youth policy review series. A publication of Democratie and Dialog e.V. Published by Iternational Debate Education Association). Kui kümme aastat tagasi olid meil ainult üksikud uuringud ja analüüsid noorte ja erinevate noortevaldkonna teemade kohta, siis tänapäeval on tehtud juba mitmeid uuringuid, mis annavad üsna adekvaatse pildi. Mina paigutaksin selle raamatu noortepoliitika tõendusepõhisuse näitajate hulka. Raamatus on välja toodud põhjalik noortepoliitika analüüs, mis on läbi viidud kvaliteedihindamise maatriksi alusel:

1. Üleminekuühiskond (Kuidas vana Nõukogude Liidu süsteem ja postsovietliku perioodi reformid on mõjutanud Eesti noortepoliitikat?)
2. Etniline kompositsioon (Kas on erinevusi eesti ja vene noorte vahel? Kas võib näha sotsiaalset ebavõrdsust/konflikti?)
3. Euroopastumine (Kuidas Euroopa Liiduga liitumine mõjutas Eesti noortepoliitikat?)
4. Infoühiskond (Kuidas infoühiskond mõjutab noori? Milliseid võimalusi loob digitaalajastu noorte osaluse aktiveerimiseks?)

Raamatu suureks plussiks on kompaktsus, raamatu autorid on suutnud kajastada noortevaldkonna mitmeid erinevaid aspekte ühes kohas. Lisaks sellele on autorid kenasti süstematiseerinud varem tehtud noortevaldkonna uuringute tulemused.

Raamat algab lühikese tutvustava kokkuvõttega, mis selgitab uuringu metodoloogiat, uuringumeeskonna motivatsiooni ja uuringu eesmärgi. Järgmisena tutvustatakse üldist noorte olukorda ja peamisi probleeme, mis mõjutavad noorte elu. Kolmandas peatükis kirjeldatakse Eesti noortepoliitika konteksti, tuues välja noortevaldkonna peamine seadusandlus, noortevaldkonna printsiibid ja tegevused. Selle peatüki keskmeks on loetelu 24 kitsaskohast, millele tuleb noorte vajaduste rahuldamiseks rohkem tähelepanu pöörata. Neljas peatükk on pühendatud peamistele noortepoliitikaga tegelevatele institutsioonidele ja organisatsioonidele. Viiendas peatükis analüüsitakse, kuidas noortepoliitika on noorte inimeste elu mõjutanud. Kuue peatükis on tähelepanu pööratud noortepoliitika lõimimisele, valdkondadevahelise koostööle ja selle võrgustiku koordineerimisele. Selles peatükis saab ka lugeda, kuidas seostatakse Eestis strateegilisi plaane ja kuidas minis-

teeriumid uuringuid läbi viivad ja arvestavad uuringu tulemusi riikliku strateegia kujundamisel. Raamatu viimases osas on välja toodud praktilised ettepanekud noortepoliitikas osalevatele organisatsioonidele, selleks et kõrvaldada olemasolevaid kitsaskohti. Raamatut võib soovitada nii noortepoliitika kujundajatele kui ka elluvijatele. Eriti kasulik võiks see aga olla noorsootöö õppivatele tudengitele, kuna annab lugejasõbralikus vormis tervikliku pildi Eesti noortevaldkonnast. Raamatut võib pidada ka eeskujuks tulevastele noortevaldkonna uurijatele.

Noortevaldkonda analüüsid ei saa me kindlasti mööda minna Euroopa Liidu mõjudest Eesti noortepoliitikale. Euroopa Liit on andnud suure tõe noorte dimensiooni arvestamisele ja selle nähtavuse tõstmisele ühiskonnas. Intervjueeritavad jagasid arvamust, et noorte kaasamine ja noorte osalus on peale EL-iga liitumist aktiveerunud. Nüüdseks oleme Eestis juurutanud mitmeid häid noorte kaasamise praktikaid, nagu näiteks noorte osaluskogud, osaluskohvikud, õpilas- ja üliõpilasesindused, noorteaktiivid noortekeskuste juures, noortefoorumid noortenädala raames jms. Suureks lisaväärtuseks on ka see, et noortele on loodud võimalused ise projekte algatada ja ellu viia. Seda toetavad näiteks mitmed kohalikud omavalitsused, Euroopa Noored Eesti büroo, kohalikud noortefondid, Avatud Eesti Fondi Noortefond, Kultuurkapital, Hasartmängumaksu nõukogu.

Tegelikult leidub palju üsna häid ja asjalikke tegevusi, mille noored on ise algatanud. Samuti on positiivne, et küsitakse noorte arvamust ning enamasti ka arvestatakse sellega. Noori julgustatakse ise tegutsema, tegema lobitööd oma arvamuse edastamiseks kohalikul, riiklikul ja EL-i tasandil ning võtma sõna erinevatel teemadel.

Rääkides Eesti noortevaldkonna edusammudest, ei tohi unustada ka mitteformaalse õppe tunnustamist. Kindlasti on seal veel arenguruumi, kuna siiani esineb situatsioone ja kohti, kus formaalne ja mitteformaalne haridus konkureerivad ja ei jõua omavahel kokkuleppele. Euroopa Liidu mõjudena nimetasid respondendid ka EL-i struktuurfonde, millest oli suur abi näiteks noorsootöötajate professionaalsel koolitamisel (Euroopa Sotsiaalfondi programm „Noorsootöö kvaliteedi arendamine“), karjääriteenuste pakkumisel noortele ning noortelalgatuste toetamisel Euroopa Noored alaprogrammide kaudu. Respondendid tõid välja veel järgmisi EL-i positiivseid mõjusid:

Erinevate EL-i riikide kogemuste ja teadmiste jagamine noorsoovaldkonnas;

Koostöö elavnemine ministeeriumide vahel;

Noortevaldkonna ühiste teemade parem käsitlemine riiklikul tasandil, noortevaldkond on laienenud;

Valge raamatu mõju Eesti noortepoliitika kujundamisele, noortevaldkonna visioneerimisele ja pikaajalise planeerimisele;

Noortega arvestamine ja noorte parem kaasamine noortepoliitika arengusse; nn noored-kui-ressurs-lähenedmine.

Enamasti on intervjueeritavad arvamusel, et liitumine EL-iga on mõjutanud oluliselt noorsootöö korraldamist Eestis. Esiplaanile tõusid euroopalikud väärtused, vabatahtlikkus ja rahvusvahelisus. Noorsootöö muutus professionaalseks, mitteformaalne tunduvalt formaalsemaks.³ Noorsootöö muutus sisukamaks ja kvaliteetsemaks, viimast ilmestab fakt, et professionaalselt koolitatud noortevaldkonna ametnike ja noorsootöötajate arv on suurenenud. Lisaks formaalsele

3 Aasmäe, T., Noorsootöö kasvamisest, sisemistest pingetest ja vastuoludest. MIHUS nr 10, mai 2012

noorsootöötaja haridusele on tekkinud ka rohkem huvitavaid ja vajalikke koolitusi noorsootöötajatele ning korraldatakse erinevaid õppevisiite välismaale. Samuti toetab noorsootöö kvaliteeti uus noorsootöötaja kutsesüsteem.

Mida professionaalsemaks läheb noorsootöö, seda rohkem seda väärtustatakse - alles nüüd on noortekeskused muutunud võrdväärteteks partneriteks ning kaasatud rohkem koostöösse erinevate organisatsioonidega. Nagu ütles üks intervjuueeritav: „Noorsootööd nähakse alles nüüd rohkem sellise valdkonnana, mis mõjutab kogu noortepoliitikat ja noortepoliitika väärtusi.“ (intervjuueeritav 2)

Vaatamata sellele, et EL-i mõju noortepoliitika arengule on olnud üsna tugev, kinnitasid noortega tegelejad, et Eestis on siiski oma tugevad traditsioonid, mida on kindlasti arvesse võetud ning et EL-i ettepanekud on kohandatud Eesti kontekstist lähtuvalt. Erinevate institutsioonide ja erinevate valdkondade kokku viimine ei ole lihtne. See eeldab tihedat koostööd ja siduvaid instrumente. Lühikese aja jooksul on üles ehitatud uued organisatsioonid, mis viivad noortevõrgustiku kokku ja aitavad neil leida ühist keelt. Ühe näitena võin tuua Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse, mis mängib koordineerivat rolli noortepoliitika mõjutamises ja lõimituse loomises:

„Noortevaldkonnas ei leia me tihti ühist keelt. Siis on kõige parem töötada läbi katuseorganisatsiooni, nii on mõjupind suurem ja saab Eesti noortepoliitikat mõjutada. Me tõlgime ülevallt alla ja alt ülesse. Ütleme nii, et kõik uued asjad teeb meie katuseorganisatsioon noortekeskustele arusaadavaks. Me viime info noortekeskustele ehk tõlgime ülalt alla. Kuna meil on liikmeid üle terve Eesti, siis on meil tugev kõlapind ja

saame ettepanekuid paremini koondada ning nii on neid lihtsam ministriumile esitada ehk alt üles tõlkida“ (intervjuueerija 5)

Julgen ka väita, et Eesti noortepoliitika mudel on kujunenud selliseks nagu ta praegu on, tänu erinevate institutsioonide ja organisatsioonide omavahelisele toimivale koostööle. Vaatamata sellele, et paljud respondendid on nõus, et koostöö tegemisel on veel kõvasti arenguruumi, on võimalik leida päris häid näiteid selles vallas. Intervjuude põhjal olen koostanud ülevaatliku tabeli koostööst Eesti noortevaldkonnas.

Tänapäeva koostööd iseloomustasid eksperdid järgnevalt:

Koostöö on *infovahendamise keskne*, mis tähendab et inimesed tulevad kokku selleks, et infot vahetada, arutada probleeme või ettepanekuid noortevaldkonnas.

Koostöö on *pigem juhuslikku laadi, mitte süsteemne*. See tähendab, et koostöö sõltub suuresti situatsioonist ja esile kerkiivatest probleemidest. „Kui kellelgi kerkib mingi teema esile, siis see kutsub ka teisi osapooli kokku ja lahendatakse see oluline teema, kuid see on kõik juhuslikku laadi“ (intervjuueeritav 3)

Vabatahtlik koostöö, mis tähendab et koostööga tegeletakse kui on soovi ja tahtmist. Väga palju on inimeste isiklikust algatusest.

Koostöö on väga suuresti *kontaktipõhine*. Näiteks, „kui on mingisugused tegevused, siis võetakse ühendust juba varem tuttava kohalikus omavalitsuses noorteküsimustega tegeleva inimesega ning tema kaudu suunatakse infot nii, et on võimalik jõuda järgmise inimeseni.“ (intervjuueeritav 4)

Asutused	Peamised koostööpartnerid	Kuidas? (noortega tegelejate poolt välja toodud praktika)
Riigi tasand: ministriumid	EL institutsioonid, Eesti riigi ministriumid, ENTK, noorsoouurijad, kodanikuühiskond (noorte arvamuste esindajad, MTÜ-d, üliõpilasesindused jne)	„Koostööd tehakse läbi erinevate arutelude, käiakse poliitilistel koondumistel, arutletakse ettepanekuid, mida pärast realiseeritakse erinevate meetmete kaudu erinevates valdkondades. Samuti ministriumid hoiab end järjepidevalt kursis noori puudutavate uuringute, aruannete ja analüüsidega ning lähtub oma tegevuses neist.“ (intervjuueeritav 1)
Kohalik tasand: kohalikud omavalitsused, linnavalitsused	Teiste EL riikide pealinnade linnavalitsused, Eesti riigi ministriumid, kohalikud omavalitsused, linnavalitsused, ENTK, ENEB, ENL, noorsoouurijad, ülikoolid, erinevad rahastusfondid, äri sektor, organisatsioonid erinevatest valdkondadest	„Meie põhilised koostöövormid on seminarid, kohtumised, erinevad õppevisiidid, koolitused. Lisaks koostöö PRAXISiga - iga aasta anname välja mitmeid poliitikasoovitusi, kus nemad põhjalikult uurivad üht ja teist ja meie anname oma panuse ettepanekute tegemisel“ (intervjuueeritav 2)
Noortekeskused	Koolid, lasteaiad, noorteorganisatsioonid, kohalikud omavalitsused, linnavalitsused, teised noortekeskused, ettevõtted, MTÜd, politsei, Lastekaitse Liit, Töötukassa, lapsevanemad, erinevad rahastusprogrammid (ENEB, Avatud Eesti Fond jne), EANK, teiste riikide noortekeskused ja noorteorganisatsioonid.	„Meil on väga palju rahvusvahelisi projekte ja partnereid. Tihe kontakt on Helsingi Noorsooametiga, Riia, Stockholmiga ja teiste Euroopa linnadega, nüüd ka Venemaaga. Riigi tasandil oleme me esindatud väga paljudes poliitiliste tööühmade strateegilistes aruteludes. Meil on Eestis tihe linnadevaheline koostöö, samuti Eesti UNICEFigaga, ENTKga, ENLiga, ülikoolidega, noorsootöökoolitajatega, isegi äri sektoriga. Koostöö ei toimu ainult noorsootöö valdkonna organisatsioonidega, vaid ka teiste valdkondadega.“ (intervjuueeritav 3)
Koolid	Kohalikud omavalitsused, linnavalitsused, politsei, kultuuri ja huvikeskused, noortekeskused, ENEB, Eesti ANK, teised Eesti koolid, karjäärikeskused, EÕEL, sõpruskoolid EL-riikidest	„Suhtleme erinevate asutustega. Meil on maakondlikke partnerite süsteem. Me üritame ka kogu aeg neid partnereid juurde värvata. Noortekeskused ja koolid on ka väga suured partnerid. Teeme väga palju esitlusi koolides.“ (intervjuueeritav 4)
Noorte osaluskogud ja noortevolikogud	Kohalikud omavalitsused, linnavalitsused, õpilaste ja üliõpilaste esindused	„Meil on väga hea koostöö noortekeskustega, toimuvad regulaarsed võrgustikukohtumised ja kaks korda aastas saavad noortekeskuste noorsootöötajad osaleda supervisioonis. Oleme loonud koostöö, mitte konkurentsi põhineva töövormi, mis põhineb usaldusel, mõistmisel“ ning suhtlemisel, kuid see protsess on võtnud aega. Õppinud oleme ka oma partneritelt, näiteks noortevalguse projektide puhul SINA programmilt ja ENEB-ilt.“
ENL	Eesti Haridusministrium, Õpilaste ja üliõpilasesindused, noorteorganisatsioonid, ENEB, ENTK, teiste EL riikide noortenõukogud	„Meie noortekeskus on tuntud eksteem sporti ja DJ poolt siis me teeme koostööd erinevatega tantsu MTÜga ja muusika asutustega ja firmadega, kes aktiivselt propogeerivad sporti. See koostöö on tegelikult väga palju tegevuskavast, sõltuvalt sellest millised üritusi me korraldame. Samuti teeme ka koostööd teiste riikidega. Näiteks, vabatahtlikke projekte, rahvusvahilise noortevalguse, noortevalgust jne.“ (ühe noortekeskuse noorsootöötaja)
EANK	Eesti Haridusministrium, ENTK, ENEB, kohalikud omavalitsused, linnavalitsused, noortekeskused	„Dialoog ja koostöö linna ning noorte vahel on tuntav. Meie noortekogu suhtleb aktiivselt linnavalitsusega ning saab erinevate ürituste korraldamiseks linnalt toetust. Meile pakutakse koostööprojekte ning noored osalevad ka mitmetel linnavalikogude komisjonide koosolekul.“
ENTK	Eesti Haridusministrium, PRAXIS uuringud, ENEB, noortevaldkonna organisatsioonid Eestis ja EL riikides, noortevaldkonna välised organisatsioonid	
ENEB	Eesti Haridusministrium, koolid, noortekeskused, noortevaldkonna organisatsioonid, ENL, ENTK, kohalikud omavalitsused, linnavalitsused, teiste Euroopa riikide EN riiklikud bürood	

Ühed respondendid iseloomustavad koostööd kui projekti-põhist ja lühiajalise iseloomuga nähtust, teised aga vastupidi hindasid kõrgelt püsivaid suhteid oma partneritega. See tõestab veelkord, et koostöö noorsoovaldkonnas sõltub väga suurel määral meie tahtmisest ja pühendumisest sellele. Tõhusa koostöö takistustena nimetati:

Institutsionaalne jäikus, keskendumine formaalsele välja kujunenud struktuurile. Formaalne struktuur ei soodusta koostööd ja ei lase ametnikel tihti „raamist välja mõelda“. Selline lähene-mine, et „Minu pädevus siin lõppeb ja ma ei tohi sekkuda teiste valdkondadesse“ kindlasti takistab koostööd.

Segane noortevaldkonna identiteet. Igal institutsioonil on oma arusaam noorsoovaldkonnast ja selle vajalikkusest. Ühine arusaam lihtsustaks valdkondadevaheliste koostöökohtade leid-mist. Kriitikana võib välja tuua, et leidus ka mõningaid näiteid ükskõiksusest ja passiivsest suhtumisest. Näiteks kõlasid selli-sed vastused nagu: „Ma ei tea täpselt, mis on noortepoliitika või noorsootöö vahe, sest ma ei tegele analüüsimisega, ma tegelen lihtsalt noortega ja pakun nendele tegevusi“ või „Miks ma pean oskama midagi defineerida, ma tean, kes ma olen noorsootöö-valdkonnas ja ma arvan, et sellest piisab, et oma tööd teha“. Mida selgem on arusaam, millega sa tegeled, seda tõhusamaks muutub nii sinu enda töö kvaliteet kui ka paranevad suhted teistega.

Vaadates koostööd kirjeldavat tabelit, saame loogiliselt edasi minna mõiste „lõimitud noortepoliitika“ juurde. Lõimitud noor-tepoliitika mõiste tekitab sageli noortega tegelejatel segadust ja raskusi tõlgendamisel. Kõik ekspertide poolt toodud tõlgen-dused saab jagada kolme peamisse kategooriasse:

Lõimitus saab tekkida, kui noortevaldkonnas hakkab valitsema selline kolmik: koostöö, võrgustikutöö, noortega arvestamine. Toon siinkohal välja kahe intervjuueeritava arvamuse, mis toetab seda seisukohta:

„Lõimitud noortepoliitika on tegelikult võrgustikutöö. See tähendab, et sellega ei tegele mitte ainult noorsootöötajad, vaid ka teised peavad olema aktiivsed: õpetajad, sotsiaaltöötajad, lastekaitsetöötajad, politsei, kõik kes puutuvad noortega kokku. Ühiskond peab saama aru, et kõik on mingil määral noor-sootöötajad, me kõik vastutame selle eest, et järgnev põlvkond kasvaks normaalsena.“ (intervjuueeritav 6)

„Lõimitud noortepoliitika on eelkõige teadlik noortepoliitika, kus võetakse arvesse noorte enda vajadusi ja soovet ning seejärel püütakse leida sobivaid lahendusi. Mitte niipidi, et meil on lahendused ja siis vaatame, kuidas noored sinna sobivad, vaid vastupidi, teeme selgeks millised on noorte probleemid ja mida meie oma struktuuride, asutuste ja teenustega saame ära teha nende probleemide lahendamiseks. Otsuseid tuleb teha mitte süsteemi probleemidest tulenevalt, vaid kohandades olemasolevat süsteemi vastavalt noorte vajadustele.“ (intervjuueeritav 2)

Kas lõimitus toimib Eesti noortepoliitikas või mitte? See on suur arutelu küsimus. Arvestades valdkondi, kus tegeletakse noortega, igapäevast praktikat ja algatusi, mida respondendid intervjuudes välja tõid, võttes lisaks arvesse ülaltoodud nii horisontaalse kui ka vertikaalse koostöö tabelit, julgen väita, et mingil määral lõimitus toimib. Koostööd tehakse, kuid küsimus on selles, mis on selle koostöö taga. Igal organisatsioonil on oma eesmärgid ja prioriteedid, mis ei lähe omavahel mõnikord kokku. Lõimituse aluseks võiks olla ühiste väärtuste jagamine, kus noorte tulevik on stimuleerivaks väärtuseks, mis paneb meid õiges suunas liikuma. Vaatamata sellele, et peaaegu kõik intervjuudes osalejad tunnistasid, et meil on kindlasti kitsas-kohti praeguses noortepoliitika mudelis, peame noortepoliitika arengut analüüsidest tõdema, et Eestis ei ole enam tegu kaootilise või amatöörliku noortepoliitikaga, vaid see muutub järk-järgult professionaalsemaks, sisulisemaks ja tõendus põhisemaks.

Tänuõnad: Soovin tänada kõiki inimesi, kes olid kannatlikud ja vastasid intervjuuküsimustele. Noortevaldkonna asutuste esindajad, kes intervjuerimisel osalesid on väga kompetentsed noortevaldkonnas ja ilma nendeta oleks mul olnud üsna raske midagi analüüsida ja seda artiklit kirjutada.

Kasutatud kirjandus:

Autori poolt läbi viidud intervjuud noortevaldkonnas tegelevate ekspertidega: Euroopa Noored Eesti büroo, Eesti Noorteühenduste Liit, Tallinna Spordi ja Noorsooamet, Eesti Noorsootöötajate Ühendus, Tallinna Noortevolikogu, Sotsiaalministeerium, Tallinna Pedagoogiline Seminar, Eesti Noorsootöö Keskus, Haridus- ja Teadusministeerium, Eesti ANK.

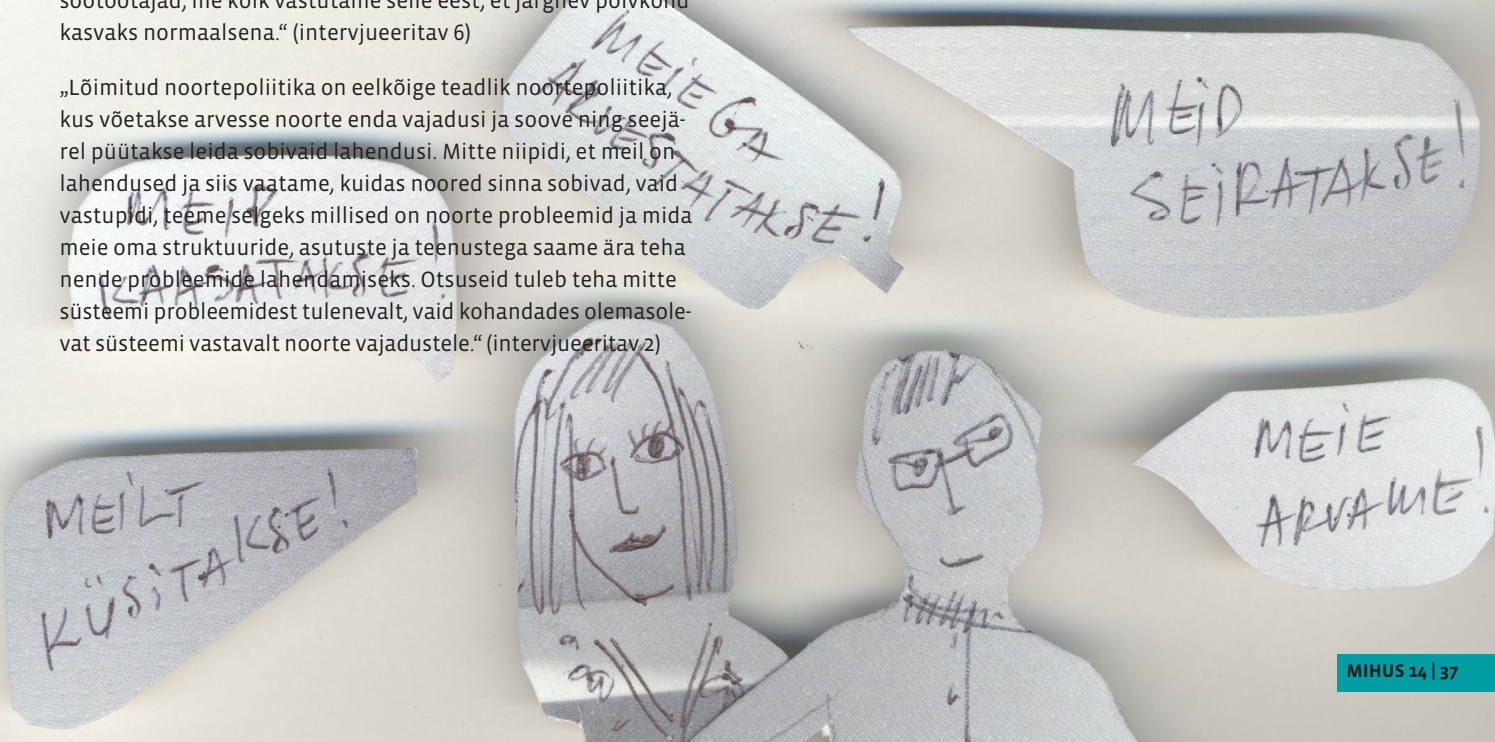
ENEbi korraldatud Noortepoliitika teemaline seminar „Ole üks hammasratas-test“ (2013)

Altosaar, K. Kohaliku omavalitsuse noorsootöötajaks kasvamine kui elukes-tev õpe. Mihus nr 10, Mai 2012.

Aasmäe, T. Noorsootöö kasvamisest, sisemistest pingetest ja vastuoludest. Mihus nr 10, mai 2012

Laus, M. Kommentaar. Linn on olnud tubli. Mihus nr 10, mai 2012

Mürsepp, L., Rannala, I., Taru, M. (2013) Youth and Public Policy in Estonia. Youth policy review series. A publication of Democratie and Dialog e.V. Published by International Debate Education Association. Raamat on saadaval internetis: http://www.youthpolicy.org/pdfs/Youth_Public_Policy_Estonia_En.pdf

Lühikokkuvõte lõputööst

Kriminaalpreventiivne tegevus Järva-Jaani valla noorte näitel

Teele Idavain

Eestis on viimaste aastatega registreeritud kuritegude arv vähenenud, kuid siiski ei saa öelda, et see oleks kontrolli all. Aastal 2010 oli registreeritud kuritegude arv 48 340, mis teeb keskmiselt 132 kuritegu päevas. Seega võib järeldada, et kuritegevus on ühiskonnas endiselt väga aktuaalne teema, seda ka noorte seas.

Tegin oma lõputöö teemal „Kriminaalpreventiivne tegevus Järva-Jaani valla noorte näitel“, sest tunnen huvi kriminaalpreventsiooni ja sellega seonduva vastu. Sellest lähtuvalt pidasin vajalikuks uurida ennetustöö olemust Eestis, spetsiifilisemalt oma koduvallas, Järva-Jaani, näitel. Põhjalikumalt uurisin süüteoennetamise tõhusust ning sellega rahulolemist Järva-Jaani vallas.

Lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas toimib kriminaalpreventiivne tegevus üldiselt ja täpsemalt Järva-Jaani valla noorte näitel.

Uurimuses selgus, et kriminaalpreventsioon on süüteoennetamine, kuid seda võib ka määratleda kui abinõude rakendamist, mis lühema või pikema aja jooksul viivad kuritegude arvu vähenemiseni. Kui ideaalis on kriminaalpreventsiooni eesmärgiks kuritegude täielik lõpetamine, siis reaalsuses pole see võimalik ning preventioon taotleb üksnes kindla ja stabiilse kontrolli saavutamist kuritegevuse üle. Ennetustööd peab tegema eeskätt seal, kus kuritegevus on muutunud probleemiks. Eduka kriminaalpreventsioonitöö eelduseks on hästi toimiv koostöö.

Kuritegevus, sealhulgas alaealiste kuritegevus, on olnud probleemiks alati. Alaealiste ja noorte kuritegevusele peab läheneda kui paratamatule protsessile, mida tuleb suunata ning mõjutada, kuid mida ei saa lõplikult peatada. Noore isiksuse kujunemist mõjutavad kõige rohkem perekond, kool, tööpudus ning noorsootöö ja eakaaslased.

Eestis tekkis vajadus kriminaalpreventsiooni kui valdkonna järele peale taasiseseisvumist. Selle aja jooksul on süüteoennetamise valdkond tõhusamaks ja edukamaks muutunud ning seda püütakse aina edasi arendada. Kõige suuremaks arengueelduseks on hästi toimiv koostöö eri valdkondade spetsialistide vahel. Järva-Jaani vallas alustati kriminaalpreventsiooniga 2000. aastal, mil Järva maavalitsus eraldas Järva-Jaani vallale raha, mis andis edasise toetuse valla ennetustöö arendamiseks. Tänu sellele on noortel võimalik osaleda erinevates huviringides, samuti käia kinos, koolitustel ning suviti ka töömalevas. Et aga ennetustöö oleks Järva-Jaani vallas veelgi tulemuslikum, tuleks noorsootööd hõlbustada, arendades täielikult välja noorsootöö struktuuri.

Uurimuse läbiviimiseks intervjuueerisin Järva-Jaani vallas töötavaid ametnikke, kel on igakülgne kokkupuude noortega ning kes kuuluvad kriminaalpreventiivse tegevuse võrgustikku. Uurimistulemused andsid piisava aluse arusaamaks, kui oluline on kriminaalpreventiivne tegevus Järva-Jaani valla noorte näitel. Selgus, et eesmärgiks on tööd teha selleks, et läbi süüteoennetamise tegevuse noored ei satuks kuritegelikule teele ja sattumise korral teha tõhusat tööd tagajärgedega.

Uurimusest selgus, et kuritegevust Järva-Jaani vallas üldiselt väga problemaatilise ühiskonnas ei nähta. Leitakse küll, et väärted on esindatud, kuid tõsisemid kuritegusid siiski nii tihti toime ei panda. Kõige sagedasemateks õigusrikkumiste toimepanemise põhjusteks peeti vanemate vähest huvi laste vastu ning kaaslaste ja sõprade negatiivset mõju, millele üldjuhul lisanduvad ka kooliprobleemid.

Samuti selgus, et tõhusaim alaealiste kuritegevuse ärahoidmise võimalus vallas on huvialaharidus, mis võimaldab noortel vaba aega sisustada neid köitvate tegevustega. Leiti ka, et on neid noori, keda olemasolevad tegevused niivõrd ei huvita ning tahaksid tegeleda hoopis mõne muu valdkonnaga, kuid see pole võimalik. Sellest võib järeldada, et vallas puuduvad alternatiivsed võimalused tegeleda huviharidusega, mis omakorda tähendab, et huvitegevuse valikuvõimalusi tuleks mitmekesistada.

Takistustena toodi välja kaks põhilist probleemi: spetsialisti puudumine ja, nagu juba eespool mainitud, vähene koostöö asutuste vahel (võrgustikutöö). Kui vallas oleks vastava ala spetsialist, oleks tema ülesandeks luua sidemed erinevate organisatsioonide vahel, et suurendada asutuste omavahelist koostööd, mille abil omakorda mõjutada noorsootöö valdkonda (noori) uute suhete, vajalike vahendite olemasolu ja teadmistega.

Täpsemalt saab uuringu tulemustest lugeda minu Tallinna Ülikooli Pedagoogilise Seminari raamatukogus asuvast lõputööst.

Leian, et kõik uuringud on olulised ja vajalikud, juhul kui need on uudsete lähenemiste, konkreetsete vastuste ja kvaliteetsete tulemustega. Uuringu lugemise järel ei tohiks tekkida küsimusi miks see tehtud on, mis eesmärgiga, kelle jaoks, vaid see peaks andma mõtteid oma tegevuse täiustamiseks ning parendama seeläbi valdkonda.

Kindlasti peaksid mistahes valdkonnas tegutsevad inimesed lisaks juba omandatud haridusele ja tegevusala põhitõdedele hoidma ennast kursis erinevate uuringutega. Iga uuring on koostatud millegi heaks ning igast uuringust välja tulnud tulemused panevad meid olemasolevaid tegevusi ümber seadma ja neid paremaks muutma.

Viimase paari aastaga on hakanud levima sõnapaar „elukestev õppimine“. Ka sellest saame järeltada üht – inimesi, kes aastast aastasse vana rasva pealt toimetavad, on jäämas vähemaks. Juurde on tulemas neid, kes väärtustavad panustamist elukeskkonda ja soovivad seda edasi anda ka teistele. Me teeme koostööd, avastame uuringutest väärtuslikke tulemusi ning kasutame neid positiivses mõttes ära.

Ajakirja väljaandja:

Sihtasutus Archimedes
Euroopa Noored Eesti büroo
Koidula 13 a, 10125 Tallinn
tel 697 9236
faks 697 9226
euroopa.noored.ee
www.mitteformaalne.ee

Ajakirja MIHUS väljaandmist toetatakse
Euroopa Sotsiaalfondi ja Eesti Vabariigi
kaasrahastamisel elluviidavast programmist
"Noorsootöö kvaliteedi arendamine".

Toimetaja: Marit Kannelmäe-Geerts
Keeletoimetaja: Erle Luuk
Kujundus: Kontuur Leo Burnett /Kaia Rähn
Trükk: Ecoprint AS

Haridus- ja Teadusministeerium

suur tänu kõigile,
kes sellesse
numbrisse
panustasid!

